

**DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GELİR DAĞILIMI
ÜZERİNE ETKİLERİ: GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ÜZERİNE
BİR UYGULAMA**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
İktisat Anabilim Dalı
İktisat Programı**

Ayşe TUNCER

Danışman: Prof. Dr. Mustafa Serdar İSPİR

**2019
DENİZLİ**

**DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GELİR DAĞILIMI
ÜZERİNE ETKİLERİ: GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ÜZERİNE
BİR UYGULAMA**

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
İktisat Anabilim Dalı
İktisat Programı**

Ayşe TUNCER

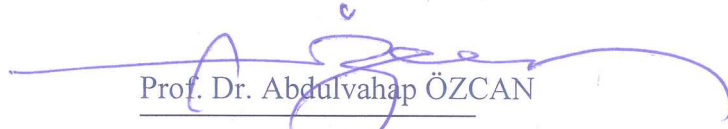
Danışman: Prof. Dr. Mustafa Serdar İSPİR

2019

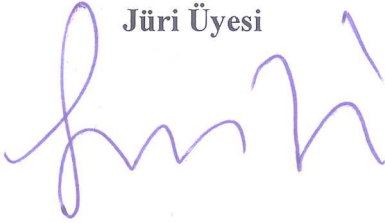
DENİZLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

İktisat Anabilim Dalı, İktisat Bilim Dalı öğrencisi Ayşe Tuncer tarafından Profesör Doktor Mustafa Serdar İspir yönetiminde hazırlanan “ Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Uygulama” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 04.09.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdulvahap ÖZCAN
Jüri Başkanı

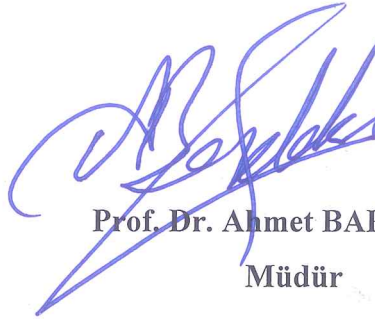
Prof. Dr. Dr. Serdar İSPİR

Jüri Üyesi

Öğr. Üyesi Ramazan EKİNCİ

Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
11/09./2019...tarih ve ...36/01... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

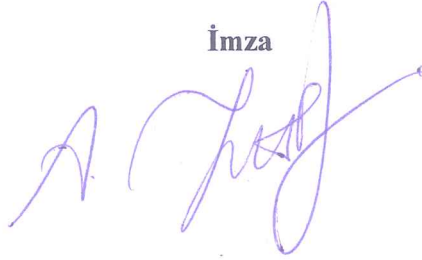

Prof. Dr. Ahmet BARDAKCI
Müdür

ETİK

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Ayşe TUNCER

İmza

ÖNSÖZ

Akademik çalışmam sırasında ilminden faydalandığım, yanında çalışmaktan onur duyduğum, ayrıca tecrübelerinden yararlanırken göstermiş olduğu hoşgörü ve sabrından dolayı değerli hocam Prof. Dr. Mustafa Serdar İSPİR başta olmak üzere, emeği geçen bütün hocalarıma, hayatımın bu aşamasına kadar desteğini yanımda her zaman hissettiğim, özellikle eğitimime önem veren değerli anneme, babama ve kardeşlerime teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayşe TUNCER

ÖZET

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLARIN GELİR DAĞILIMI ÜZERİNE ETKİLERİ: GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Ayşe TUNCER
Yüksek Lisans Tezi
İktisat A.B.D.
İktisat Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Serdar İSPİR
Eylül 2019, X+114 sayfa

Doğrudan yabancı yatırımların sınırlar arası serbest dolaşımı ülkelerin ekonomi politikalarını da değiştirmiştir. Değişen politikalar arasında gelir dağılımı adaletinin sağlanması da önemli bir paya sahiptir. Bu çalışmanın amacı gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı yatırımların gelir dağılımı üzerine etkilerini incelemektir. Çalışma 18'i gelişmiş, 17'si gelişmekte olan toplam 35 ülkeyi kapsamaktadır. Gelişmiş ülkeler karşılaştırma yapmak amacıyla çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya dâhil edilen 35 ülkenin 1970-2015 dönemi verileri panel veri nedensellik analiz yöntemleri ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre Meksika, Kenya, Malavi, Tanzanya, Şili, Kolombiya, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre, İngiltere, USA ve Portekiz'de doğrudan yabancı yatırımlardan gelir dağılımına doğru nedensellik ilişkisinin olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular modernizasyon hipotezi ile benzerlik göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Gelir Dağılımı Adaleti, Panel Birim Kök Analizi, Panel Nedensellik Analizi, Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler

ABSTRACT

THE EFFECTS OF DIRECT FOREIGN INVESTMENTS ON INCOME DISTRIBUTION: AN APPLICATION ON DEVELOPING COUNTRIES

Ayşe TUNCER

Master's Thesis

Economics Department

Economy Programme

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa Serdar İSPİR

September, 2019, X+ 114 pages

The free movement of foreign direct investments across borders has also changed the economic policies of countries. Ensuring inequality of income distribution also has an important share among the changing policies. The aim of this study is to examine the effects of foreign direct investment on income distribution in developing countries. The study includes 35 countries, 17 of which are developing countries while 18 of which are developed countries. Developed countries were included in the study for comparison purposes. The data of the 35 countries included in the study covering the period of 1970-2015 were examined by panel data causality analysis methods. It has been concluded that there is a causality relationship between income distribution from foreign direct investments in Mexico, Kenya, Malawi, Tanzania, Chile, Colombia, Kuveyt, Turkey, Austria, Belgium, Cyprus, Denmark, Greece, Ireland, Italy, Netherland, Norway, Poland, Spain, Sweden, England, ABD and Portugal. The gathered findings Show similarity with the modernization hypothesis.

Key words: Foreign Direct Investments, Income Distribution Inequality, Panel Unit Root Analysis, Panel Causality Analysis, Developed and Developing Countries.

İÇİNDEKİLER

ETİK.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET.....	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar	vii
ŞEKİLLER.....	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Ve Gelir Dağılımı İlişkisi.....	6
1.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Gelir Dağılımına Yönelik Temel Kavramlar.....	6
1.1.1.1 Doğrudan yabancı yatırımlar kavramı	7
1.1.1.1.1. Yatay doğrudan yabancı yatırımlar	8
1.1.1.1.2. Dikey doğrudan yabancı yatırımlar	8
1.1.1.2. Gelir dağılımı kavramı	8
1.1.1.2.1. Gelir dağılımı eşitsizliğinin ölçülmesi	9
1.1.1.2.2. Fonksiyonel gelir dağılımı.....	12
1.1.1.2.3. Kişisel gelir dağılımı	12
1.1.1.2.4. Sektörel gelir dağılımı	12
1.1.1.2.5. Bölgesel gelir dağılımı	13
1.1.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar ile Gelir Dağılımı Arasındaki İlişki.....	14
1.1.2.1. Modernizasyon hipotezi	18
1.1.2.2. Bağımlılık hipotezi.....	19
1.1.2.3. Doğrudan yabancı yatırımlar aracılığıyla gelir dağılımına etki eden ekonomik kanallar	21

İKİNCİ BÖLÜM AMPİRİK LİTERATÜR

2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımlar İle Gelir Dağılımı Arasındaki İlişkiye Yönelik Uygulamalı Literatür.....	27
2.1.1. DYY'nin Gelir Dağılımını Olumlu Şekilde Etkilediği Sonucuna Ulaşan Çalışmalar	27

2.1.2. DYY'nin Gelir Dağılımını Üzerinde Olumsuz Etkisinin Olduğu Sonucuna Ulaşan Çalışmalar	33
2.1.3. DYY ile Gelir Dağılımı Arasında Herhangi Bir İlişki Saptamayan Çalışmalar ...	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM AMPİRİK BULGULAR

3.1. Seçilmiş Ülke Grubuna Yönelik Ekonometrik Analiz Sonuçları	51
3.1.1. Ülkelerin DYY ve Gelir Dağılımı İlişkilerine Yönelik Betimsel Analiz.....	51
3.1.2. Ekonometrik Analizde Kullanılan Veriler	55
3.1.3. Ekonometrik Yöntemler ve Elde Edilen Bulgular	57
3.1.3.1. Yatay kesit bağımlılığı testleri	58
3.1.3.2. Panel birim kök testleri	60
3.1.3.2.1. Birinci nesil panel birim kök testleri	61
3.1.3.2.1.1. Levin, Lin ve Chu test (LLC test).....	61
3.1.3.2.1.2. Im, Pesaran ve Shin test (IPS test).....	62
3.1.3.2.1.3. Maddala – Wu test (MW Test)	63
3.1.3.2.1.4. Choi test	63
3.1.3.2.1.5. Hadri test.....	66
3.1.3.2.2. İkinci nesil panel birim kök testleri.....	67
3.1.3.2.2.1. Görünürde ilişkisiz regresyonlar testi	67
3.1.3.2.2.2. Bootstrap- IPS testi	72
3.1.3.2.2.3. CADF ve CIPS testi.....	73
3.1.3.3. Panel nedensellik testleri.....	77
3.1.3.3.1. Birinci nesil panel nedensellik testleri.....	78
3.1.3.3.1.1. Standart panel granger nedensellik testi	78
3.1.3.3.1.2. Panel Toda - Yamamoto nedensellik testi	81
3.1.3.3.2. İkinci nesil panel nedensellik testleri	84
3.1.3.3.2.1. Panel görünürde ilişkisiz regresyonlar nedensellik testi.....	84
3.1.3.3.2.2. Bootstrap dağılımlı panel toda-yamamoto nedensellik testi.....	87
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	95
EKLER.....	103
ÖZGEÇMİŞ	114

TABLOLAR

Tablo 1: Doğrudan Yabancı Yatımlar ve Gelir Dağılımı İlişkisine Yönelik Literatür tablosu	42
Tablo 2: Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları.....	60
Tablo 3: GINI Serisi İçin Birinci Nesil Panel Birim Kök Test Sonuçları.....	64
Tablo 4: FDI Serisi İçin Birinci Nesil Panel Birim Kök Test Sonuçları.....	65
Tablo 5: Hadri Testi sonuçları	66
Tablo 6: Sabitli model için SUR-ADF test istatistiği sonuçları.....	68
Tablo 7: Trendli model için SUR-ADF test istatistiği sonuçları.....	70
Tablo 8: Bootstrap-IPS Testi sonuçları	73
Tablo 9: CADF ve CIPS testi sonuçları	75
Tablo 10: Model İçin Panel SUR nedensellik testi sonuçları	77
Tablo 11: Panel Standart Granger Nedensellik Testi Bireysel Sonuçları	79
Tablo 12: Panel Standart Granger Nedensellik Testi Sonuçları	81
Tablo 13: Panel Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Bireysel Sonuçları	82
Tablo 14: Panel Toda - Yamamoto Nedensellik Testi Genel Sonuçları	84
Tablo 15: Panel SUR Nedensellik Testi Bireysel Sonuçları.....	85
Tablo 16: Bootstrsap Dağılımlı Panel Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Bireysel Sonuçları	87
Tablo 17: Bootstrap Dağılımlı Panel Toda - Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları...	89

ŞEKİLLER

Şekil 1: Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı	10
Şekil 2: Kuznets Eğrisi.....	17

GRAFİKLER

Grafik 1: DYY'nin 1970—2017 Dönemine İlişkin Seyri.....	52
Grafik 2:Gini Değerlerinin Yıllara Göre Seyri	54
Grafik 3:Seçilmiş Ülkelerin 2017 Yıllarına Ait DYY miktarları	112
Garfik 4:Seçilmiş Ülkelere Ait Gini Değerleri	112

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırımlar
EKK	: En Küçük Kareler Yöntemi
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Metodu
GOÜ	: Gelişmekte Olan Ülkeler
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GÜ	: Gelişmiş Ülkeler
IDD	: Income Distribution Database (IDD), OECD Gelir Dağılımı Eşitsizliği Veri Tabanı
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (North American Free Trade Agreement)
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü (United Nations Committee of Trade and Development)

GİRİŞ

Günümüzde dünya üzerinde yer alan ülkelerin her birinin ekonomik, siyasi ve kültürel durumu farklılık göstermektedir. Kimi ülkeler gelişmiş olmanın refahı içerisinde bir takım artı değerlere sahipken kimi ülkeler ise az gelişmişlik basamağında pek çok alanda sıkıntı yaşamaktadır. Yapısal olarak farklı özelliklere sahip ekonomilerin her birinin kendilerine özgü sorunlarının olduğu bir gerçektir. Özellikle “kıt kaynak” sorunu birçok ekonomik problemin temeli olup, iktisat biliminin de çıkış noktasını oluşturmaktadır. Farklı ülke ekonomilerinde farklı alanlardaki kıt kaynak sorunu beraberinde çözüm arayışlarını getirmiştir. Özellikle yetersiz miktardaki sermaye birikiminden kaynaklanan sorunların çözümü için ülke ekonomisine girişi sağlanacak sermaye önem kazanmaktadır. Geçmiş çok eski dönemlere dayanan yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi amacı farklı yöntemler izlemektedir ve neredeyse bütün iktisadi okullarda konunun önemi üzerinde durulmuştur.

16. yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkan Merkantilizm döneminde temel amaç, devlet hazinesinin mümkün olduğunca büyütülerek, fazla vermesini sağlamaktır. Ülkeye değerli madenlerin girişini sağlayacak en önemli kanalın dış ticaret olduğu görüşü hâkimdi. Dolayısıyla dış ticarete son derece önem verilmiş özellikle ihracatın ithalattan daha iyi olduğu düşünülmüştür. Bu dönemde devletler ülkeye altın ve benzeri değerli maden çekmek için dış ticareti destekleyici politikalar izlemişlerdir. Devletin gücü, sahip olduğu değerli maden miktarıyla eş tutulmuş, dış ticaretin temel amacının değerli madenlerin ülkeye girişini sağlamak olduğuna inanılmıştır. Böylece yabancı sermayenin ülkeler arası hareket etmesinin temelleri atılmıştır. Merkantilist dönemde başlayan bu gelişmeyle beraber, ilerleyen her dönemde devletlerin, politika yapıcılarının atmış olduğu pek çok adım bir anlamda yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi sürecine katkı sağlamıştır.

İnsanlığın, ekonominin seyrini değiştirmeye yönelik attığı bir diğer önemli adım, Sanayi Devrimi’dir. Sanayileşme Çağı’nın başlangıcı olarak adlandırılan bu dönemde, buharlı makine icat edilmiş ve üretim imkânları artmıştır. Sanayi devrimi ile birlikte kitlesel üretime geçilmesi ve ilerleyen dönemde bu üretim biçiminin giderek yayılması, üretim faaliyetleri sonucunda elde edilen çıktı miktarının artması sonucunu doğurmuştur. Bunun yanı sıra üretim faaliyetlerinin konusunun çeşitlenmesi de ürün çeşitlerinin ve üretim miktarının artmasını sağlamıştır. Böylece ticaretin sınırlar ötesine

yayılması hızlanmıştır. Tüm bu gelişmeler üretim faktörlerinin akışkanlığını da artırmıştır.

Üretim faktörleri arasında en akışkan faktör olan sermayenin hareketliliği diğerlerine göre daha geniş alanlara yayılmış ve daha hızlı gerçekleşmiştir. Bu durum I. Dünya Savaşına kadar süren ve birinci küreselleşme adını alan uluslararası sermaye hareketliliğinin gelişimini sağlamıştır. Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sonucu üretim faktörlerinin hareketliliğinin artması, ülkeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesi için gelişmişlik düzeyi görece olarak daha düşük olan ülkelerin ihtiyaç duydukları sermayeyi ulusal olmayan kaynaklardan temin etme fikrini ortaya çıkarmıştır. Sermaye seviyesi yüksek olan ülkeler, maliyetlerini düşürmek amacıyla üretim faktörlerinin (emek, sermaye ve doğal kaynak) bol ve ucuz olduğu bölgelere yönelmek isterken, sermaye seviyesi düşük olan ülkeler ise içinde bulundukları ekonomik koşulları iyileştirmek için yabancı sermayeyi ülkelerine çekmek istemektedirler.

Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkışıyla, sermayenin ekonomiler arasında dolanımı, özellikle son otuz - kırk yılda ivme kazanmış ve bu dolanımınla beraber finansal küreselleşme kavramı ön plana çıkmıştır. Sermaye dolanımının artması sonucu "finansal küreselleşme" sistemi ile dünyada yirmi dört saat açık olan bir piyasa sistemi oluşmuştur. Finansal küreselleşmenin fonksiyonel tanımı bir ekonominin yerel finans sisteminin küresel finans piyasaları ve kurumlarıyla entegre olmasıdır. En genel tanımı, sermayenin uluslar ötesi ve önünde hiçbir engel olmaksızın piyasalar arasında serbestçe hareket edebilmesidir. Böylece, sınır ötesi finansal akışlar yoluyla küresel bağlantılar artar. Finansal küreselleşme çok sayıda entegre ülke tarafından finansal araçlardaki uluslararası işlemlerinin liberalleştirilmesini ifade eder (Aktan, Vural ve İstiklal, 2006: 27). Bugün borsalarda işlem gören birçok kuruluşun, dünyanın her yerinden binlerce pay sahibinin olması finansal küreselleşmenin yaygınlığını gözler önüne sermektedir.

Özellikle 20. yüzyılda sermaye dolanımının hız kazanması ile ekonomik alanda yaşanan hızlı gelişmeler, ülke sınırlarını ortadan kaldırırcasına yeni bir düzen kurmuştur. Bu yeni düzenle beraber ülkeler, sürdürülebilir ekonomik istikrar, güçlü rekabet, uyumlu dış ticaret politikaları, artan yatırımlarla birlikte farklı istihdam alanları oluşturmak gibi yeni ekonomik amaçlar benimsemişlerdir. Bu yeni amaçlara ulaşmada ülkeler sahip oldukları kaynakları kullanmaktadırlar. Ancak tasarruf seviyesinin düşük

olduğu ülkelerde bu pek mümkün değildir. Ekonomik büyüme başta olmak üzere, diğer ekonomik amaçlara ulaşmada iç kaynağın genellikle yetersiz olduğu gelişmekte olan ülkeler, bu sorunu aşmak için dış tasarruflara ihtiyaç duyarlar. Ancak var olan kaynakların yetersiz olması ve yaşanan hareketlilik sonucunda yeni fırsat alanlarının doğması; ekonomileri, ülkeye yabancı sermaye çekmek adına adeta yarış içerisine sokmuştur. Böylece özellikle 1980’li yıllarda yaşanan sermaye akımları küreselleşme ile önemi gittikçe artan bir ekonomik araç haline gelmiştir.

Küreselleşmeyle yaşanan sermayenin ekonomiler arasında hızlı dolanımı, ülkelerin ekonomi programlarını da değiştirmiştir. Ekonomik büyüme ve kalkınma amaçlarına ulaşmak isteyen ülkelerin yabancı sermayeye bakış açısının değişmesiyle, ülkeye DYY çekmeye yönelik politikalar uygulamaya başlamışlardır. Doğrudan yabancı yatırımlar, yatırımda bulundukları ülkeler için sadece sermaye değil, aynı zamanda teknolojik yenilik ve istihdam yaratmanın kaynağı olarak görülmüştür (Ekinci, 2011: 9). Bu ülkeler aktif bir şekilde yabancı firmalara çeşitli vergi istisna ve muafiyetleri ve teşviklerin yanı sıra pazar öncelikleri, altyapı hizmetleri ve hatta tekel hakları vererek yabancı yatırımları çekmeye çalışmaktadırlar. Burada amaç dışa açık politikalarla, yabancı yatırımların ülkeye girişini sağlamak ve bu yabancı sermayeden olabildiğince faydalanarak, içinde bulunulan ekonomik sorunlarla mücadele etmektir.

Küreselleşmenin yoğun olarak yaşandığı günümüzde, ülkeler siyasi ve ekonomik olarak birbirlerine daha çok entegre olmuşlardır. Bölgesel kalkınma projeleri, ekonomik, gümrük ve ticaret birlikleri ile ülkeler arasındaki ticaret bariyerleri ve kota engelleri kalkmış; sermaye, piyasalar arasında önünde hiçbir engel olmadan hareket edebilir hale gelmiştir. Küreselleşme olgusunun genişlemesiyle, dünya genelinde dolaşan DYY’nin miktarı da artmış, bu artış ekonomilerin birbirlerine daha fazla entegre olmasını sağlamıştır. Yabancı sermaye yatırımları ülke ekonomileri için önemi gittikçe artan, hem yatırım yapan ülkeye (home) hem de yatırım alan ev sahibi ülkeye (host) faydalar sağlayan ekonomik bir araç olmuştur.

DYY’nin etkileri, başta kalkınma ve büyüme ekonomistleri olmak üzere, politika yapıcılar ve karar alıcılar tarafından sık sık tartışılan bir konu haline gelmiştir. DYY’nin büyüme üzerindeki etkisinin pozitif yönde olduğu görüşü birçok ekonomist

arasında yaygındır¹, ancak DYY'nin gelir dağılımı, ücret eşitsizliği, yoksulluk, yerel firmalara etkileri konusunda literatüre çok seslilik hâkimdir. DYY'nin ev sahibi olduğu ülkeyi birçok alanda etkileyeceği elbette beklenmektedir. Ancak bu etkilerin en çok görüleceği alanlar, etkinin şiddeti ve boyutunun ne olacağı hala tartışılmaktadır.

Tüm bireyler arasında eşit şartların olması, insanlığın en büyük arzularından biri olurken, gelir dağılımının eşit ve adil dağılımı da iktisat biliminin temel amaçlarından biri olmuştur. Gelir dağılımı konusu hem teoride hem de pratikte, yani politikacıların karar alma sürecinde son derece önemlidir. Dünyadaki bazı ülkeler büyüme ve kalkınma göstergelerini istedikleri rakamlara çıkarmayı başarmış olsalar da kaynakların etkin dağılımı, gelirin adil bölüşümü gibi sorunlara etkin çözümler bulunamamıştır. Bu da beraberinde toplumlar arasında, hatta aynı toplum içerisinde yaşayan bireyler arasında ekonomik ve sosyal farklılıklara sebep olmaktadır. Kurulan yeni düzenle beraber, ekonomiler arasındaki farklar her geçen gün artmaktadır. Küreselleşmenin hızının arttığı bu dönemde DYY'nin konuk olduğu ülkeye olan sosyal ve ekonomik etkileri de önemi artan ve tartışmalı konular haline gelmiştir.

Küresel entegrasyon sürecinin dağıtım etkilerine ilişkin tartışma, iki araştırmacı grubunun görüşleri arasında bölünmüştür. Bir grup, küreselleşmenin etkisinin tüm insan grupları arasında eşit olarak dağıldığı görüşünü savunurken, diğer grup, elde edilen büyümenin faydalarının toplumda eşit olarak dağıtılmadığını savunmaktadır (Milanovic, 2006: 30). DYY'nin ev sahibi ülkenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkileriyle ilgili bu görüş farkına ek olarak, DYY'nin ev sahibi ülkenin gelir dağılımı modelini etkilemediğini iddia eden bir literatür de bulunmaktadır.

UNCTAD (2002) raporunda 2000 yılına kadar gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımların %40'ının DYY biçiminde olduğu belirtilmiştir. Dünya genelinde gerçekleşen sermaye dolanımının hem hızının hem de miktarının arttığı bilinen bir gerçektir. Literatürde sıkça tartışılan bir konu olmasına rağmen, DYY'nin ekonomiye etkileri özellikle gelir dağılımını nasıl etkilediği hala merak konusudur. Bu konu sıkça tartışılmasına rağmen bir fikir birliği sağlanamamıştır. Sermaye hareketlerinin sınırsız boyutlara ulaştığı günümüz ekonomi dünyasında, ülkelerin gelir dağılımları bu furyadan

¹ Detaylı bilgi için, Balasubramanyam, (1996); Barrell, (1996); Reichert ve Weinhold (2001); Carkovic ve Levine, (2002); Lensink ve Morrissey, (2006); Wijeweera, (2010).; Artan ve Hayaloğlu (2015); Waqas, Hashmi ve Nazir (2015); Gıgov (2016).

nasıl etkilenmektedir? Bu çalışmanın çıkış noktası küreselleşmiş dünyada artan sermaye hareketliliğinin ve gelir dağılımı adaletsizliğinin birbiriyle ilişkili olup olmadığını araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda söz konusu tez çalışmasının daha önceki çalışmalardan bir takım farklı yönleri bulunmaktadır. İlk olarak çalışmaya dâhil edilen veriler diğer çalışmalara kıyasla daha uzun bir dönemi kapsamaktadır. İkinci olarak ise veri setinin analizi için çalışmada yeni ekonometrik teknikler kullanılmıştır. Bu amaçla düzenlenen çalışma temel olarak üç bölüme ayrılmıştır.

Birinci bölümde çalışmada yer alan doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir dağılımı kavramları tanımlanmıştır. Kavramların tanıtılmasını takiben iki değişken arasındaki ilişkinin yer aldığı teorik çerçeveye yer verilmiştir. Öncelikle doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir dağılımı arasındaki ilişkinin açıklanması için yararlanılan teorilere değinilmiştir. Ancak bu teorilerin iki değişken arasındaki ilişkiyi dolaylı olarak yansıtması sebebiyle, diğer ekonomik kanalların açıklanmasına da gerek görülmüştür. Teorik kısma doğrudan yabancı yatırımlar aracılığıyla gelir dağılımının etkilenebileceği ekonomik kanalların açıklamasıyla devam edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde doğrudan yabancı yatırımlar ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen daha önceki çalışmaların bulunduğu ampirik literatür yer almaktadır. Literatüre hâkim olan çok sesliliğin daha net olarak görülebilmesi için çalışmanın hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar alt başlıklara ayrılmıştır. Bölümün sonunda yer alan literatüre ilişkin tabloda ise tüm çalışmalara ilişkin özet bilgiler sunulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmaya dahil edilen 35 ülkenin 1970-2015 dönemine ilişkin panel veri analiz uygulamalarının yer aldığı ampirik bulgulara yer verilmiştir. Bu bölümün hazırlanırken uygulanan panel veri teknikleri hakkında karşılaştırmalar yapılmıştır. Çalışmanın sonunda ise elde edilen bulgular ve politika önerilerinin yer aldığı sonuç ve değerlendirmelere değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR VE GELİR DAĞILIMI İLİŞKİSİ

Sermayenin son dönemlerde hızlı dolanımı, ekonomik, siyasi ve sosyal olarak tüm hayatı etkilemektedir. Üstelik bu etkilenme hem ülkeler arasında hem de aynı ekonomi içinde yaşayan bireyler arasında her geçen gün daha çok hissedilmektedir. Günümüzde öyle şirketler bulunmaktadır ki, yıllık kazançları dünya üzerindeki pek çok ülkenin yıllık GSYİH'den daha yüksektir. Bunun yanında yine aynı dünyada yaşadığı bilinen binlerce insan temiz yiyecek ve içecek kaynağına dahi ulaşamamaktadır. Bu iki dünya arasındaki farklılığın son yıllarda belirgin bir şekilde hissedilmesi, “gelir dağılımı” tartışmalarını canlandırmıştır. Özellikle sermayenin uluslararası bu denli serbest dolanımının gelir dağılımını da etkileyebileceği düşünülmekte ve bu ilişkinin açıklanabilmesi için bir takım çalışmalar yapılmaktadır.

Bu bölümde doğrudan yabancı yatırımlar ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin incelendiği teorik çerçeveye yer verilecektir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle çalışmanın konusunu oluşturan Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY) ve gelir dağılımı kavramları tanıtılacak, ardından DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin incelendiği teorilere yer verilecektir. Teorik çalışmalara ek olarak söz konusu değişkenler arasındaki ilişkinin açıklanması konusunda geliştirilen görüşlerin yer aldığı ekonomik kanallara değinilecektir.

1.1.1. Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Gelir Dağılımına Yönelik Temel

Kavramlar

Hem doğrudan yabancı yatırımlar hem de gelir dağılımı kavramları incelendiğinde iki kavramın da çok çeşitli tanımlamalarının olduğu görülmektedir. Bu genişlik ve çok yönlülük sebebiyle kavramların türleri ve tanımları da artış göstermektedir. Bu bölümde çalışmanın ana konusunun dışına çıkılmaması amacıyla DYY ve gelir dağılımı kavramlarına ilişkin genel kabul görmüş tanımlamalara yer verilecektir.

1.1.1.1 Doğrudan yabancı yatırımlar kavramı

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development) OECD'nin yaptığı tanıma göre doğrudan yabancı yatırım, bir ekonomide yerleşik bir birimin başka bir ülkede yerleşik olan bir teşebbüste kalıcı bir ekonomik bağ sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği uluslararası yatırım türü olarak tanımlanmıştır (OECD, 1999: 8). Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Komisyonu (UNCTAD: United Nations Committee of Trade and Development) ise, doğrudan yabancı yatırımlara ilişkin hazırlanan dünya yatırım raporunda doğrudan yabancı yatırımları ülkenin yerleşik olmayan kişi ya da bir kurum tarafından ülke içindeki bir yatırıma sermaye aktarımını veya doğrudan yabancı yatırıma yönelik olarak yabancı yatırımcıdan sermaye kazanımı olarak tanımlamıştır (UNCTAD, 1999: 46).

Seyidoğlu, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını, bir şirketin kurulu bulunduğu ülkenin sınırlarından ayrılarak merkezinin dışındaki ülkelerde üretim tesisi kurması veya üretim tesislerini satın alması olarak tanımlamıştır (Seyidoğlu, 2013: 258). Karluk, doğrudan yabancı yatırımları bir ülkenin yerleşik olmayan yabancı bir unsurun ülkedeki bir firmanın sermayesini artırmak veya bir firmayı satın almak ya da yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini sağlamak biçiminde gerçekleştirilen yatırımlar olarak tanımlamıştır (Karluk, 2003: 486).

Lipsey, doğrudan yabancı yatırımları, yatırımcının dışındaki başka bir ekonomide yerleşik bir kuruluşa veya başka bir ekonomide yerleşik bir işletmenin kalıcı bir çıkar sağlama amacını yansıtan bir araç olarak tanımlamıştır. Lipsey'e göre doğrudan yabancı yatırımın iki tür konsepti vardır. Birincisi, uluslararası bir sermaye akışının olması; ikincisi ise bir başka ülkede yerleşik şirketler tarafından kontrol edilen, bir ev sahibi ülkede yürütülen ekonomik faaliyet olmasıdır. Bu faaliyetlere örnek olarak da üretim, istihdam, satış, ara malları, bu malların kullanılması ve araştırmaların yürütülmesini göstermiştir (Lipsey, 2002: 354). Tanımlamaların ortak yönü, yatırımcının yerleşik olmadığı başka bir ülkeye yönelik gerçekleştirdiği yatırım türünün doğrudan yabancı yatırımlar olarak adlandırılması olduğudur. Doğrudan yabancı yatırımlar sadece yatırım şeklinde değil farklı yöntemlerle de gerçekleştirilmektedir.

Bu tanımlamalara ek olarak DYY, uluslararası bir sermaye hareketi veya kaynak transferi olmadan da gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda yatırım yapılan ülkeye sermaye girişinin olmadığı ve yerel piyasalardan yatırım finansmanının sağlandığı durumlara da rastlanmaktadır. Ayrıca, daha önce kaynak transferi yoluyla

gerçekleştirilen yatırımların sağladığı karlar, sermayenin sahibi olduğu ülkeye transfer edilmeyip, yeniden yatırıma döndürülerek yeni yatırımlara girme veya sermaye artırımına gitme şeklinde doğrudan yatırımlara da dönüşebilmektedir (Seyidoğlu, 1996: 568).

Doğrudan yabancı yatırımlar için hem ev sahibi ülkenin hem de konuk ülkenin farklı pek çok belirleyicisi bulunmaktadır. Belirleyicilerin çok çeşitli olması sebebiyle, DYY da birçok farklı şekilde sınıflandırılabilir. Ancak DYY'nin sınıflandırılması için genel kabul görüş "dikey ve yatay" olarak iki şekilde sınıflandırılmasıdır. Doğrudan yabancı yatırımlar, genel olarak yatay (horizontal) doğrudan yabancı yatırımlar ve dikey (vertical) doğrudan yabancı yatırımlar olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır.

1.1.1.1. Yatay doğrudan yabancı yatırımlar

Aynı üretim tekniği ile aynı ürünlerin farklı ülkelerde üretilmesidir. Burada amaç ara malları ve girdiye yönelik minimum maliyet ve fırsatlardan faydalanmaktır. Bu yatırım türü piyasa önceliklidir. Bu tip DYY de, genellikle yatırımcı şirket faaliyet gösterdiği sektör içinde kalarak, sahip olduğu tesislerin bir benzerini kurarak ev sahibi ülkenin doymamış piyasasına arzda bulunmayı, bunu yaparken de tarife ve nakliye gibi maliyetlerden kurtulmayı amaçlar (Moosa, 2002: 3). ABD'de faaliyet gösteren bir araba firmasının, Türkiye'de bir şube açarak iç piyasaya yönelik araba üretmesi yatay doğrudan yabancı yatırımlara örnek olarak verilebilir.

1.1.1.2. Dikey doğrudan yabancı yatırımlar

Dikey DYY, üretimin her aşamasının minimum maliyet öneren farklı ülkelerde veya bölgelerde gerçekleştirilmesidir. Burada amaç daha ucuz ürünlere ulaşmaktır. Dikey yabancı yatırım türleri kaynak önceliklidir (Moosa, 2002: 4). Burada temel amaç ham madde kaynaklarına yakın olmaktır. İmalat sektöründe yer alan bir şirketin, üretimin her aşamasını en düşük maliyetle gerçekleştireceği ülkelere yönlendirmesi bu yatırım türüne örnek olarak gösterilebilir.

1.1.1.2. Gelir dağılımı kavramı

Bilindiği gibi İktisat Bilim'inin mevcut iki tanımı vardır. İlk tanımı D. Ricardo'nun "hasılayı üreten sınıflar arasında, gelir dağılımının incelenmesidir". İkincisi ise

Lord Robbins'in "kıt kaynaklarla sonsuz insan ihtiyaçlarının giderilmesi" tanımıdır. Ricardo'nun tanımında bölüşümün, Robbins'in tanımında ise etkinliğin ağır bastığı görülmektedir (Akalin, 1986: 311). Bununla birlikte iktisat bilimi yalnızca kaynakların verimli şekilde kullanımı ile değil iktisadi birimler arasında en etkin şekilde dağıtılmasıyla da ilgilenmektedir.

Bir ekonomide, bir yıl boyunca üretilen tüm mal ve hizmetlerin oluşturduğu toplam değere Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) denir. Ekonomik aktörlerin bir yıl içinde ekonomiye yaptıkları katkıların toplamıdır. GSYİH verileri ülkelerin ekonomileri hakkında bazı bilgiler ortaya koymaktadır. Kimi ülkelerde GSYİH'nin nüfusa bölünmesiyle kişi başına düşen milli gelir miktarı yüksek çıkmakta, kimi ülkelerde ise bu rakam ortalamaların çok altında kalmaktadır. Rakamlara baktığımızda gelişmiş ülkeler ve diğer ülke grupları arasında büyük oranda farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklar beraberinde gelirin hem aynı toplum içinde dağılımı hem de ülkeler arası dağılımı sorunlarını ortaya çıkarmıştır.

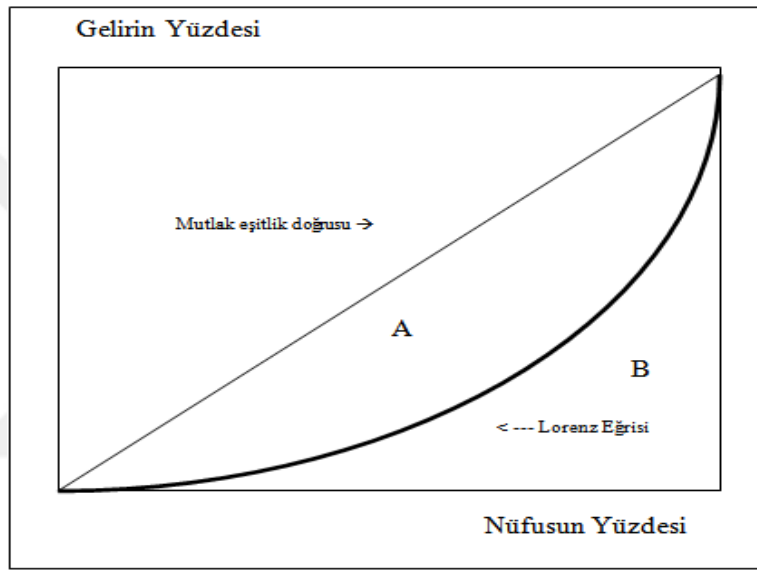
Gelir dağılımının ölçülmesi, bir toplumun kendi içindeki ve dünya ekonomileri arasındaki durumunun belirlenmesi açısından önemlidir. Gelirin dağılımı, bir toplumda bulunan sınıflar arasındaki fark başta olmak üzere, farklı bölgelerin ve farklı sektörlerin, milli gelirden aldıkları pay konusunda önem kazanmaktadır. Özellikle ülkelerin hem toplumsal hem de ekonomik sorunların önüne geçmeleri konusunda gelir dağılımının ölçülmesi son derece önemlidir.

1.1.1.2.1. Gelir dağılımı eşitsizliğinin ölçülmesi

Gelir eşitsizliğinin ölçülmesinde literatürde yüzde payları, değişim aralığı, ortalamalar, Theil indeksi Gini katsayısı, Pareto kuralı, Kuznets eğrisi, Atkinson indeksi ve Lorenz Eğrisi gibi farklı yöntemler kullanılmaktadır. Her ne kadar farklı ölçüm tekniklerinin olduğu bilinse de yaygın olarak kullanılan Lorenz eğrisi yardımıyla bulunan GİNİ katsayısı yöntemidir. Ülkelerin gelir dağılımı katsayılarının hesaplanmaması ya da ülkelerin farklı yöntemler kullanarak hesaplamalar yapması, ülke verilerinin karşılaştırılmasında büyük engel teşkil etmektedir. Bu çalışmada da literatürde en çok kullanılan ve en fazla verinin bulunabildiği GINI katsayısı yöntemi kullanılacaktır.

1905 yılında Max Otto Lorenz tarafından geliştirilen Lorenz eğrisi genel olarak gelirin nüfus içindeki dağılımının analiz edilmesinde ve gelir eşitsizliğinin ölçülmesinde kullanılan iyi bir ölçüdür (Lorenz, 1905; 2011). Lorenz eğrisi, millî gelirin, onu elde eden nüfus arasındaki dağılımını göstermek amacıyla geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Lorenz eğrisi, millî gelirin belirli bir birikimli payı ile onu elde edenlerin birikimli payı arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Kavramsal olarak yüzdelik dilimleme yöntemine benzer olmakla birlikte; sadece gelir paylarını belirlemek yerine gelirin birikimli payını, bireylerin birikimli payı ile ilişkilendirmektedir (Bellù vd. , 2005: 56).

Şekil 1. Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı

Kaynak; Akalın, G. (1986). *Kamu Ekonomisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, S. 321

Şekil 1’de gösterilen Lorenz eğrisinde dikey eksen gelirin yüzdesini, yatay eksen ise nüfusun yüzdesini göstermektedir. 0 noktasından çıkan pozitif eğimli doğru ise mutlak eşitlik doğrusunu göstermektedir. Mutlak eşitlik doğrusu gelirin bireyler arasında hiçbir eşitsizlik olmadan adil dağıldığını gösteren doğrudur. Ancak bireyler arasındaki dağılım eşit olmadığı için Lorenz Eğrisi köşegenler ile mutlak eşitlik doğrusu arasında kalmaktadır. Buna göre gelir dağılımındaki eşitsizlik arttıkça mutlak eşitlik doğrusu ile Lorenz Eğrisi arasındaki alan genişlemekte ve Lorenz eğrisi köşe noktalara yaklaşmaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik azaldığında ise Lorenz Eğrisi mutlak eşitlik doğrusuna yaklaşmakta ve bu alan daralmaktadır (Coll, 2011: 19). Lorenz eğrisinden elde edilen GİNİ katsayıları aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır.

$$gini = \frac{A}{A + B}$$

Gini katsayısı, 1921’de İtalyan istatistikçi Corrada Gini tarafından oluşturulmuştur. Gelir, refah, kredi mevcudiyeti, sağlık hizmeti ve enerji gibi çok çeşitli kaynaklara dayanılarak oluşturulmuştur (Berndt, 2003; 159). Millî gelirin bireyler arasında yüzde yüz eşit dağılması halinde, Lorenz eğrisi köşegenle temsil edilen mutlak eşitlik doğrusu ile çakışır. Gelir dağılımı eşitlikten uzaklaştıkça Lorenz eğrisi mutlak eşitlik doğrusundan uzaklaşıp aşağı doğru sarkar. Tam eşitsizlik halinde ise Lorenz eğrisi yatay ve dikey eksenenden oluşur. Lorenz eğrisi kullanılarak hesaplanan Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Katsayısının “0” olması (Lorenz eğrisi mutlak eşitlik doğrusuyla aynı) herkesin eşit gelire sahip olduğu *tam eşitlik* durumunu göstermektedir. Katsayının “1” olması bir kişinin tüm geliri aldığı son derece adil olmayan *tam eşitsizlik* durumunu göstermektedir (Coll, 2011; 20). Katsayının yükselmesi gelir eşitsizliğinin artması, düşmesi ise azalması anlamına gelmektedir. Gini katsayısı hesaplamasının birçok farklı yöntemi vardır. Bu çalışmada literatürde en çok kullanılan hesaplama yöntemine yer verilecektir. Gini katsayılarının hesaplanması için farklı tekniklerle hazırlanmış formüller bulunmaktadır. Bu çalışmada aşağıdaki formül ile elde edilen Gini değerleri kullanılmıştır².

$$Gini = \frac{N + 1}{N - 1} - \frac{2}{N(N - 1)\mu} \left(\sum_{i=1}^n P_i Y_i \right)$$

P_i =i’nin P sırasındaki gelir derecesidir.

Y= gelir

μ = nüfusun ortalama geliri

N = nüfus sayısı

Gelir eşitsizliği, çok geniş ve tanımlaması zor bir kavramdır. Gelir eşitsizliği en basit şekilde tanımlanacak olursa, aynı ulus içindeki bireyler arasındaki eşitsizlik, ya da aynı ulus içindeki mülk sahibi sınıflar ile işçiler arasındaki eşitsizlik; ya da farklı ekonomiler arasındaki ortalama gelirler arasındaki fark olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla gelir eşitsizliğinin de kendi içinde farklı türleri bulunmaktadır (Milanovic, 2012: 300). Gelir dağılımını genel olarak fonksiyonel gelir dağılımı, bireysel gelir dağılımı, sektörel gelir dağılımı ve bölgesel gelir dağılımı olarak dört başlığa ayırmak mümkündür.

² Hesaplama kullanılan formül Teksas Üniversitesi’nin eşitsizlik projesinde kullanılan Gini hesaplama formülüdür.

1.1.1.2.2. Fonksiyonel gelir dağılımı

Toplam gelirin sermaye, emek ve müteşebbis gibi üretim faktörleri arasındaki dağılımı olarak tanımlanır (Güneş, 2007: 25). Emek sahiplerinin ücret, sermaye sahiplerinin faiz, toprak sahiplerinin rant ve müteşebbislerin kar elde ettiği bu gelir dağılımı türü Klasik İktisat Okulu'ndan gelmektedir. Klasik iktisatçılar üretim faktörlerini üç grup halinde incelemekte ve üç gelir grubunun varlığını savunmaktadırlar. Fonksiyonel gelir dağılımı, sosyal tabakaların kendi içlerinde büyük farklılıkların olması nedeniyle, çeşitli sosyal tabakaların milli gelirden aldıkları paylar konusunda ancak kaba hatlarıyla bir bilgi sağlayabilir (Aktan ve Vural, 2006: 157).

1.1.1.2.3. Kişisel gelir dağılımı

Milli gelirin bireyler, arasında dağılımını ifade etmektedir. Bireysel gelir dağılımı, millî gelirin toplumu oluşturan birey ya da hane halkları arasındaki dağılımını gösteren gelir dağılımı kavramıdır. Bireysel gelir dağılımında birey ya da hanelerin millî gelirden aldığı payın ücret, kâr, rant ya da faiz olmasının bir önemi yoktur. Birey bunlardan sadece birisine sahip olabileceği gibi hepsine de sahip olabilir. Bireysel gelir dağılımında önemli olan, bireyin geliri ne adla elde ettiği değil, ne kadar gelir elde ettiğidir (Akalin, 1986: 69).

1.1.1.2.4. Sektörel gelir dağılımı

Sektörel gelir dağılımı kavramı, iktisadi faaliyet kollarının; sanayi, tarım ve hizmetlerin millî gelirden aldıkları payların ortaya konulması amacıyla kullanılır. Sektörel dağılım hesaplamaları ile zaman içinde gelir dağılımında meydana gelen değişikliklerin hangi sektörlerin lehine ya da aleyhine değiştiği analiz edilir (Karluk, 2003: 69). Bir ekonomik sistemde tarım, sanayi, hizmet, enerji ve bunlar gibi birbiriyle yakın bağlantılı birçok sektör bulunmaktadır. Yıl içinde elde edilen tüm gelirin bahsedilen bu sektörler arasında dağıtılmasına, sektörel gelir dağılımı denilmektedir. Milli gelirin bu sektörler arasında dağılımı, ülkelerin gelişmişlik seviyeleri hakkında bilgi vermektedir. Genel olarak tarım sektörünün daha çok pay aldığı ülkeler az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler olarak adlandırılırken, hizmet ve sanayi sektörlerinin daha yüksek pay aldığı ülkeler gelişmiş ülkeler olarak adlandırılmaktadır.

1.1.1.2.5. Bölgesel gelir dağılımı

Bir ülkede gelirin, o ülkede bulunan bölgeler arasında dağıtılmasını ifade etmektedir. Bu dağılım türü, aynı ülke içindeki bölgeler arasındaki farklılıkların analizi için kullanılmaktadır. Bu gelir dağılımına bakıldığında gelişmiş ülkelerde bölgeler arasındaki farklılık seviyesi düşükken, gelişmemiş ülkelerde bu fark yüksek çıkmaktadır.

Her toplumda zengin ve yoksul kimselerin varlığı, mevcut üretim ilişkilerinin doğal bir sonucudur. Ancak, bir toplumda zengin kimselerin sayısı çok az ve milli gelirden aldıkları pay çok yüksekken, diğer tarafta yoksul kitlelerin toplumun büyük çoğunluğunu oluşturması ve milli gelirden çok az pay alması ve insan onuruna yaraşır bir yaşam sürememesi kabul edilebilir bir durum değildir (Yazgan, 1975: 79). Gelir dağılımının adaletli dağıtılmasındaki amaç, şüphesiz gelirin bütün bireyler arasında “eşit” dağıtılması demek değildir. Burada en kabul edilebilir ölçüt, gelirin en yüksek olduğu kesim ile en düşük olduğu kesim arasındaki farkın makul bir seviyede tutulmaya çalışılmasıdır. Özellikle sermayenin sınırları aşan hızlı dolaşımı ve ülke ekonomilerinin birbirine bu denli entegre olmuş olması şüphesiz ki hem ülke içindeki hem de ülkeler arasındaki gelir dağılımının etkilenebileceği sorunlarını oluşturmaktadır. Küreselleşme süreci, sadece ülkeler arası değil, ülkeler-içi gelir dağılımının belirlenmesinde de önemli bir etkiye sahip gözükmemektedir. Aynı ülke vatandaşları arasında dünyanın birçok bölgesinde güçlü bir uzaksama ortaya çıkabilmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda artmaktadır³.

Ülkelerin ekonomik sistemleri özellikle küreselleşme sürecinden sonra, bazı önemli değişiklikler geçirmiştir. Ekonomik yapıların değişmesiyle, elde edilen gelirin ekonomik aktörler arasında nasıl dağıtıldığı gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülke grupları için önemli hale gelmiştir. Gelirin ekonomiye katılan tüm bireyler arasında dağılımı, tüm ülke gruplarını içine alan önemli bir sorundur. Gelirin eşitsiz dağılımında meydana gelen yükseliş beraberinde sosyal ve siyasal sorunları da getirmektedir (Jedrzejczak, 2015: 30). Dolayısıyla gelir dağılımında meydana gelen eşitsizliğin, bireyleri ve toplumları, politik, ekonomik ve sosyolojik başta olmak üzere birçok alanda etkilemesi beklenmektedir.

³ Çalışmaya dahil edilen ülkelerdeki söz konusu artışlar EK 1’de yer almaktadır.

1.1.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar ile Gelir Dağılımı Arasındaki İlişki

DYY'nin konuk olduğu ülke ekonomisine etkileri birçok araştırmacı tarafından araştırılmıştır. DYY'a ait araştırmalar yapıldığında, ekonomik büyümeye etkisinden, otomotiv, inşaat, sağlık sektörlerine olan etkisine; gelir dağılımına olan etkisinden, istihdama olan etkisine kadar birçok alanda çeşitli çalışmalar bulmak mümkündür⁴. Ancak literatürde DYY'nin ekonomi üzerine etkileri konusunda bir fikir birliği olmadığı görülmektedir. Bir grup araştırmacı ülkelerin daha çok DYY çekmesi gerektiğini savunurken, diğer bir grup ise DYY hakkında bu kadar iyimser düşünmemektedir. DYY'nin 1990'lı yıllardan itibaren öneminin farkına varılmasıyla birlikte, konu ekonomistler tarafından da sıkça araştırılmıştır. DYY'nin ekonomiye etkileri gerek ülke bazında gerekse bölgesel bazda detaylı bir şekilde incelenmeye başlanmıştır.

DYY'nin ülke ekonomisine girişi sağlandığında etkileri sosyal ve ekonomik alanda görülebilmektedir. Baykal, DYY'nin gelişmekte olan ülkelere faydalarını incelediği çalışmasında DYY'nin konuk olduğu ülkenin refahını arttırdığını söylemiştir. Ekonomik büyümeyle birlikte konuk olduğu ülkenin sermaye piyasasını geliştirdiğini, teknolojik transferler sağladığını, yatırım fırsatları yarattığını ve ihracat teşviklerini arttırdığını belirtmiştir. Çok uluslu şirketlerin, uzun dönemli projelere yatırım yaptığını ve bunun sonunda elde edilen karlılığın hem kendi ülkesine hem de konuk olduğu ülkeye faydalı geri dönütlerinin olduğunu vurgulamıştır. Yine ÇUŞ'lar aracılığıyla dış piyasalara erişim sağlanacağını ve böylece teknolojik öğrenme ile rekabette canlanma yaşanacağını söylemiştir (Baykal, 2003: 240). Bunun yanında OECD'de, DYY aracılığıyla gelen teknolojinin, ekonomik verimliliği artırarak büyüme sağlayacağı belirtilmiştir (OECD, 2005: 28).

DYY'nin gelir dağılımı eşitsizliği ile ilişkisinin incelenmesi için yapılan ampirik çalışmalarda, ortak bir teorik çerçevenin ve fikir birliğinin varlığını söylemek güçtür. Bir grup, küreselleşmenin etkisinin tüm insan grupları arasında eşit dağılmış olduğu görüşünü savunurken, diğer grup, elde edilen büyümenin faydalarının toplumda eşit olarak dağıtılmadığını öne sürmektedir (Milanovic, 2007: 28). Tsai DYY'nin, yatırım

⁴ Detaylı bilgi için (Walz, U. (1997) Foreman- Kapuria V. (2007), Velde, D. (2006), Lipsey, R. (2004), Balasubramanyam, N. Ve Salisu, M. (1996), Meschi, E. & Vivarelli M. (2009), Figini, P. & Görg, H. (2011), Teekasap, P. (2013), Herzer, D. & Nunnenkamp, P. (2011) Sylwester, K. (2005). (Balasubramanyam, V.N, (1994), Wijeweera A. Ve diğerleri (2007), Barrel, R ve Pain N. (1996).

alan ülkenin ekonomik büyümesine ve kalkınmasına fayda sağlayacağını, modern teknolojinin gelişmesine, yönetim becerilerinin ve beşeri sermayenin transferi vasıtasıyla ekonomiye katkıda bulunabileceğine inanmaktadır (Tsai, 1995: 472). Figini ve Görg'e göre DYY'nin yatırımları alan ülke ekonomilerinin büyüme ve verimlilik rakamları üzerine olumlu etkileri vardır (Figini ve Görg, 2011: 1458).

DYY'nin ekonomi üzerine olumlu etkilerinin olduğu bilinmesine rağmen bazı ekonomilerce kısıtlanmaktadır. Bunun sebebi DYY'nin avantajlarının olduğu bilinse de bazı noktalarda dezavantajlarının da olduğunun düşünülmesidir. Örneğin küreselleşme sonucu emek talebiyle beraber daha esnek bir hale gelen iş gücü talebi ile iş gücünün pazarlık gücü ciddi oranda azalmakta ve sonuç olarak ülkeler arasında ciddi ücret farklılıkları ortaya çıkabilmektedir (Rodrik, 1997: 32). Başka bir örnek de orantısız rekabet sorunudur. Büyük ölçekli uluslararası firmalar tarafından gerçekleştirilen doğrudan yabancı sermaye yatırımları orantısız rekabet vasıtasıyla küçük yerli yatırımcıları piyasanın dışına atarak iç piyasada bozulmalara ve sosyal refahı azaltan oligopolcü yapılaraya yol açmaktadır (Gedikli, 2011: 54) . Etkilerinin pozitif ve negatif sonuçlar ortaya çıkarması sebebiyle, DYY' kimi ekonomilerce desteklenmekte, kimi ekonomiler ise ülke ekonomisine girişini engellemek istemektedirler.

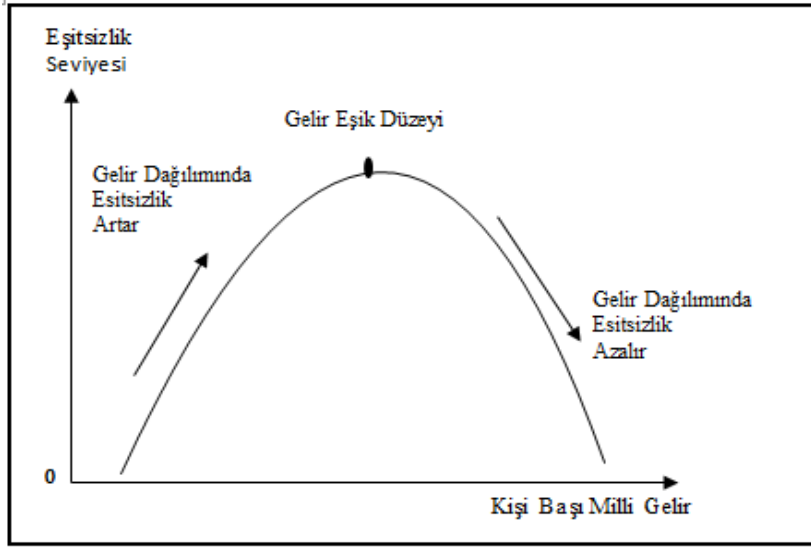
İktisat literatüründe DYY'nin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkilerini inceleyen doğrudan teoriler bulunmamaktadır. Ancak teoride bazı çalışmalar kaynakların sınırlar arasında yer değiştirmesini temel alarak, DYY ve gelir eşitsizliği konusu ile ilgili dolaylı ilişki kurmaktadır. Bunlardan literatürde en çok yer alan Stolper – Samuelson ve Kuznet'in Ters-U teoremidir. Bunun yanında konuyla daha çok ilişkili olan Modernizasyon ve Bağımlılık kuramları da literatürde yer almaktadır. Ancak genel olarak incelendiğinde “*modernizasyon*” ve “*bağımlılık*” kuramları DYY'nin etkilerinin açıklanmasında ön plana çıkmaktadır.

Bunlardan ilki olan Stolper- Samuelson Teoremi (1941), uluslararası ticaretin artması durumunda faktör yoğunluğu bakımından zengin olan ülkelerin gelirlerinin arttığını, kaynakların sınırlı olduğu ülkelerdeki kişilerin ise gelirlerinin azaldığını, böylece piyasa entegrasyonu arttıkça kaynak dağılımındaki eşitsizliğin ve kırılganlığın da arttığını söylemektedir (Stolper-Samuelson, 1941: 60). Bu teoreme göre serbest ticaret ülkede bol olan üretim faktörünün lehine ve kıt olan üretim kaynaklarının ise aleyhine dönüşmektedir. Bir başka deyişle daha fazla emek yoğun üretim yapan ülkeler

serbest ticaret yapmaları durumunda, sahip oldukları milli gelir ekonomik birimler arasında daha adaletli bir şekilde dağılacaktır. Ayrıca Stolper-Samuelson teoreminin ana fikrinde, ticarete uluslararası piyasalara açıklığın bir ülkenin bol faktörüne fayda sağlayacağı da belirtilmektedir (Çelik ve Bardas, 2010: 27). Buradan hareketle bir ülkede bol olan yabancı sermayenin, aynı faktörde kıt kaynağa sahip olan başka ülkelere yönelerek, oranın ekonomisini ve dolayısıyla gelir dağılımını etkilemesi fikri bazı araştırmaların ana fikrini oluşturmaktadır. Ancak bu teorinin bazı eksik yönleri bulunmaktadır. bu eksik yönler dikkate alındığında Stolper-Samuelson teoremi doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi dolaylı olarak açıklamaktadır. Çünkü küreselleşme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi nasıl şekillendirdiğine dair çeşitli potansiyel kanallar ve bu kanallara ait dolaylı sonuçlar bulunmaktadır (Dorn Fuest, 2017: 8). Bu teorem gelir eşitsizliği ve DYY arasındaki ilişkiyi açıklamakta yetersiz kalmakta ancak yine de literatürde işlenmektedir.

Ekonomik büyümenin eşitsizlik üzerindeki etkisine ilişkin literatürün büyük bir kısmı, sanayileşme sürecinde eşitsizliğin ilk aşamalarda arttığını ve daha sonraki aşamalarda azaldığını belirten “Kuznets” (1955) tersine çevrilmiş U eğrisine odaklanmaktadır. Ters U teroremi de doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi dolaylı olarak ortaya koymaktadır. Kuznet’e göre İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmemiş ülkeler, gelişmiş ülkelere kıyasla daha adil olmayan bir gelir dağılımına sahiptir. Bu durumu öncelikle ikincil gelir dağılımının yapısıyla (vergiden sonra ekonomik birimlere dağıtılan gelir) ve gelişmemiş ülkelerdeki kişi başına ortalama gelirin daha az seviyede olmasıyla açıklamaktadır. İkinci çıkarım ise bu eşitsiz gelir dağılımı yapısının kişi başı büyüme oranlarının düşüklüğüyle birlikte meydana geldiğini ifade etmektedir. Üçüncü çıkarımında ise bu iki çıkarımdan hareketle, son yıllarda gelişmemiş ülkelerde gelir eşitsizliğinin iyileşmediğini vurgulamaktadır. Kuznet literatürde Kuznet eğrisi olarak anılan ters U eğrisi, ülkelerin sanayileşmeye başladıkları andan itibaren gelir eşitsizliğinde önce bir artış yaşanacağını, ardından sanayileşme seviyesi geliştikçe eşitsizlik seviyesinde azalmaların yaşanacağı anlamına gelmektedir (Yang, 2017: 7)

Şekil 2: Kuznet Eğrisi

Kaynak; Yujiro Hayami ‘Development Economics’ Clarendon Press, Oxford, 1997, s.169

Kuznets’in hipotezine göre, ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesinden önceki dönemde gelir dağılımı nispeten daha adildir. Gerçekleştiği ilk dönemlerde düşük gelir düzeylerinde gelir dağılımı adaletsizliği artışa geçmektedir. Daha sonraki aşamalarda büyümede yaşanan artışlarla gelir artarken gelir eşitsizliği de artmaya başlamaktadır. Kalkınma aşamalarında ilerlemeler oldukça bir yandan gelir göreceli olarak artarken, diğer yandan da alt gelir grubundan kişiler de tasarruf geliri elde etmeye başlarlar. Dolayısıyla gelir eşitsizliği zaman içerisinde azalacaktır. Ancak belli bir seviyeye ulaştıktan sonra, büyüme miktarında artış olmaya devam edecek ve gelir adaletsizliği seviyesinde azalmalar görülecektir. Kişi başına gelir sanayileşmiş ülkelerin gelir düzeylerine yaklaştıkça gelir dağılımında düzeltilmeler yaşanacak ve eşitsizlik seviyesi azalacaktır (Kuznets 1955: 7). Ayrıca Ters-U teoremi de doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi dolaylı olarak açıklamaktadır, nitekim eksenlerde gelir düzeyi ve gelir eşitsizlik seviyesi yer almaktadır. Ancak bunun yanında DYY ile büyüme arası arasındaki ilişkinin genellikle olumlu olduğu söyleyen çalışmaların varlığı daha fazladır.

Son dönemlerde kalkınma iktisadında, gelir eşitsizliği sıkça tartışılan bir konu haline gelmiştir. Literatüre bakıldığında konuyla ilgili en çok “modernizasyon kuramı” ve “bağımlılık kuramının” yer aldığı görülmektedir. Her iki hipotez de yabancı sermaye yatırımlarının kalkınma sürecindeki önemini vurgularken, yatırımı alan ülkenin gelir dağılımı eşitsizliği hakkında birbirlerinden oldukça farklı iddialarda bulunmaktadır (Tsai, 1995: 470). Çalışmanın takip eden kısmında doğrudan yabancı yatırımlar ile gelir

dağılımı arasındaki ilişkisinin açıklanmasına devam edilerek Modernizasyon ve Bağımlılık teoremlerine yer verilecektir.

1.1.2.1. Modernizasyon hipotezi

Modernleşme perspektifi, uçta verimlilik teorisinin Ortodoks ekonomik kavramlarının yanı sıra tasarruf ve tüketim eğilimlerinin de rolü üzerine kuruludur. Yeterli çıktının yeniden dağıtılmadan önce ilk olarak üretilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Eşitsizlik genellikle herkesin gelirinin nihayetinde iyileştirilmesi için gerekli bir önkoşul olarak algılanır. Bu argüman çizgisi, “Kuznets’in tersine çevrilmiş U eğrisi” hipotezinde, gelişimin erken aşamalarında gelir eşitsizliğinin arttığını, ancak gelişimin belirli bir seviyesine ulaşıldığında gelir eşitsizliğinin azalması ile ilişkilendirilmektedir. Gelişimin erken aşamalarında, gelişen bir ekonomi tipik olarak şöyle karakterize edilir: Ekonominin yüksek gelirli sektörüne dâhil olan nüfusun payındaki artış, yüksek gelirli ve düşük gelirli gruplar arasındaki gelir farkındaki eşitsizliğin artmasına sebep olmaktadır. Daha sonraki aşamalarda, daha fazla çıktı üretildiğinden ve geleneksel tarım sektöründen modern sanayi sektörüne yeterli emek aktarıldığından, tarımdaki fazla emek yavaş yavaş ortadan kalkar ve tarım emeğinin marjinal ürünü kademeli olarak yükselir. Nüfusun payındaki artış ekonominin dar gelirli yüksek bir modem sektöründe yer almaya başlayacaktır, yüksek gelirli ve düşük gelirli sektörler arasındaki gelir farkında bir artış yaşanacak ve her sektörde eşitsizlik artacaktır (Tsai, 1995: 469). Bu gelişmeler genel eşitsizliğin zamanla artmasına neden olacaktır. Ancak eşitsizlik ve gelir miktarının belli bir seviyeye ulaşmasından sonra eşitsizlik seviyesinde azalmalar gerçekleşecek buna karşılık gelir seviyesi ise artış göstermeye devam edecektir.

Modernleşme teorisine göre, önemli olan yatırımın kaynağından ziyade varlığıdır. Sermayenin, yabancı veya yerli olması, büyümeyi teşvik eder ve faydaları sonunda tüm ekonomiye yayılır. Bu nedenle, DYY başlangıçta yalnızca bazı önde gelen sektörlerde büyümeyi teşvik etse de, müttefik yerel seçkinler için ekonomik ikiliğe sebep olsa da öncü sektörlerdeki büyüme uzun vadede gelir dağılımını daha da iyileştirebilir. Örneğin, Doğu Asya'daki ihracat işleme bölgelerindeki DYY, düşük ücretlerdeki istihdamı arttırmada ve böylece işgücü piyasasını arttırmada ve gelirin miktar dağılımını arttırmada çok etkili olmuştur (Tsai, 1995: 470).

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan sermaye yetersizliği sorununu gidererek söz konusu ülkelerin beşeri sermaye miktarlarını, teknoloji seviyelerini bilgi transferi vasıtasıyla iyileştirerek daha adil bir gelir dağılımının gerçekleşmesine olanak sağlayabilecektir. Doğrudan yabancı yatırımın Kuznet etkisiyle gelir eşitsizliğini azalttığını, kişi başına gelir arttıkça gelir eşitsizliğinin ilk etapta artacağını, ancak belirli bir gelişim düzeyine ulaşıldığında ise gelir eşitsizliğinin azalacağını savunmaktadır (Karabıyık ve Dilber, 2016: 317). Ayrıca modernleşme teorisyenleri, DYY'nin konuk olduğu ülkeye, yeni sermaye girişleri, ileri teknoloji transferi ve yönetim bilgisi sağlayacağını belirtmektedirler.

Modernizasyon hipotezini savunucularına göre, gelişimin ilk aşamalarında, gelişen bir ekonomi tipik olarak şöyle karakterize edilir: Ekonominin dar ve modern yapılı yüksek gelirli bir sektörüne dahil olan nüfusun payındaki artış; yüksek gelirli ve düşük gelirli sektörler arasındaki gelir farkındaki artış sonucunda her sektörde eşitsizliğin artmasına neden olmaktadır. Daha sonraki aşamalarda, çıktı üretiminin artmasını ve geleneksel tarım sektöründen modern sanayi sektörüne yeterli miktarda emek aktarılması durumunda, tarımdaki fazla emek yavaş yavaş ortadan kalkar ve tarım emeğinin marjinal ürünü kademeli olarak yükselir. Reel emek gelirindeki artışla birlikte ekonomik büyüme ve siyasi demokrasinin muhtemel yükselişi daha eşit gelir dağılımına neden olur (Tsai 1995: 471). Reel emek gelirindeki artış, ekonomik büyüme ve siyasi demokrasinin muhtemel yükselişi ile daha eşit gelir dağılımına neden olmaktadır (Fei ve Ranis, 1964, Lenski, 1966).

Özetlenecek olursa, bu kuram temelinde Kuznet'in Ters U hipotezini baz alarak oluşturulmuştur. Kuznet'in ters U'suna göre, kalkınmanın ilk aşamalarında sektörler arasındaki gelir farkı artar ve böylece gelir dağılımında bozulmalar görülür. Ancak daha sonraki aşamalarda daha fazla çıktı üretimi gerçekleşir ve emek tarım sektöründen hizmet sektörüne doğru yönelir ve böylece gelir dağılımında düzelmeler gerçekleşir. Modernizasyon kuramında sermayenin yerli veya yabancı olması fark etmeksizin, yüksek sermaye stoku artışının ekonomik büyüme sağlayacağı ve böylece toplumsal refahı arttıracığı vurgulanmıştır.

1.1.2.2. Bağımlılık hipotezi

Modernleşme teorisinin tartışmalarından farklı olarak, bağımlılık teorisi, DYY'nin zararlı etkilerine yönelik eleştirilerde bulunmaktadır. Bağımlılık teorisi, eşitsizlik sorununa dünya ekonomisi ve tarihsel açılarından yaklaşmaktadır. Gelir

eşitsizliğine etki eden nedenler ekonomik çıktı ve servetten çok, üretimin toplumsal kontrolü ve organizasyonudur. Bu bağımlı kalkınmanın geleneksel sektörlerde ücretlerin yükselmesine yardımcı olabildiği oranda, geleneksel sektörlerde yükselen işsizliğe neden olan daha kapitalist bir üretimin eşlik etmesi beklenmektedir. Sonuç olarak, emek gelirinin nispi payındaki meydana gelen bir artış sadece daha fazla eşitlik sağlamamakta, aynı zamanda doğrudan artan eşitsizliğe de neden olmaktadır.

Bir başka deyişle, bu tür bağımlı sanayileşme durumunda, modernleşme teorisyenlerinin önerdiği yayılma ve çarpan etkileri aslında gerçekleşmemektedir. Ayrıca, küreselleşen dünya ekonomisine entegre olan emek elitleri, genel olarak imtiyazlı statülerini korumak ve istikrara kavuşturmak için çaba harcamaktadırlar. Ortak çıkarları yüzünden yerel emek, kimi zamanda yerli girişimcileri dışlamak için yabancı yatırımcılarla birlikte çalışmaktadırlar. Bu ülkeler arası faiz koalisyonunun çıkarlarını en üst seviyeye çıkarma girişiminin başka bir anlamı daha bulunmaktadır. Bu ekonomik-siyasi birliktelik, ilerde çıkarları için çalışmadığı zaman, ulus devletlerin piyasaya müdahalede bulunmak gibi özel olan bir gücünü manipüle etmektedir. Dolayısıyla böyle bir birliğin oluşması, gelir dağılımını iyileştirmeyi amaçlayan herhangi bir politikada kendine özgü yıkıcı faktörlerin mevcut olduğu anlamına gelir. Hatta az gelişmiş ülkelerdeki kalıcı gelir eşitsizliği için en önemli sebeplerden biri olabilir (Tsai, 1995: 472).

Bağımlılık hipotezi, Modernleşme hipotezi gibi, doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme üzerinde özellikle kısa dönemde bir takım pozitif etkilere sahip olduğunu belirtmektedir. Ancak uzun dönemde DYY'nin ekonomik büyüme üzerine negatif etkilerinin pozitif olmaktan çıkıp negatif olacağını vurgulamaktadır. Kısa vadede, doğrudan yabancı yatırımlarda meydana gelecek bir yükseliş, daha yüksek yeni yatırım ve tüketim seviyeleri meydana getirir, böylece ekonomik büyümeye katkı sağlar. Daha sonraki dönemlerde DYY birikimi ve dışa yatırım projeleri hayata geçtikçe, ekonominin geri kalanı üzerinde ekonomik büyüme seviyesini düşüren negatif etkilerin meydana gelmesine neden olacaktır (Lheem ve Guo, 2004: 49). Bunlara ek olarak yabancı yatırımların iç ekonomilere zarar verebileceği ve söz konusu ülkelerde yeni eşitsizliklere neden olacağı bağımlılık teorisyenleri tarafından savunulmaktadır. Firebaugh, uzun vadeli yabancı sermaye birikimlerinin (yabancı yatırım stoku) ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisinin negatif olarak bulunmasının, yabancı yatırım oranını büyüme üzerindeki olumlu etkisinin ilerleyen dönemlerde zararlı

olabileceğini savunmaktadır (Firebaugh, 1994: 633). İşçi seçkinleri tipik olarak devlet örgütündeki güçlü aktörlerden oluştuğundan ve hem emek seçkinleri hem de devlet genellikle yabancı kredilerle desteklendiğinden, bir “üçlü ittifak” doğal olarak ortaya çıkmaktadır, bu da zamanla gelirdağılımını olumsuz yönde etkilemektedir (Evans, 1979: 76).

Özetle, Modernizasyon kuramının aksine, Bağımlılık Hipotezi DYY’nin gelir dağılımını kötü etkileyeceğini iddia etmektedir. Gelir dağılımının ilk aşaması, Kuznet Eğrisinde olduğu gibi kötüleşecektir. Ancak daha sonra iyileşme meydana gelmeyecektir. Yabancı yatırımlar yoluyla ekonomiye giren sermaye, sektörler arasında ikilik yaşanmasına neden olacaktır ve yeni sektörlerde istihdam edilen iş gücünün, geliri yüksek olan yeni bir elit sınıf oluşturmaya neden olacaktır. Böylece gelir dağılımını bozucu etkisi ortaya çıkacaktır.

1.1.2.3. Doğrudan yabancı yatırımlar aracılığıyla gelir dağılımına etki eden ekonomik kanallar

Birçok araştırmacı DYY’nin yalnızca bir fon kaynağı olarak hizmet etmediğini, aynı zamanda farklı kanallara yayılma yoluyla iç piyasayı da etkilediğini vurgulamaktadır. Bunun yanında gelir dağılımı konusu çok hassas bir konu olması sebebiyle birçok farklı ekonomik kanaldan etkilenmektedir. Dolayısıyla gelir dağılımının doğrudan yabancı yatırımlardan da etkilenmesi muhtemeldir. Bu ilişkinin açıklanması ve anlaşılması amacıyla geliştirilen bir takım görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlere göre gelir dağılımı kavramı, ekonomideki farklı kanallar ile ilişkilendirilmektedir. Çalışmanın bu kısmında bu ekonomik kanalların, gelir dağılımı ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediğine dair görüşlere yer verilecektir.

DYY’nin ekonomik büyümeye olan etkisi konusunda birçok çalışma bulunmak mümkündür. Gelir dağılımı eşitsizliğinin büyüme ve ekonomik performans üzerindeki etkileri önemli bir çalışma alanıdır. Doğrudan yabancı yatırımın birçok alanda olumlu etkileri var ve bu etkiler vasıtasıyla ekonomik büyümeyi de teşvik etmektedir. Bu nedenle ev sahibi ülkedeki insanların yaşam koşullarını iyileştirmektedir (Lessmann, 2013: 129). DYY aracılığıyla artan üretim imkânları ve istihdam oranı ekonomide üretilen nihai mal ve hizmetin artış göstermesine katkıda bulunarak, ekonomik büyüme sağlamaktadır. Yeni sermaye girişleri yeni yatırımların gerçekleşmesi için güçlü

finansman kanalıyla büyüme oranlarını yükseltebilir. Sermaye girişleri çoğu zaman daha fazla yeni teknoloji, yeni yönetim teknikleri ve uluslararası piyasalara erişim sağlar; bunların hepsi beraberinde verimlilik ve büyümeyi de getirir.

DYY, yüksek insan sermayeli bir ülkenin kişi başına GSYİH büyümesinde artışa neden olmaktadır, çünkü zenginler zenginleşmektedir. Aksine, daha düşük seviyede insan sermayesine sahip olan bir ülkede, DYY, özellikle yoksul insanlar ve küçük girişimciler için toplumun kitlelerine yönelik ekonomik fırsatları genişletmekte ve dolayısıyla ekonomik büyüme oranını hızlandırmakta ve gelir eşitsizliğini azaltmaktadır (Lin, Kim ve Wu, 2013: 877).

DYY aracılığıyla gelen yeni yatırımların, yurt içi yatırım taleplerini de arttıracığı ve böylece üretimde artış sağlanarak büyüme yaşanacağını belirtmiştir (Agraval, 2000: 84). DYY, özellikle 1960’larda bağımlılık teorisi ile az gelişmişliğin önemli bir nedeni olarak tanımlanırken, bugün büyümeye olan etkisinin olumlu olduğu düşünülmektedir. DYY’nin gelir dağılımı ve yoksulluk üzerindeki etkileri, eleştirel bir biçimde tanımlanmakla birlikte DYY, büyümekte olan pek çok ülkede yeni bir gelişme motoru olarak görülmektedir (Hemmer vd, 2005: 1).

Ancak bir kısım araştırmacı DYY ile büyüme arasındaki ilişkinin, düşünüldüğü kadar iyi olmadığını da iddia etmektedir. Yüksek gelir dağılımı eşitsizliğinin, ayrımcılık ve imtiyazlarla bağlantılı olması sebebiyle kişilerin kendilerini üretken ekonomik faaliyetlerden soyutlamalarına neden olabileceği düşünülmektedir. Bu konudaki çalışmalarda, yüksek seviyelerdeki gelir dağılımı eşitsizliğinin büyümeyi olumsuz bir şekilde etkileyebileceği belirtilmektedir. Bu ilişkinin bir nedeni, yüksek gelir dağılımı eşitsizliğinin büyüme ve yatırım için gerekli olan siyasal ve ekonomik kurumların oluşturulmasını engellemesi olarak belirtilmiştir. Diğer bir neden ise yüksek gelir dağılımı eşitsizliğinin yol açtığı aynı ekonomi içerisinde yaşayan kişiler arasındaki yabancılaşma durumudur. Bireyler arasında yaşanan yabancılaşma, siyasi, sosyal ve ekonomik istikrarın önündeki tehdit unsurlarını arttırarak büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Birdsall, 2007: 9).

DYY’nin büyüme kanalını kullanarak üretim kapasitesi ve istihdam üzerinde de etkisinin olduğu söylenmektedir. Yabancı sermaye hareketlerinin piyasalar arasında dolanım hızının artması ülkelerin istihdam stratejilerini de değiştirmiştir. Bu konuda literatüre daha çok, yabancı yatırımcıların konuk olduğu ev sahibi ülkelerde yeni yatırım

ve istihdam alanları oluşturacağı görüşü hâkimdir. DYY aracılığıyla ev sahibi ülkeye sağlanan yeni bilgi ve teknoloji transferi sonucu istihdam ve üretim seviyelerinde artışlar meydana gelmektedir. Ayrıca ülkeye giriş yapan yabancı sermaye aracılığıyla, ev sahibi ülkenin yan sanayisinin de gelişme imkânı bulabilmesi mümkündür. Dolayısıyla yerli üretim imkânları ve yabancı sermaye yatırımları hem fiziksel hem de sermaye olarak birbirinin tamamlayıcısı olabilmektedir (Mello, 1999: 51).

Yeni teknolojilerin ülke içine girişiyle, yönetim becerileri ve pazarlamada ev sahibi ülkenin sahip olduğu imkânlar ve üretim faktörlerinin verimliliğini de artırmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar, ev sahibi ülkedeki yerli sektörlerle girdi ve ara mal teminini sağlayarak sanayileşmesini ve böylece yerli yatırımların artmasını olumlu biçimde etkilemektedir (Ercan, 2001: 88). Ev sahibi ülkelerde yabancı şirketlerin de yatırımları arttırması sonucunda yeni iş olanakları oluşmuştur. İstihdamda yaşanan bir artış işsizliğin azalmasını sağlamakta böylece ekonomik büyümeyi daha da artırarak gelir ve tüketimde artışlara yol açmaktadır. Gerçekleşen yabancı sermayeler ile yeni yatırım alanları oluşacağı ve böylece istihdama da olumlu yönde katkı yapacağı düşünülmektedir. İstihdam kanalıyla da gelir dağılımının olumlu etkileneceği düşünülmektedir.

DYY'nin ev sahibi ülke için olumlu etkilerinden birinin de istihdam kanalıyla yoksulluk üzerine olabileceğini söylenmektedir. Buna örnek olarak DYY girişlerinin sonucunda artan istihdam, üretim miktarının artması ve vergi gelirlerindeki artış ile birlikte devlet tarafından daha fazla sosyal harcamanın yapılmasını sağlamıştır. Listelenen etkilerden en önemlisi, istihdamla ilgili olandır. Bunun nedeni, daha önce gelir elde edemeyen ve işsiz olan kişilerin, bu istihdam artışıyla birlikte gelir elde etmeye başlamalarıdır. Böylece, elde ettikleri gelir düzeyine göre, yoksulluk sınırının üstüne çıkabilirler, yoksulluktan kurtulurlar ya da bu alt sınıra yaklaşırlar. Her durumda, söz konusu ülkede genel yoksulluk düzeyinde azalma olması ve gelir dağılımının daha adil olacağı beklenmektedir. (Sarısoy ve Koç, 2012: 226).

Žilinské, DYY'nin piyasa ekonomisinin erken safhalarında, konuk olduğu ülkeye daha yüksek istihdam oranı ve teknoloji transferi sağladığını söylemiştir. DYY, yerli endüstrilere yeni beceriler kazandırır ve üretim verimliliğinde artış sağlar. Böylece DYY hem ekonomik istikrara katkıda bulunur hem de zengin ve fakir ülkeler arasındaki fikir boşluklarını azaltır (Žilinské, 2010: 95). Karluk'a göre DYY, ev sahibi ülkeye

sağladığı sermaye, teknoloji ve yönetimle ilgili kaynakların GOÜ'deki verimliliğin artmasına, işletmelerin daha fazla modernleşmesine, maliyetlerin düşmesine, yeni teknolojilerin gelişmesine ve istihdama katkıda bulunmaktadır (Karluk, 1983: 78). Ayrıca, bu verimlilik artışları, yerli şirketlerde pozitif ücret artışlarına da yol açabilir. Uluslararası firmaların daha yüksek ücret ödemeleri çok yaygındır. Aynı işgücü için yerel firmalarla rekabet ederlerse, dolaylı olarak, işçilerin ilgisini çekmek ve rekabete katlanmaktan kaçınmak için yerli şirketleri de daha yüksek ücretler teklif etmeye zorlayacaktır (Lipsey ve Sjöholm, 2001: 68). Dolayısıyla insanların teknolojiye erişimi noktasında yabancı yatırımcılar önemli bir yer kaplamaktadırlar.

DYY'nin ev sahibi ülkeye sağladığı en önemli faydalardan biri, konuk olduğu ülkeye yeni teknoloji imkânları sunması ve verimlilik artışıyla ev sahibi ülkenin toplumsal refahının artmasını sağlamasıdır. Yoksulların DYY desteğiyle ortaya çıkan refah artışından elde ettikleri kazanca bağlı olarak, toplumda görülen yoksulluk seviyesi azalmaktadır. Çünkü ekonomik büyümenin artmasıyla, yoksulluk seviyesindeki kişilerin gelirleri de artmaktadır (Dolar ve Kraay, 2002: 219). Sonuç olarak, teknolojik gelişmelerle desteklenen ekonomik büyüme ve verimlilik artışı da yoksulluk oranında azalmaya neden olmaktadır. Yeni iş kollarında çalışmaya başlayan nüfusun gelir elde etmesi sonucu, gelir dağılımında düzelme yaşanacağı düşünülmektedir.

Yabancı sermaye akımları ülkedeki yerel şirket yönetimlerini de etkilemektedir. Yabancı firmaların sahip oldukları yönetim bilgisi ve ileri teknoloji “bakarak öğrenme” yoluyla yerel firmalara aktarılmaktadır. Bu yolla aynı zamanda yerel işgücü deneyiminin artırılması, yeni bilgi birikimi ve yeteneği kazandırılması ve onlara teknik desteklerin sağlanması da muhtemeldir (Kosma, 2004: 54). Bu noktada yabancı yatırımı çekmek isteyen ülkelerin iç pazar niteliği ve büyüklüğü, kalifiye ve verimli işgücü seviyesi, güçlü yerli sanayiye sahip olmalarının yanında gelişmiş altyapı hizmetlerinin varlığı da yabancı yatırımlar için önemli olabilmektedir (Unctad, 2002: 5). Bütün bunlara ek olarak DYY'nin etkilerinin, ekonominin her alanında olduğu düşünülmektedir. DYY'nin ekonomiye etkileri konusunda gerek sektörel gerekse de bölgesel bazda konuyla ilgili birçok çalışma bulmak mümkündür.

DYY'nin etkilerini teknoloji alanında da görmek mümkündür. Her ülke istenildiği kadar ileri teknolojiye erişimde aynı kapasiteye sahip değildir, bu nedenle yabancı sermayenin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bugün hayatın her alanında

söz sahibi olan teknoloji üretim tekniklerini de etkilemektedir. Yabancı yatırımcılar, gittikleri ülkelere yeni, teknoloji ve bilgi götürmektedir. Yeni teknoloji ve bilgi yayılımı (spillover) şirketlerin daha yenilik odaklı ve etkin üretim yapmalarına yardımcı olarak modern ekonomik büyüme için motor vazifesi görmektedir (Acemoğlu, 2009: 3).

Ancak teknoloji girişlerinin bazı olumsuz etkilerinin olabileceği de araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. DYY'nin gelir eşitsizliği üzerindeki olumsuz etkisine ilişkin en yaygın konu, doğrudan yabancı yatırımın bilgi ağırlıklı yeni teknolojiyi getirerek ev sahibi bir ülkede nitelikli işgücünün ücretlerini yükseltmesidir. Diğer sebep ise yabancı yatırımcıların kullandığı sermaye yoğun tekniklerin vasıflı ve vasıfsız işçiler arasında farklara neden olduğunu böylece gelir dağılımını bozduğunu belirtmiştir. DYY bazı önde gelen sektörlerde yeni bir “emek seçkinleri” sınıfı yaratır. Bu emek seçkinleri, karşılaştırılabilir yerel sektörlerde normal ücretlerin ve diğer ücret sahiplerinin dört ila on katını kazandığını ve böylece gelir eşitsizliğini arttırdığını söylemiştir (Girling, 1973: 32).

DYY girişleri, konuk olduğu ülkeye şüphesiz sermaye girişleri de sağlayacaktır. Bu sermaye birikiminin beşeri sermayeye dolayısıyla da verimliliğe etki etmesi beklenmektedir. Yerli şirketler daha önceleri ÇUŞ'larda çalışmış vasıflı insanları istihdam ederek veya ÇUŞ'lardan kendi iş alanları ile ilgili eğitimler alarak beşeri sermayelerini arttırabilirler. ÇUŞ'lar, yerli firmalara göre işçileri için daha fazla eğitim programları gerçekleştirme eğilimindedirler (Aitken ve Harrison, 1999: 124). Yabancı sermaye sahiplerinin eğitime olan bu eğilimleri, ev sahibi ülkede beşeri sermaye yatırımlarının önemini arttırmaktadır. Bu da yanında verimlilik artışını getirir. Böylece DYY etkileri uzun yıllar devam edecek olan beşeri sermaye birikimine de katkıda bulunacağını söylemek mümkündür.

DYY'nin konuk olduğu ülkeye girişinin sonucunda, ülkelerin beşeri sermaye miktarlarını da arttırması beklenmektedir. Bunun farklı kanallar aracılığıyla olabileceği belirtilmiştir. Sermaye birikiminde ilk araç, ÇUŞ'in beşeri sermayeye olan etkisidir. Bir ülkeye yönelik DYY türü daha fazla vasıflı işçi gerektiriyorsa, ülke içindeki vasıflı iş gücü talebini de arttıracak ve bu da zaman içinde daha fazla beşeri sermayenin oluşmasına yol açacaktır. Ancak bu, ihtiyaç duyulan vasıfsız işgücü seviyesini de azaltacaktır (Hemmer, Krüger ve Seith, 2005: 8). Dolayısıyla ÇUŞ aracılığıyla gerçekleşen sermaye akımlarının, konuk olduğu ülkede, vasıflı ve vasıfsız iş gücünü

farklı şekilde etkilediği ve bu sebeple de gelir dağılımının da bundan olumsuz etkilendiği belirtilmiştir.

Jensen ve Rosas (2007), yabancı firmaların vasıflı işçiler için ödeme eğiliminde olduğu prim ücretinin, gelir eşitsizliğini etkileyebileceğini öne sürmektedir. Bu nedenle, ÇUŞ'in varlığının yerel firmaların ekonomideki payını sınırlandıracağını ve karlılıklarını etkileyeceğini söylemiştir. Kârın azalmasıyla, yerel şirketler, ücret seviyesini ve piyasada kalabilmek için istihdam edebilecekleri, çalışan sayısını azaltacak ve maliyetlerini düşürmek zorunda kalacaklardır. Bunun anlamı, yüksek DYY girişlerinin daha fazla yoksulluğa, yerel yeteneklerin ihmaline ve daha büyük eşitsizliklere yol açmasıdır demektir. (Misibau, 2017: 24).

Bu bölümde piyasalar arasında serbest bir şekilde dolaşan ve ülke ekonomilerini pek çok alanda etkileyen DYY'nin gelir dağılımı üzerine etkileri teorik olarak incelenmiştir. İncelemede en çok dikkat çeken husus, DYY'nin gelir dağılımını birçok ekonomik kanal aracılığıyla etkilediğidir. Bu etkinin görülmesinde hem ekonominin birbirinden ayrılması zor, bütünleşmiş kanalları hem de gelir dağılımı konusunun ekonomik kararlar alma noktasında çok kolay etkilenebilir hassas bir konu olması yer almaktadır. Ekonomik büyümenin başta istihdam olmak üzere, verimlilik, iş gücü piyasaları, ücretler ve birbiriyle bütünleşmiş kanallar aracılığıyla pek çok alanı etkilemesi beklenmektedir. Gelir dağılımı konusu ise bu kanallardan ayrı ve farklı bir konuymuş gibi düşünülemez. Bu sebeptir ki ekonomide yer alan bir çok sistem ülkelerin gelir dağılımlarını yüksek oranda etkilemektedir. Dolayısıyla da bu farklı kanallara ait görüşler önemli yer tutmaktadır. Bu kanalların gelir dağılımı ile ilişkisi incelenmiştir ve çalışmanın bundan sonraki kısmında DYY'nin özellikle gelir dağılımı üzerine etkilerinin incelendiği çalışmaların yer aldığı ampirik literatüre yer verilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

AMPİRİK LİTERATÜR

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR İLE GELİR DAĞILIMI ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK UYGULAMALI LİTERATÜR

Özellikle küreselleşme sürecinde yaşanan ekonomik hareketlenmeler ile DYY oranları artış göstermiş ve farklı ülke gruplarına yönelmiştir. DYY'nin ekonomiye olan etkileri, başta kalkınma ve büyüme ekonomistleri olmak üzere, politika yapıcılar ve karar alıcılar tarafından sık sık tartışılan bir konu haline gelmiştir. DYY'nin büyüme üzerindeki etkisinin pozitif yönde olduğu görüşü birçok ekonomist arasında yaygındır⁵, ancak DYY'nin gelir dağılımı, ücret eşitsizliği, yoksulluk, yerel firmalara etkileri konusunda literatüre çok seslilik hâkimdir. DYY'nin ev sahibi olduğu ülkeyi birçok alanda etkileyeceği elbette beklenmektedir. Ancak bu hareketlenmenin gelir dağılımı üzerine etkisinin ne olacağı ve şiddetinin boyutu hala tartışılmaktadır.

DYY'nin özellikle gelir dağılımı üzerine etkilerini inceleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak konuyla ilgili literatür çalışması yapıldığında bir fikir birliğinin olmadığı görülmektedir. Bir grup araştırmacı DYY'nin gelir dağılımını farklı ekonomik kanallar aracılığıyla düzeltereğini savunurken, bir grup araştırmacı ise DYY'nin gelir dağılımını bozucu etkiler gösterdiğini savunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilecektir. Daha iyi kavranabilmesi amacıyla literatür alt başlıklara ayrılacaktır. Ardından tez çalışmasının hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar özet bilgi sunabilmek amacıyla kronolojik şekilde sıralanarak literatür özet tablosuna yer verilecektir.

2.1.1. DYY'nin Gelir Dağılımını Olumlu Şekilde Etkilediği Sonucuna Ulaşan Çalışmalar

Alderson ve Nielsen, 88 ülkenin 1967-1994 yıllarına ait dengesiz uluslararası veri setini kullanmışlardır. Daha önce yapılan çalışmalara kıyasla daha geniş veri aralığı kullandıklarını belirterek, gelir eşitsizliği ve yabancı sermaye arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ayrıca yine diğer çalışmalardan farklı olarak, orta okula kayıt oranı,

⁵ Detaylı bilgi için, Lensink ve Morrissey (2006), Carkovic ve Levine (2002), Balasubramanyam (1996), Artan ve Hayaloğlu (2015), Waqas, Hashmi, Nazir (2015), Reichert ve Weinhold (2001), Gıgov (2016), Barrel (1996), Wijeweera (2010).

doğal nüfus artış oranı, tarımdaki emek gücünün yüzdesi gibi değişkenler açıklayıcı değişkenler olarak analize dâhil edilmişlerdir. Havuzlanmış zaman serisi ve rassal etkiler regresyon analizleri sonucunda Tsai'nin (1995), yapmış olduğu çalışmanın yanlış olduğunu belirtmişlerdir. Alderson ve Nielson'a göre uluslararası eşitsizlik ve yabancı yatırımlar tahmin edildiğinden daha karmaşık olmakla birlikte DYY'nin eşitsizlik üzerindeki etkisi hem önemli hem de pozitifdir (Alderson ve Nielsen,1999).

Lee ve Vivarelli, küreselleşme üzerine yapılmış teorik ve ampirik bulguların dahil edildiği çalışmalarında, küreselleşmenin istihdam, gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerine etkilerini karşılıklı görüşlere yer vererek incelemişlerdir. Ticari açıklığın ve DYY girişlerinin artmasının, gelişmekte olan ülkelere faydalı olup olmadığını incelemişler ve sonuç olarak, DYY ve ticaret aracılığıyla gerçekleşen büyümenin gelir dağılımını düzelttiği ve yoksulluğu azaltmada pozitif etkili olduğunu söylemişlerdir (Lee ve Vivarelli, 2006).

Mahutga ve Bandelj, Orta Doğu ve Avrupa'da bulunan ülkelerin 1990-2001 arasındaki yıllara ait verileri kullanarak 91 gözlemle bir araştırma yapmışlardır. Makalelerinde tarım sektörü, sektörel iklimin boyutu, demografik geçiş ve eğitimin yayılması gibi konuların yer aldığı içsel bir kalkınma modeli üzerinde durulmuştur. Zaman değişmeyen birimlerden kaynaklanan heterojenite sorununun incelenmesine fırsat vermesi sebebiyle zaman serilerinin birleştirilmiş kesiti yöntemi kullanılmıştır. Verilerde seri korelasyon olması sebebiyle I. dereceden otoregresif süreç de analize dahil edilmiştir. Uygulanan dengesiz panel yöntemleri sonucunda sabi etkiler ve rassal etkiler modeline göre DYY'nin nasıl ölçüldüğü fark etmeksizin, gelir dağılımı ile güçlü ve pozitif ilişkilidir (Mahutga ve Bandelj, 2008).

Herzer ve Nunnenkamp, 1980-2000 döneminde 10 Avrupa ülkesinde DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yapılan detaylı ekonometrik araştırmalardan elde edilen etki tepki fonksiyonlarına göre DYY, kısa dönemde gelir eşitsizliği ile pozitif, uzun dönemde ise negatif ilişkilidir. Uzun dönem etkisinin detayında ise DYY artışının gelir eşitsizliğini düşüreceği, yüksek eşitsizliğin ise daha düşük DYY girişine neden olacağını söylemişlerdir (Herzer ve Nunnenkamp, 2011).

Figini ve Görg, gelişmiş ve gelişmekte olan toplam 103 ülkenin 1980-2002 dönemine ait verilerini kullanarak, DYY'nin ücret eşitsizliği üzerine etkisini incelemiştir. Ücret eşitsizliğini vasıflı işçi ve vasıfsız işçinin geliri arasındaki fark

olarak değil, sektörler arası ücret farkı ve genel ücret eşitsizliği olarak ele almışlardır. Hem Theil hem de Gini endeksine göre yapılan araştırmada, katsayılar büyüklük ve istatistiksel anlamlılık açısından benzerlik göstermektedir. Ekonometrik uygulamalar sonucunda DYY ile gelir eşitsizliği arasında doğrusal olmayan içbükey bir ilişkinin olduğundan bahsedilmiştir. DYY'nin etkilerinin ülkelerin kalkınma seviyelerine göre farklılık gösterdiğini, gelişmekte olan ülkelerde içe doğru DYY stokundaki artışın, ücret eşitsizliğini arttıracaklarını, zamanla DYY girişinin artışıyla birlikte bu etkinin azalacağını söylemişlerdir (Figini ve Görg, 2011).

Franco ve Gerussi, 17 geçiş ekonomisinin 1990-2006 dönemine ait verilerini kullanarak, içe doğru gerçekleşen DYY'nin gelir dağılımını etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Literatürden farklı olarak analizlerine hem dış ticaretin hem de eğitim sisteminin doğrusal olmayan etkilerini sabit etkiler (FE) ve Least Square Dummy Variable Corrected (LSDVC) tahmincileri ile araştırmışlardır. Modeli tek değişkenli olarak tahmin ettiklerinde DYY'nin geçiş ekonomilerinde gelir eşitsizliğini etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır. Daha sonra modele eğitim sistemi ve ticaret değişkenlerini ekledikleri zaman farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Özellikle gelişmiş ülkelerle ticaret yapılmasının kısa dönemde gelir eşitsizliği ile pozitif ilişkili olduğunu, belli bir süreden sonra teknolojik bilginin taklit süreci yayılmakta ve zamanla eşitsizliğin azalacağını söylemişlerdir (Franco ve Gerussi, 2012).

Sarısoy ve Koç, seçilmiş 40 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için, 1980-2008 dönemine ait verilerini kullanarak, doğrudan yabancı yatırımların, söz konusu seçilmiş ülkelerde yoksulluk düzeyini nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Diğer araştırmalardan farklı olarak çalışmalarında %10'luk gelir dağılımını kullanmışlardır. Yapılan analizler sonucunda ülkelerin her birinde farklı sonuçlar gözlemlenmiş ve buna göre gruplandırılmalar yapılmıştır. DYY'nin yoksulluk üzerinde, doğrudan veya dolaylı olarak, ekonomik büyüme, teknolojik ilerleme, vergi geliri sağlama ve sosyal projeler oluşturma gibi etkiler gösterdiği belirtilmiştir. Seçilen ülke verilerinde eksik verilerin olması sebebiyle, dengesiz panel ekonometri yöntemi uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda DYY'nin düşük gelir grubunu yani 1. ve 2. kısımdakiler pozitif olarak etkilediği, ancak aynı etkinin gelir dağılımında en yüksek payı alan 9. ve 10. kısımdakileri hem olumlu hem de daha fazla etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Sarısoy ve Koç, 2012).

Lin, Kim ve Wu, 73 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin 1960-2005 yıllarına ait verilerini kullanarak, beşeri sermayenin DYY ve gelir dağılımı ile ilişkili olup olmadığını araştırmışlardır. DYY'daki içsellik sorununun ele alınabilmesi ve böylece DYY'ın dışsal bileşenlerinin etkilerine yoğunlaşabilmesine fırsat vermesi sebebiyle kukla değişkenler kullanılarak threshold regresyon analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda, DYY'ın sermaye birikimi sağlayarak, ekonomik büyümeyi arttırdığı vurgulanmış, nispeten fakir ülkelerde olumlu etkilere yol açtığı, gelir dağılımını iyileştirdiği, zengin ülkelerde ise olumsuz etkilere yol açtığını söylemişlerdir (Lin, Kim ve Wu, 2013).

Yanar ve Şahbaz, gelişmekte olan 102 ülkenin, 2010 yılına ait verilerini yatay kesit analizi kullanarak, gelişmekte olan ülkelerde küreselleşmenin yoksulluk ve gelir eşitsizliğine etkisini incelemişlerdir. Yanar ve Şahbaz araştırmaları için iki model kullanmıştır. Birinci modelde küreselleşme bağımsız değişken olarak kullanılmış, yoksulluk ve gelir eşitsizliği üzerine etkisi incelenmiştir. İkinci modelde ise küreselleşmenin alt bileşenleri olan ekonomik, sosyal ve siyasal küreselleşme endekslerinin, yoksulluk ve gelir dağılımı üzerine etkisi incelemişlerdir. Bu çalışmanın sonunda küreselleşmenin, gelir dağılımı üzerine etkisinin pozitif olduğunu, yani küreselleşme düzeyi arttıkça gelir dağılımı eşitsizliğinin azaldığını söylemişlerdir (Yanar ve Şahbaz, 2013).

Teekasap, gelişmekte olan ülkelerde DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemek için literatürde pek fazla yer almayan sistem dinamikleri yaklaşımını kullanmıştır. Bu yöntem hem bölgelerarası hem de bölge içi gelir dağılımı farkını analiz etmek için fırsat sunmuştur. Yaklaşımda iki temel bölge vardır ve bölgeler arası işçi geçişkenliği mümkündür. Buradan hareketle Teekasap işsizlik oranının belirli bir seviyeye düştüğü durumda, firmaların işçilere sunduğu ücret teklifinin zamanla artacağını dolayısıyla gelir farkının azalacağını söylemiştir. Gelir eşitsizliği eğrisinin Kuznet'in ters U eğrisi ile benzerlik gösterdiğini, ancak eşitsizliğin yavaş yavaş artması, ani düşüş göstermesi sebebiyle simetrik olmadığını belirtmiştir (Teekasap, 2013).

Ezcurra ve Rodriguez-Pose, 47 ülke için 1990-2007 arasındaki yıllara ait verilerini kullanarak, ekonomik küreselleşme ve bölgesel eşitsizlik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. DYY ve portföy yatırımlarının önemli dışsal kaynaklar olduğunu söylemişlerdir. Bu tür yatırımları ekonomik küreselleşmenin bir ölçütü olarak

analizlerine dâhil etmişlerdir. Analizler sonucunda kişi başına düşen GSYİH, ülke büyüklüğü, devletin yeniden dağıtım kapasitesinin, bölgesel farklılıkları etkileyen açıklayıcı değişkenler olduğunu belirtmişlerdir. Ekonomik küreselleşme ile bölgesel eşitsizlik arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Sonuç olarak ise ekonomik küreselleşmenin mekânsal etkisi, düşük ve orta gelirli ülkelerde daha yüksek, yüksek gelirli ülkelerde ise daha düşük olduğu belirtilmiştir (Ezcurra ve Rodriguez-Pose, 2013).

Ucal, 1990-2009 dönemi için seçmiş olduğu gelişmekte olan 26 ülkenin verisine göre rassal etkiler modeliyle DYY'nin yoksulluğu azalttığını söylemiştir. Ucal, yoksulluğu DYY aracılığıyla azaltmak için yeni istihdam alanları oluşturmada, sermaye-yoğun DYY ile emek-yoğun DYY'nin aynı etkide olmadığını söylemiştir. Ucal'a göre yeni istihdam alanları oluşturarak düşürülebilecek olan yoksulluk için ülkenin bazı ekonomik ve politik koşullara sahip olması gerekmektedir (Ucal, 2014).

Asteriou, Dimeles ve Moudatsou, Avrupa Birliği'ndeki 27 ülkenin 1995-2009 yıllarına ait verilerini kullanarak, söz konusu ülkelerde gelir eşitsizliği ve küreselleşme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Finansal küreselleşmenin ülkeler arasında farklılıklar göstermesi sebebiyle, çalışmaya dâhil edilen ülkeler kendi içerisinde, çevre, yüksek teknoloji ve yeni AB ülkeleri olarak dört farklı gruba ayrılmıştır. Çalışmada ayrıca, eşitsizliğin ticaret, finansal küreselleşme, teknolojik değişim ve istihdamla olan ilişkisi de incelenmiştir. Ekonometrik analizlerde G yöntemini kullanmışlar ve bunun sonucunda, daha fazla ticari genişlemenin, uzun dönemde eşitsizliği azaltacağını söylemişlerdir. (Asteriou, Dimeles ve Moudatsou, 2014).

Mugeni, DYY girişlerinin etkisinin, ev sahibi ülkede demokrasi düzeyinin büyüklüğüne bağlı olduğu varsayımı altında, DYY girişlerinin demokrasi ve gelir eşitsizliği üzerine etkilerini araştırmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan toplam 153 ülkenin, 1995-2010 dönemine ait verilerini kullanmışlardır. Muhtemel içsellik ve heterogeneity sorunlarını kontrol etmek amacıyla panel veri sabit etkiler modeli ve GMM yöntemini kullanmıştır. Gini değerlerinin bağımlı değişken; net DYY girişlerinin ve politik istikrar değerlerinin açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı modele göre, DYY girişleri, dünya çapında gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Kontrol değişkenlerin kullanıldığı modelin sonucuna göre, insan sermayesinde görülen bir artış, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır (Mugeni, 2015).

Karabıyık ve Dilber, 50 ülkeye ait 1970-2008 dönemine ait verileri kullanarak DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Uygulamış oldukları EKK ve CCE tahmincilerinin sonuçlarına göre bağımlılık kuramını destekleyen hiçbir bulguya ulaşılamamış, gelir dağılımı ile DYY arasında negatif yönlü ilişki olduğunu söylemişlerdir. Buna ek olarak dış ülkelerden gelen yabancı yatırımların, daha adil bir gelir dağılımı sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca h k metlerin, yabancı yatırımları ekonomiye çekmeye yönelik uygulayacakları politikaların, artan istihdam vasıtasıyla daha adil bir gelir dağılımına dönüştürebileceğini belirtmişlerdir (Karabıyık ve Dilber, 2016).

Suanes, Latin Amerika  lkelerinde DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi diğer çalışmalardan farklı olarak sektörel bazda incelemiştir. Seçilmiş 13 Latin Amerika  lkelerinin 1980-2009 dönemine ait verilerine, ülke içinde gözlemlenmemiş heterojenliği hesaba katması ve muhtemel içsellik sorununu kontrol etme imkânı sağlaması sebebiyle birinci fark GMM metodu uygulanmıştır. Gelir dağılımının bağımlı değişken, hizmet sektörü, imalat sektörü ve birincil sektörün açıklayıcı değişkenler olduğu modele birinci fark GMM, sabit etkiler ve TSLS yöntemleri uygulanmıştır. Modelin tahmin sonuçlarına göre DYY'ın gelir eşitsizliği üzerine etkisi, hizmet sektörü ve imalat sektörü için pozitif çıkmıştır (Suanes, 2016).

Malindini, 1970-2012 döneminde Güney Afrika'da DYY ve diğer değişkenlerin gelir dağılımını nasıl etkilediğini araştırmıştır. Verilere ARDL tekniği uygulanmış, enflasyon ve ticari açıklığın gelir dağılımı üzerindeki etkisinin çok yüksek olmamakla birlikte pozitif olduğunu ortaya koymuştur. Gözlemlenen değerler arasında uzun dönemli eş bütünleşme ilişkisinin olduğunu söylemiştir. Sonuç olarak Güney Afrika'da hem kısa hem de uzun dönemde gelir dağılımı ile DYY arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir (Malindini, 2017).

Babatunde, 1980-2016 dönemi için Nijerya'da DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ekonometrik analizler olarak diğer birçok makaleden ayrılan Babatunde, iki değişken arasındaki kısa dönem ve uzun dönem ilişkisini incelemek için, yapısal kırılmalı ve yapısal kırılmanın olmadığı simetrik ARDL ve asimetrik NARDL yöntemlerini kullanmıştır. Birim kök testlerinin sonucuna göre serilerin farklı seviyelerde durağanlaştığını ve Bound Testi'nin de bu iki değişken arasındaki eş bütünleşmeyi doğruladığını söylemiştir. Uygulanan kısa dönemli simetrik

modelin sonucuna göre geçmiş dönemde yapılan DYY akışlarının gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltma eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Kısa dönemli asimetrik modele göre negatif DYY şokları gelir eşitsizliğini artırırken, pozitif DYY şoklarının gelir eşitsizliğini azalttığını belirtmiştir. Ayrıca DYY'nin gelir dağılımı üzerindeki asimetrik etkinin açıklanmasında, yapısal kırılmanın bir öneminin olmadığı belirtilmiştir. Son olarak tüm analiz sonuçlarına göre, gelir dağılımındaki eşitsizliğin nüfus artışı ile arttığını ve artan iç yatırımla birlikte azaldığı da vurgulanmıştır (Babatunde, 2018).

2.1.2. DYY'nin Gelir Dağılımını Üzerinde Olumsuz Etkisinin Olduğu Sonucuna Ulaşan Çalışmalar

Tsai, otuz beş az gelişmiş ülkenin verisini kullanarak, DYY'nin ülkeye girişinin, az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımını nasıl etkilediğini araştırmıştır. DYY'nin sonuçlarını açıklamak için “bağımlılık” ve “modernizasyon” hipotezlerine detaylı bir şekilde yer vermiştir. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran en önemli fark, Latin Amerika az gelişmiş ülkeleri ve Doğu-Güneydoğu Asya az gelişmiş ülkeleri için, coğrafi kukla değişkenlerinin kullanılmasıdır. Elde edilen sonuçlar “bağımlılık kuramını” desteklemiş; DYY ile gelir eşitsizliği arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Farklı özellikteki ülkelere ait verilerin kullanılmasının, farklı sonuçlara yol açabileceği düşüncesiyle yalnızca az gelişmiş ülkelerle kısıtlanan bu çalışmaya göre DYY'nin artışı, konuk olduğu az gelişmiş ülkede, daha adil olmayan bir gelir dağılımına neden olmaktadır (Tsai, 1995).

Basu ve Guariglia, gelişmekte olan 119 ülkenin 1970-1999 dönemi için DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkisi hem teorik hem de ampirik bir şekilde ikili ekonomi modeli kurarak incelemişlerdir. Geleneksel (tarım) sektöründe azalan getirinin ve modern sektörde DYY'nin büyümenin motoru olduğu varsayımları altında ikili ekonomik yapı modelini geliştirmişlerdir. Buradan hareketle DYY'nin, eşitsizlik, büyüme ve tarımın GSYİH içindeki payı arasındaki etkileşimi incelemişlerdir. Yapılan bu araştırmada DYY'nin eşitsizlik ve büyüme ile pozitif ilişkili olduğunu, DYY kaynaklı büyümenin ise gelişmekte olan ülkelerde gelir eşitsizliğini arttırdığını söylemişlerdir (Basu ve Guariglia, 2004).

Choi, 119 ülkenin, 1993-2002 yıllarına ait verilerini kullanarak, DYY stokundaki artışın, gelir eşitsizliğini arttırdığını söylemiştir. DYY'nin yoğunluğunu ölçmek için DYY giriş-çıkış ve stok verilerini kullanmıştır. Örneklem olarak aldığı her

ülkenin Gini değeri olmaması sebebiyle havuzlanmış en küçük kareler yöntemini kullanmış ve çalışmasının sonunda DYY çıkışının, gelir dağılımı üzerinde DYY girişinden daha fazla yıkıcı etkiye neden olduğunu vurgulamıştır (Choi, 2006).

Jensen ve Rosas, araştırmalarında Meksika'nın 1990-2000 dönemine ait verilerini kullanarak, DYY(doğrudan yabancı yatırımlar)girişler ile Meksika'daki gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Amerika sınırına yakın olan eyaletler için coğrafi değişkenler kullanılmıştır. EKK ve araç değişkenli ekonometrik testler sonucunda DYY'daki bir artışın, gelir eşitsizliğini azalttığını söylemişlerdir. Bunlara ek olarak, ÇUŞ'ın bir eyalete yatırım yapmasının eyalet içerisindeki gelir eşitsizliğini düzelterek, ancak devlet içindeki gelir eşitsizliğini arttıracak olduğunu belirtmişlerdir (Jensen ve Rosas, 2007).

Vivarelli ve Meschi, yapmış oldukları araştırmada uluslararası ticaret ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Üretim yapmak için kullanılan ara girdi mallarının, ticaret ve DYY aracılığı ile gelişmiş ülkelere gelmekte olan ülkelere aktarıldığını söylemişlerdir. Gelişmekte olan 65 ülkenin 1980-1999 dönemine ait verilerinden elde edilen bulgulara göre, teknolojik ilerlemenin olduğu zengin ülkelerle yapılan ticaret sonucunda, daha yetenekli çalışana olan talep artacak ve bu ticaret beraberinde ücret eşitsizliğini getirecektir. Bunun sonucunda hem ihracat hem de ithalat kanalıyla uluslararası ticaret gelir eşitsizliğini kötüleştirecektir (Vivarelli ve Meschi, 2008).

Adams, küreselleşmenin gelir dağılımını nasıl etkilediğini bulmak için yaptığı araştırmada DYY'i modele açıklayıcı değişken olarak eklemiştir. 62 gelişmekte olan ülkenin 1985-2001 dönemini kapsayan verilerine SUR modeli uygulamış ve DYY'nin gelir dağılımına olan etkisinin ülkenin türüne göre değişiklik gösterdiğini belirtmiştir. Gelir dağılımındaki değişikliğin sadece %15'inin küreselleşme tarafından açıklandığını söyleyen Adams'a göre, çok güçlü kanıtlar olmamasıyla birlikte DYY gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir (Adams, 2008).

Joumatte, Lall ve Papageorgiou, son yirmi yılda ticari ve finansal küreselleşme ile çoğu ülkede eşitsizliğin artması arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Finansal küreselleşme incelenirken, özellikle DYY giriş değerleri dikkate alınmıştır. Araştırmanın temel amacı, son yirmi yılda ticari ve finansal küreselleşme kalıplarını belgelemek ve küreselleşmenin gelir dağılımını etkilediği farklı kanalların rolünü

tanımlamaktır. Buna ek olarak, hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerdeki yükselen eşitsizliğin açıklanmasında eğitim ve öğretime de dikkat edilmiştir. 20 gelişmiş ve 31 gelişmekte toplam 51 ülkenin yer aldığı araştırmada, 1981-2003 dönemine ait verileri kullanılmış ve en küçük kareler yöntemi ile araştırma yapılmıştır. Temel bulgular, hem küreselleşme hem de teknolojik değişimlerin, insan sermayesi üzerindeki getirileri arttırdığı yönündedir. Araştırmanın DYY'yi ilgilendiren sonucuna göre ise DYY girişleri gelir eşitsizliğini arttırmaktadır (Joumatte, Lall ve Papageorgiou, 2008).

Jin, çalışmasında Çin'in 1990-2006 dönemine ait verilerini kullanarak 25 eyalet için DYY'nin gelir dağılımına olan etkisini incelemiştir. Diğer çalışmalardan farklı olarak kentsel topluluk içindeki gelir eşitsizliğini ve kentsel-kırsal kesimler arasındaki gelir eşitsizliğinin farkını incelemiştir. İllerin coğrafi konumları, kişi başına düşen GSYİH, enflasyon, eğitim, hükümet harcamaları ve ihracat değerleri modele araç değişkenler olarak dâhil edilmiştir. Verilere sırasıyla, sabit etkiler, rassal etkiler ve sistem GMM yöntemleri uygulanmıştır. Tüm tekniklerde ve farklı DYY ölçümlerinde DYY'nin artışının kentsel eşitsizliği önemli ölçüde arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçların bağımlılık kuramıyla benzerlik gösterdiği vurgulanmış, ekonomik büyümeyle ilişkili olan faktörlerin örneğin DYY, eğitim, özelleştirme, kentleşme ve ekonomik büyümenin kendisinin, Çin'de yükselen gelir eşitsizliğini olumlu olarak etkilediği belirtilmiştir (Jin, 2009).

Çelik ve Bardas, küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve mucize ülkeler ayırmasına giderek araştırmıştır. DYY giriş - çıkışını ve ticari açıklık değişkenlerini küreselleşmenin vekil değeri olarak kullanmışlardır. Kullanılan panel ekonometri yöntemlerinin sonucuna göre, gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilere olan DYY girişinin, yeni istihdam alanları yarattığı ve devletin vergi gelirlerini arttırdığı gerekçesiyle gelir dağılımını iyileştirdiğini; mucize ülkelerde ise ücretlerin aşağı doğru bastırılıyor olması sebebiyle gelir dağılımını bozucu etkiler gösterdiğini söylemişlerdir (Çelik ve Bardas, 2010).

Yu, Xin, Guo ve Liu, önce hem Uluslararası Para Fonu'na hem de Çin İstatistik Kurumu'na göre DYY'nin tanımı yapmış daha sonra da bu iki tanım arasındaki farklara yer vermişlerdir. Son yıllarda Çin'in hızlı bir şekilde büyümesi nedeniyle, gelir dağılımının bu büyümeden nasıl etkilendiğini araştırmışlardır. 1987-2005 yıllarına ait

verilerin kullanıldığı çalışmada kurulan eşanlı denklem modeline göre Çin'in DYY stoku bölgesel gelir dağılımını yalnızca %2 etkilemektedir. Dolayısıyla DYY'nin Çin'de daha büyük bir gelir dağılımına yol açmadığı vurgulanmıştır (Yu, Xin, Guo ve Liu, 2011).

Wu ve Hsu, 54 ülkenin, 1980-2005 dönemi verileri için, DYY'nin gelir dağılımını etkileyip etkilemediğini incelemişlerdir. Doğrusal ilişkinin olduğu en küçük kareler yöntemi tahmincisinin sonunda DYY'nin daha adil olmayan gelir dağılımına yol açtığı görülmüştür. Hava taşımacılığı, elektrik tüketim gücü, telefon hatları ve altyapı indeksinin değişken olarak eklendiği treshold regresyonlarının uygulandığı modelin sonucuna göre DYY farklı altyapıya sahip ülkeler için doğrusal olmayan bir etkiye sahiptir. Genel olarak daha düşük emici kapasitenin olduğu ülkelerde DYY gelir dağılımını bozucu etki gösterebileceği söylenmiştir (Wu ve Hsu, 2012).

Rivera ve Castro, Meksika'nın 32 eyaleti için 1994-2006 yıllarını kapsayan bir çalışma yapmışlardır. DYY'nin belirleyicilerine yer verdikleri bu çalışmaya göre, DYY ile doğrudan ilişkili olan kalkınmışlık seviyesi ve market büyüklüğünün bölgeler arası gelir farkını arttırdığını söylemişlerdir. DYY'nin, nüfusun daha yoğun olduğu, altyapı imkânlarının daha gelişmiş büyük piyasalara gitme eğiliminde olduğunu vurgulamışlardır. Bunun sonucunda da DYY'nin bölgesel gelir dağılımına sebep olduğuna dair kanıtlar bulamamakla birlikte DYY belirleyicilerinin gelir eşitsizliğine neden olduğunu söylemişlerdir (Rivera ve Castro, 2012)

Mah, 1985-2007 dönemi için Çin'in yıllık verilerini kullanarak, küreselleşmenin ve ademi merkeziyetçiliğin gelir dağılımı üzerine etkilerini incelemiştir. Küreselleşmenin göstergeleri olarak DYY girişlerini ve uluslararası ticaret, eşitsizlik göstergesi olarak, gelirdeki en yüksek %10'luk payın ortalama gelirinin, en düşük %40'luk payın ortalama gelirin bölünmesiyle elde edilen RITO oranını kullanmıştır. Uygulanan analizler sonucunda Ticari liberalleşme ve gelir eşitsizliği arasında pozitif ilişki olduğunu söyleyen Mah'a göre Stolper-Samuelson modelinin aksine, ticari liberalleşme, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır (Mah, 2012).

Lessmann, DYY'nin bölgesel eşitsizlik üzerine etkilerini araştırdığı çalışmasında, farklı kalkınma seviyelerinde olan 55 ülkenin, 1980-2009 dönemi için panel ekonometri uygulamaları yapmıştır. Birçok ülkede bölgelerin aynı oranda DYY almadığını söyleyen Lessmann'a göre bölgesel eşitsizlik ile DYY arasındaki ilişki

ülkenin kalkınma seviyesi ile ilgilidir. Uygulamış olduğu ekonometrik analizlerin sonucunda düşük gelirli ülkelerde DYY artışının bölgesel eşitsizliği arttırdığı, yüksek gelirli ülkelerde ise böyle bir etkinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Lessmann, 2013).

Deng ve Lin, 102 ülkenin 1970-2007 dönemine ait verilerini kullanarak DYY ile gelir dağılımı arasında bir ilişki olup olmadığını incelemişlerdir. Hem DYY çıkış değerlerinin hem de stok değerlerinin kullanıldığı araştırmanın diğer araştırmalardan farkı genelleştirilmiş maksimum olabilirlik yönteminin kullanılmış olmasıdır. İçeride doğru DYY'nin beşeri sermayenin kıt olduğu ülkelerde gelir eşitsizliğini azalttığını; ancak beşeri sermayenin bol olduğu orta ve yüksek gelirli ülkelerde gelir eşitsizliğini arttırdığını söylemişlerdir. Bunun yanında dışarı doğru DYY'nin orta gelirli düşük beşeri sermayeli ülkelerde eşitsizliği arttırdığına da dikkat çekmişlerdir (Deng ve Lin, 2013).

Im ve McLaren, 127 gelişmekte olan ülkenin 1977-2012 dönemine ait verilerini kullanarak bu ülkelerde, DYY girişlerinin gelir dağılımı ve yoksulluk oranına etkisini incelemiştir. DYY ile gelir dağılımı arasında içsellik sorununun olduğunu ve bunun sonucu değiştirdiğini söylemişlerdir. Yapılan analizler sonucunda, içsellik sorununun çözümünden önce DYY ile gelir eşitsizliği ve yoksulluk seviyesi arasında pozitif ilişki görüldüğünü, ancak içsellik sorununun çözümünden sonra ilişkinin yönünün negatif olduğunu söylemişlerdir (Im ve McLaren, 2015).

Yılmaz ve diğerleri, seçilen bazı Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri için, yoksulluk, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. 1998-2010 dönemi için toplam on bir ülke verisine, dengesiz panel veri analizleri uygulanmıştır. DYY'nin açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı bu araştırmaya göre, DYY seviyesindeki artış konuk olduğu ülkede istihdam ve yeni teknoloji seviyesini arttırmakta, dolayısıyla işsizlik oranı azalmaktadır. Yine aynı araştırmanın sonucuna göre, gelir eşitsizliğinin büyüme ve yoksulluk üzerine iki yönlü etkisi bulunmaktadır. Gelir dağılımının artması durumunda sermayenin belli bir kesimde toplanacağını ve yatırımlara daha fazla kaynak aktararak büyüme sağlanacağı vurgulanmıştır. Sonuç olarak ise Gini katsayısının büyüme üzerine pozitif, yoksulluk üzerinde ise negatif ve anlamlı etkileri olduğunu söylemişlerdir (Yılmaz vd., 2015).

Mihaylova, Orta ve Doğu Avrupa'da bulunan 10 ülkenin 1990-2012 dönemine ait verilerini kullanarak, DYY'nin gelir dağılımı üzerine etkisini dengesiz panel modelinde sabit etkiler yöntemi ile incelemiştir. DYY dolaşımının artmaya başladığı ilk

yıllarda bu on ülke için DYY girişinin, yüksek enflasyon, az gelişmiş finansal istikrar gibi sebeplerle düşük kaldığını belirtmiştir. Eğitim seviyesi, enflasyon oranları ve hükümet harcamaları kontrol değişkenler olarak kullanılmış, hükümet harcamaları hariç diğer kontrol değişkenlerinin, istatistiksel olarak anlamlı ve beklentilere uygun çıktığı belirtilmiştir. Sonuç olarak Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde DYY ile gelir eşitsizliği arasında güçlü bir istatistiksel ilişki bulunamamıştır. Daha düşük beşeri sermayenin olduğu ülkelerde DYY, gelir eşitsizliğini artırma eğiliminde olduğu, eğitimin yaygınlaşması ve kişi başına düşen GSYİH'nin artması durumunda DYY'ın bu etkisinin azaldığı belirtilmiştir (Mihaylova, 2015).

McLaren ve Yoo, 1989-2009 dönemi için, Vietnam'da DYY'ın gelir dağılımını nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Vietnam'daki tüm eyaletlerde, yabancı iş yerlerinin çalışan sayılarını hesaplamış ve bunu DYY'ın bir ölçüsü olarak kullanmışlardır. DYY'daki içsellik problemi düzeltilerek, EKK tahmincisi kullanılmıştır. Yöntemden elde edilen bulgulara göre, DYY'daki artış, hane halkının yaşam standartlarında hafif bir düşmeye neden olmuş, yabancı şirketlerde istihdam edilen hane halkının gelirinde ise ılımlı artışlar ortaya çıkmıştır (McLaren ve Yoo, 2017).

Cao, Trinh ve Nguyen, 23 Asya ülkesinin 2013-2015 dönemine ait verilerini kullanarak, DYY'nin beşeri kalkınmayı nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Ülkelerin beşeri kalkınma seviyelerini çok yüksek, yüksek ve orta olmak üzere üç temel gruba ayırmışlardır. Araştırmada kurulan teoride, DYY'nin sağlık, eğitim ve gelir dağılımı üzerine hem pozitif hem de negatif etkilerinden bahsedilmiştir. Seçilen ülke verilerine sabit etkiler modeli uygulanmış ve bunun sonucunda eşitsizlik bakış açısına göre DYY bu ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliğini arttırmakta, eğitim eşitsizliğini ise azaltmaktadır. Beşeri kalkınmanın ise ancak daha yüksek kurumsal kalite, daha iyi politik ve hukuki durum ile elde edilebileceği vurgulanmıştır (Cao, Trinh ve Nguyen, 2017).

Ngwakwe ve Dzomonda, Güney Afrika'dan seçmiş oldukları 11 ülkenin 2005-2015 dönemine ait verilerini kullanarak DYY artışının gelir dağılımı üzerine etkisini incelemişlerdir. Buna ek olarak Güney Afrika'daki demokratik yönetimlerin gelir eşitsizliğini arttırıp arttırmadığını görmek için, yönetim değişkenini de eş bütünleşme modeline dâhil etmişlerdir. Engle-Granger eş bütünleşme testi sonuçlarına göre analiz döneminde bulgular Güney Afrika'da çok yüksek olmayan DYY artışlarının,

eşitsizliğini arttırdığını göstermiştir. Gelir dağılımı ve DYY arasında ise uzun dönemli, anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Ngwakwe ve Dzomonda, 2018).

2.1.3. DYY ile Gelir Dağılımı Arasında Herhangi Bir İlişki Saptamayan Çalışmalar

Hemmer, Krüger ve Seith (2005), Tsai'nin (1995) çalışmasını daha yeni verilerle tahmin etmişlerdir. Bu doğrultuda analizlerini bölge gelir düzeyi ve ihracata göre sınıflandırmışlardır. DYY'nin belirli bir ülke içinde olduğu kadar, ülkeler arasındaki gelir eşitsizliğini nasıl etkileyebileceğini, kuramsal olarak tartışmışlar ve istihdam yaratma etkisine dikkat etmişlerdir. DYY'nin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini, sadece bölgesel farklılıklardan değil aynı zamanda ekonomik kalkınma düzeyinden de etkilendiğini söylemişler ve bu sebeple ülkeleri farklı gelir gruplarına göre sınıflandırmışlardır. Verilerine yatay kesit analizi uygulamışlar; bölge ve gelir farklılaştırılmış tahminlere göre DYY herhangi bir ülke grubuna özel etki göstermemiştir. Genel olarak DYY ile gelir dağılımı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Hemmer, Krüger ve Seith, 2005).

Sylwester, 1970-1989 dönemi için 29 gelişmekte olan ülkede DYY'nin büyümeyi ve gelir dağılımını nasıl etkilediğini araştırmıştır. DYY'nin dışsal kabul edildiği bu çalışmada bölgesel kukla değişkenleri kullanarak ekonometrik tahminler yapılmıştır. Bu tahminlere göre DYY ile büyüme arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde DYY'nin daha fazla gelir çarpıklığına sebep olduğunu gösteren güçlü bir kanıt bulunamamıştır (Sylwester, 2005).

Sumner, DYY'nin sosyal ve ekonomik kalkınma için iyi mi yoksa kötü mü olduğu sorusuyla değil, DYY'nin etkilerinin kabul edildiği şartlara göre belirlendiği konusuyla ilgilenmiştir. DYY ile büyüme ve yoksulluk arasındaki ilişkinin kanıtlarının kesin olmadığını ancak, faydalarının politika rejimlerine göre belirlendiğini söylemiştir. DYY'nin birincil sektörde ve sömürgeci rejimin bir parçası olarak üretim sürecine girdiğini ve ortalama olarak da ekonomik büyüme üzerinde iyi olduğunu belirtmiştir. Sumner'e göre DYY'nin etkilerinin gelişmekte olan ülkelerde var olan eksik diğer faktörler nedeniyle, farklı sonuçlar ortaya çıkabileceğini söylemiştir. DYY'nin gelişmekte olan ülkelerde anlamlı ölçüde arttığını ancak verilerden kaynaklanan eksiklik, metodolojik ve kavramsal faktörler, ekonometrik metodolojilerdeki çelişkilerin

yanı sıra politika rejimleri arasındaki farkların varlığı da DYY'nin yoksulluğu azaltıp azaltmadığı konusunda bir fikir birliği olmadığını belirtmiştir (Sumner 2005).

Bhandari, 1990-2002 dönemi için Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki geçiş ekonomilerinde DYY'nin gelir eşitsizliği, ücret ve istihdam ile olan ilişkisini incelemiştir. Ekonometrik modelde heteroscedasticity için düzeltilmiş EKK yöntemini; muhtemel içsellik problemini kontrol altında tutmak için de araç değişkenler yöntemini kullanmıştır. DYY'nin gelir eşitsizliğini etkilediğine dair bir kanıt olmamasına rağmen, DYY'nin farklı gelir gruplarını (ücret ve sermaye) farklı etkilediğini belirtmiştir. Sabit etkiler modelinin sonuçlarına göre DYY iç stoklarının ücret gelirleri eşitsizliğini arttırdığı, sermaye gelirindeki eşitsizliği ise azalttığını söylemiştir. Genel gelir eşitsizliğini etkilediğine dair güçlü kanıtlar bulunamamıştır (Bhandari, 2007).

Rye, 105 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin, 1974-2014 dönemine ait verilerini kullanarak DYY'nin gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerine olan etkisini incelemiştir. Yoksulluk ve eşitsizlik seviyelerinin DYY'nin girişini etkileyebileceğini ve bundan kaynaklanan içsellik probleminin önüne geçmek için araç değişkenler yöntemi kullanılmıştır. Kurulan modele ayrıca en küçük kareler ve iki aşamalı en küçük kareler yöntemleri de uygulanmıştır. Modelde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler hem ayrı ayrı hem de birlikte incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda DYY'nin gelir dağılımı ve yoksulluk üzerinde anlamlı bir ilişkisi olmadığı ortaya çıkmıştır (Rye, 2016).

Asaf, Ürdün'de içe yönelik gerçekleştirilen DYY ile gelir dağılımı arasında bir ilişki olup olmadığını 1989-2013 dönemi için incelemiştir. Örneklemin küçük olması sebebiyle kısmi korelasyon yöntemini uygulamıştır. DYY dışındaki gelir eşitsizliği faktörlerini kontrol etmek amacıyla, kişi başına düşen GSYİH, enflasyon, hükümet harcamaları ve hizmet sektörü verilerini kontrol değişkenler olarak kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda ne kontrol değişkenler ne de DYY ile gelir dağılımı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Assaf, 2017).

Dorn, Fuest ve Potroffe, küreselleşme ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Alt bileşenleri ticari açıklık, finans, politik ve sosyal küreselleşme KOF endeksi ile gelir eşitsizliği ise vergi öncesi transfer ve vergi sonrası transfer olmak üzere Gini endeksi ile ölçülmüştür. 140 ülkenin 1970-2014 dönemine ait verilerine OLS ve 2SLS yöntemleri uygulanmıştır. İhmal edilen verilerin, ters nedenselliğin ve muhtemel dışsallık dışsallık probleminden kaynaklanan sapmalı tahmin değerlerinin önüne

geçmek amacıyla kontrol değişkenler kullanılmıştır. OLS sonuçlarına göre küreselleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki yükselen ve gelişen piyasalar için pozitiftir ve bu pozitif ilişki temel olarak DYY ve sosyal küreselleşme tarafından yürütülmektedir. 2SLS sonucuna göre ise, küreselleşme ve onun herhangi bir alt endeksi gelir eşitsizliğini etkilemez. En gelişmiş ülke gruplarında ise ne OLS ne de 2SLS sonuçlarına göre, küreselleşme ve eşitsizlik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki ortaya çıkmamıştır (Dorn, Fuest ve Potroffe, 2017).

Bazı çalışmalarda ise DYY'nin gelir dağılımı ile ilişkisinin dönemlere göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kanberoğlu ve Arvas, DYY'nin gelir üzerine etkisini analiz etmek için Türkiye'nin 1980-2011 yıllarına ait verileri kullanmışlardır. Verilerine dış ticaret değerlerini de ekleyerek sınır testi yöntemini uygulamışlardır. Sınır testinin sonuçlarına göre, Türkiye'de GSYİH, DYY ve dış ticaret değerlerinin Gini katsayısını etkilediğini söylemişlerdir. DYY'nin uzun dönemde Türkiye'nin gelir eşitsizliğini arttırdığını, kısa dönemde ise azalttığını belirtmişlerdir (Kanberoğlu ve Arvas, 2014).

Cho ve Ramirez, Güneydoğu Asya'da bulunan altı ülkenin 1990-2013 yılları arasına ait verileri üzerine araştırma yapmışlardır. İnsanların çoğunun ücret karşılığında çalışması sebebiyle gelir eşitsizliğinin ücret eşitsizliğini yansıtacağı varsayımında bulunmuşlardır. DYY'nin ülkeye girişinin yeni teknoloji ve yönetsel bilgi becerisi getireceğini ve bunun zamanla tüm ekonomiye yayılacağını söylemişlerdir. Araştırmalarının sonunda DYY girişinin kısa dönemde gelir eşitsizliğini arttıracak, uzun dönemde ise azaltacağını söylemişlerdir (Cho ve Ramirez, 2016).

Liebrand, 15 Avrupa ülkesinde 2003-2012 dönemi için DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. DYY'nin etkilerini özellikle sektörel bazda incelemiş ve bunun için üretim ve hizmet sektörünün verilerini analize dâhil etmiştir. Araştırmada kurulan iki model için de gelir eşitsizliği bağımlı değişken olarak seçilmiştir. Zaman değişmez değerlerin etkilerini de görmek için sabit etki panel yöntemi kullanılmıştır. Ekonometrik testlerin sonuçlarına göre DYY, sadece üretim sektöründe gelir eşitsizliğini azaltma eğilimindedir. Ayrıca DYY ile gelir dağılımı arasında doğrusal olmayan bir ilişki için kanıt bulunamamıştır. DYY'nin gelir dağılımı üzerindeki etkisi kısa dönemde anlamlı ve negatif uzun dönemde ise anlamsız çıkmıştır (Liebrand, 2018).

Yang ve Greaney, Çin, Japonya, Güney Kore ve Amerika’da eşitsizliğin artması ve gelirin yeniden dağıtılması arasındaki bağı incelemişlerdir. DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin ülkeye göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Verilerde eksiklikler olması sebebiyle, her ülkenin kendine ait dönemi değerlendirilmiş ancak çalışma genel olarak 1960-2014 yıllarını kapsamıştır. Seçilen ülkelerin verilerinde eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişki Engle-Granger iki aşamalı ECM modeli ile test edilmiştir. Araştırmada DYY, ticari açıklığın etkisini görmek için açıklayıcı değişken olarak kullanılmıştır. Ticari açıklığın eşitsizlik ve büyüme üzerine etkisi konusunda karışık sonuçlar ortaya çıkmıştır. Dışa açıklığın ABD ve Japonya’daki eşitsizliği azalttığı, Çin’de ise eşitsizliği arttırdığı gözlemlenmiştir. Güney Kore’de ise dışa açıklık ve eşitsizlik arasında önemli bir etki görülmemiştir (Yang ve Greaney, 2017).

Tablo 1: Doğrudan Yabancı Yatımlar ve Gelir Dağılımı İlişkisine Yönelik Literatür Tablosu

Yazarın ve Makalenin Adı	Araştırılan Dönem	Uygulanan Yöntem	Sonuç
1. Foreign Direct Investment and Income Inequality: Further Evidence (Tsai, 1995)	1968-1981 35 az gelişmiş ülke	En Küçük Kareler Yöntemi (EKK)	DYY, ev sahibi az gelişmiş ülkelerde daha eşit olmayan gelir dağılımına neden olmaktadır.
2. Income Inequality, Development, and Dependence: A Reconsideration (Alderson ve Nielsen, 1999)	1967-1994 88 ülke	Havuzlanmış Zaman Serisi Rassal Etkiler Yöntemi	DYY’ın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi hem önemli hem de pozitiftir.
3. Foreign Direct Investment, Inequality, and Growth (Basu ve Guariglia, 2004)	1970-1999 Gelişmekte Olan 119 Ülke	Genelleştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi	Dyy, hem eşitsizliği hem de büyümeyi arttırmaktadır.

4. Foreign Direct Investment, Growth and Income Inequality in Less Developed Countries (Sylwester, 2005)	1970-1989 29 gelişmekte olan ülkede	EKK SUR Model 3SLS	DYY'nin gelir dağılımı eşitsizliğini arttırdığına dair güçlü bir kanıt yoktur.
5. Is foreign direct investment good for the poor? A review and stocktake (Summer, 2005)	Betimsel Analiz	Betimsel Analiz	DYY'nin etkileri, kabul edildiği şartlara göre belirlenmektedir. Yoksulluğu azalttığına dair güçlü kanıtlar bulunmamaktadır.
6. Foreign Direct Investment and Income Inequality revisited Hans-Rimbert Hemmer (Ralf Krüger ve Seith, 2005)	1968-1981 35 az gelişmiş ülke	EKK	Tsai' (1995)'nin çalışmasının yeni veriler ile tekrar yapıldığı çalışmadır. Genel olarak DYY ile gelir dağılımı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
7. Does Foreign Direct Investment Affect Domestic Income Inequality? Choi, 2006)	1993 – 2002 119 ülke	Havuzlanmış EKK	DYY stoku arttığında, gelir eşitsizliği artmaktadır.
8. The Social Impact of Globalization in the Developing Countries (Lee ve Vivarelli, 2006)	Betimsel Analiz	Betimsel Analiz	DYY ve ticaret aracılığıyla gerçekleştirilen büyüme gelir dağılımı ve yoksulluğu iyileştirmektedir.
9. Foreign Direct Investment and Income Inequality in Mexico, 1990-2000 (Jensen ve Rosas, 2007)	1990-2000 Meksika	En Küçük Kareler Yöntemi (cross-sectional OLS) İki aşamalı en küçük kareler yöntemi. (2SLS)	DYY'deki bir artış, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
10. Effect of Inward Foreign Direct Investment on Income Inequality in Transition Countries (Bhandari, 2007)	1990-2002 Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki geçiş ekonomileri	En Küçük Kareler Yöntemi Sabit Etkiler modeli	DYY'nin kalkınma ya da gelir eşitsizliğini etkilediğinin dair bir kanıt yoktur.

11. Trade and Income Marco Vivarelli Inequality in Developing Countries (Meschi ve Vivarelli, 2008)	1980–1999 Gelişmekte olan 65 ülkenin	LSDVC	İhracat ve ithalat aracılığıyla uluslararası ticaret gelir eşitsizliğini kötüleştirir.
12. Foreign Investment and Income Inequality The Natural Experiment of Central and Eastern Europe (Mahutga ve Bandelj, 2008)	1990-2001 10 Orta ve Doğu Avrupa Ülkesi	Dengesiz Panel Rassal etkiler modeli Sabit etkiler modeli	DYY, gelir dağılımı ile güçlü ve pozitif ilişkilidir.
13. Globalization and income inequality: Implications for intellectual property rights. (Adams, 2008)	1985–2001 62 gelişmekte olan ülke	Görünürde İlişkisiz Regresyonlar Modeli (SUR)	DYY, gelir dağılımı ile negatif ilişkili ve anlamlıdır.
14. Rising Income Inequality: Technology, or Trade and Financial Globalization? (Jaumotte, Lall, Papageorgiou, 2008)	1981-2003 51 ülke	En küçük kareler yöntemi	DYY girişleri, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
15. Foreign Direct Investment and Income Inequality in China (Jin, 2009)	1990-2006 25 Eyalet	Sabit Etkiler Rassal Etkiler Sistem GMM	DYY'nin artışı kentsel eşitsizliği önemli ölçüde arttırmaktadır.
16. How Does Globalization Affect Income Inequality? A Panel Data Analysis (Çelik ve Bardas, 2010)	1993–2002 Farklı ülke gruplarından 16 Ülke	(Fully Modified Ordinary Least Squares FM-OLS) Panel Eş Bütünleşme	Durgunluk dönemlerinde, DYY çıkışları gelişmekte olan ülkelerin işsizlik oranlarında bir artışa neden olur ve böylece gelir dağılımı kötüleşir.
17. Does Foreign Direct Investment Affect Wage Inequality? An Empirical Investigation (Figini ve Görg, 2011)	1980–2002 103 ülke	Sabit etkiler modeli	Gelişmekte olan ülkelerde DYY stokundaki artış, ücret eşitsizliğini artırır, ancak bu etki zamanla azalır.

18. FDI and Income Inequality: Evidence from Europe (Herzer ve Nunnenkamp, 2011)	1980-2000 10 Avrupa ülkesi	DOLS Granger Nedensellik Etki-Tepki Analizi Johansen Maximum-Likelihood estimator	DYY, gelir dağılımını kısa dönemde pozitif, uzun dönemde ise negatif etkiler
19. Foreign Direct Investment and China's Regional Income Inequality (Yu, Xin, Guo, Liu, 2011)	1990-2005 Çin	GMM (Eş Anlı Denklem Modeli)	Çin'e olan DYY stoku, bölgesel dağılımını sadece %2 etkiler.
20. Foreign Direct Investment and Income Inequality: Does the Relationship Vary with Absorptive Capacity? (Wu, Hsu, 2012)	1980-2005 54 ülke	EKK	DYY'nin düşük emme kapasitesine sahip ev sahibi ülkelerin gelir dağılımına zararlı olması muhtemeldir..
21. Foreign direct investment in Mexico Determinants and its effect on income inequality.. (Guadalupe, Rivera, Castro, 2012)	1994-2006 Meksika'nın 32 eyaleti	OLS Sabit Etkiler Modeli Rassal Etkiler Modeli	DYY ile gelir dağılımı değişkenleri arasında ilişki yoktur.
22. Trade, foreign direct investments (FDI) and income inequality: Empirical evidence from transition countries. (Franco ve Gerussi, 2012)	1990-2006 17 ülke	Sabit Etkiler Modeli (Fixed Effect Model) Least Square Dummy Variable Corrected. (LSDVC)	DYY ile gelir dağılımı arasında önemli bir ilişki bulunamamıştır.
23. Globalization, decentralization and income inequality: The case of China (Mah, 2012)	1985-2007 Çin	Dinamik EKK	Ticari liberalleşme, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.

24. The Effect of Foreign Direct Investment on Poverty: Panel Regression Analysis for 40 Selected Underdeveloped and Developing Countries (Sarisoy ve Koç, 2012)	1980-2008 Seçilmiş 40 ülke	Dengesiz Panel Regresyonu	DYY, düşük gelirli grubu pozitif etkiler, ancak yüksek gelirli grubu hem pozitif hem de daha fazla etkiler.
25. Parameter heterogeneity in the foreign direct investment-income inequality relationship: a semiparametric regression analysis (Deng ve Lin, 2012)	1970–2007 102 ülkenin	Semiparametric method Smooth coefficient partially linear model Generalized likelihood ratio test	Beşeri sermayenin az olduğu düşük gelirli ülkelerde, FDI girişi eşitsizliği artırır. DYY çıkışının ise gelir eşitsizliği üzerine önemli bir etkisi yoktur.
26. Foreign Direct Investment and Income Inequality in Developing Countries: A System Dynamics Approach (Teekasap, 2013)	Asya’da Gelişmekte olan ülkeler	Sistem Dinamikleri Yaklaşımı	Gelir eşitsizliği eğrisi Kuznet’in ters U eğrisi ile benzer, ancak simetrik değildir.
27. Foreign direct investment and regional inequality: A panel data analysis (Lessmann, 2013)	1980 – 2009 55 ülke	Sabit Etkiler Modeli (Dengesiz Panel)	Net DYY girişleri, düşük ve orta gelirli ülkelerde bölgesel eşitsizliği artırır.
28. Foreign Direct Investment And Income Inequality: Human Capital Matters (Lin, Kim, Wu, 2013)	1960-2005 73 ülke	Kukla Değişkenli Threshold Regresyonu	DYY, Fakir ülkelerde olumlu etkilere yol açarak, gelir dağılımını iyileştirir.
29. Does Economic Globalization affect Regional Inequality? A Cross-country Analysis (Ezcurra ve Pose, 2013)	1990–2007 47 ülke	Havuzlanmış En Küçük kareler yöntemi (POLS)	Ekonomik küreselleşme ve bölgesel eşitsizlik arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

30. Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri (Yanar ve Şahbaz, 2013)	2010 102 ülkenin	Yatay Kesit Analizi	Küreselleşme düzeyi arttıkça gelir dağılımı eşitsizliğinin azaldığını
31. The Effect of Foreign Direct Investments on Income Inequality: The Turkish Case (Kanberoğlu ve Arvas, 2014)	1980-2011 Türkiye	Sınır Testi	DYY, uzun dönemde Türkiye'nin gelir eşitsizliğini artırır, kıza dönemde ise azaltır.
32. Panel Data Analysis of Foreign Direct Investment and Poverty from the Perspective of Developing Countries (Ucal, 2014)	1990-2009 26 ülke	Rassal Etkiler Modeli	Seçilmiş ülkelerde DYY, yoksulluğu azaltır.
33. Globalization and income inequality: A panel data econometric approach for the EU27 countries (Asteriou, Dimelis, Moudatsou, 2014)	1995–2009 26 ülke	Sabit Etkiler Rassal Etkiler GMM	Finansal küreselleşme sürecinde DYY, gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
34. Does Foreign Direct Investment Raise Income Inequality in Developing Countries? A New Instrumental Variables Approach (Im, McLaren, 2015)	1977-2012 127 gelişmekte olan ülkenin	EKK 2TSLS LIML	DYY, ev sahibi ülkede hem gelir eşitsizliğini hem de yoksulluğu azaltır.
35. Foreign direct investment and income inequality in Central and Eastern Europe (Mihaylova, 2015)	1990-2012 10 Ota ve Doğu Avrupa Ülkesi	Dengesiz Panel Sabit Etkiler Modeli	Daha düşük insan sermayesi ve ekonomik gelişmenin olduğu ülkelerde DYY gelir eşitsizliğini artırma eğilimindedir.

36. Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri İçin Ampirik Bir Analiz (Erkal, Akıncı ve Yılmaz, 2015)	1998 – 2010 Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri	Sabit Etkiler Modeli Tesadüfi Etkiler Modeli Dengesiz Panel Veri Yöntemi	Gelir eşitsizliğinin büyüme üzerine pozitif, yoksulluk üzerinde ise negatif ve anlamlı etkileri vardır.
37. Foreign Investment, Democracy and Income Inequality: Empirical Evidence (Mugeni, 2015)	1995-2010 153 ülkenin	Sabit Etkiler Modeli GMM	DYY girişleri, dünya çapında gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
38. Income Inequality and Foreign Direct Investment Relationship: A Panel Data Analysis (Karabıyık ve Dilber, 2016)	1970-2008 50 ülke	Ortak İlişkili Etkiler (Common Correlated Effects) EKK	DYY'nin gelir dağılımı eşitliği üzerinde negatif yönde etkisi vardır.
39. Foreign Direct Investment and Income Inequality in Southeast Asia: a Panel Unit Root and Panel Cointegration Analysis, (Cho ve Ramirez, 2016)	1990–2013 6 Güneydoğu Asya ülkesi	FMOLS (Full Modified EKK) Panel Eş Bütünleşme test	DYY girişi, kısa dönemde gelir eşitsizliğini artırma; uzun dönemde ise azaltma eğilimindedir.
40. Foreign direct investment and income inequality in Latin America: a sectoral analysis (Suanes, 2016)	1980-2009 13 ülke	GMM Sabit Etkiler Modeli TSLs	DYY'nin gelir dağılımı üzerine etkisi hizmet sektörü ve imalat sektörü için pozitifdir.
41. Foreign Direct Investment and its Effects on Income Inequality (Rye, 2016)	1974-2014 105 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	En Küçük Kareler Yöntemi İki Aşamalı En Küçük Kareler Yöntemi Araç Değişkenler	DYY'nin gelir dağılımı ve yoksulluk üzerinde anlamlı bir ilişkisi yoktur.
42. FDI and inequality in Vietnam: An approach with census data. (McLaren, Yoo, 2017)	1989-2009 Vietnam	En Küçük Kareler Yöntemi	DYY'deki artış, hane halkının yaşam standardında hafif bir düşmeye neden olmaktadır.

43. The Impact of Inward FDI Stocks on Income Inequality in Jordan (Assaf, 2017)	1989-2013 Ürdün	Kısmi Korelasyon	İçe yönelik DYY ile gelir dağılımı arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
44. Income inequality and FDI nexus in South Africa: A time Series analysis (Malindini, 2017)	1970-2012 Güney Afrika	ARDL Eş Bütünleşme Analizi	Hem kısa dönemde hem de uzun dönemde gelir dağılımı ile DYY arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur.
45. The effect of FDI on Inequality-adjusted HDI (IHDI) in Asian countries (Cao, Trinh ve Nguyen, 2017)	2013-2015 23 Asya Ülkesi	Sabit Etkiler Modeli	Eşitsizlik bakış açısına göre DYY bu ülkelerde gelir dağılımını arttırmakta eğitim eşitsizliğini ise azaltmaktadır
46. Globalisation and Income Inequality Revisited (Dorn, Fuest, Potrafke, 2017)	1970-2014 140 ülke	EKK 2 aşamalı EKK	EKK sonuçlarına göre küreselleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki yükselen ve gelişen piyasalar için pozitiftir.
47. Economic growth and income inequality in the Asia-Pacific region: A comparative study of China, Japan, South Korea, and the United States (Theresa, Greaney, 2017)	1960-2014 Çin, Japonya, Güney Kore Amerika	Engle-Granger iki aşamalı ECM	Dışa açıklık ABD ve Japonya’da eşitsizliği azaltır, Çin’de artırır, Güney Kore’de ise önemli bir etki bulunamamıştır.
48. Foreign Direct Investment And Income Inequality In Nigeria (Babatunde, 2018)	1980-2016 Nijerya	Simetrik ARDL Asimetrik NARDL	Kısa dönemli asimetrik modele göre, negatif DYY şokları gelir eşitsizliğini artırırken, pozitif DYY gelir eşitsizliğini azaltır.
49. Foreign Direct Investment Inflow And Inequality In An Emerging Economy – South Africa (Ngwakwe, Dzomonda, 2018)	2005-2015 11 Güney Afrika Ülkesi	Engle-Granger eş bütünleşme analizi	Güney Afrika’da DYY artışı çok yüksek olmasa da, eşitsizliği arttırmaktadır.

50. The impact of sectoral foreign direct investments (FDI) on income inequality within Europe (Liebrand, 2018)	2003-2012 15 Avrupa ülkesi	Sabit Etkiler Modeli	DYY ile gelir dağılımı arasında negatif ilişki vardır.
---	-----------------------------------	----------------------	--

Bu bölümde DYY'nin gelir dağılımı ile ilişkisinin incelendiği çalışmalara yer verilmiştir. Literatürde doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği ile arasındaki ilişki konunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla sınıflandırılarak incelenmiştir. Çalışmaların her biri farklı veri seti aralığını ve farklı ülke gruplarını incelemiştir. Ayrıca uygulanan yöntemler de genel olarak birbirinden farklıdır. Literatür çalışmasından ve özet bilgi sunabilmek amacıyla oluşturulan tablodan da görüldüğü gibi DYY'nin gelir dağılımı üzerine etkisi konusunda fikir birliği sağlanamadığı görülmüştür. Çalışmanın bundan sonraki kısmında söz konusu tez çalışması için veri setine dâhil edilen ülkelere dair genel bilgiler verilecek ve ardından doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir dağılımı serilerine ait ekonometrik analizler yapılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AMPİRİK BULGULAR:

SEÇİLMİŞ ÜLKE GRUBUNA YÖNELİK EKONOMETRİK ANALİZ SONUÇLARI

Küreselleşmenin yoğun olarak yaşandığı günümüzde, ülkeler siyasi ve ekonomik olarak birbirlerine daha çok entegre olmuşlardır. Bölgesel kalkınma projeleri, ekonomik, gümrük ve ticaret birlikleri ile ülkeler arasındaki ticaret bariyerleri ve kota engelleri kalkmış, sermaye, piyasalar arasında önünde hiçbir engel olmadan hareket edebilir hale gelmiştir. Özellikle 20. yüzyılda sermaye dolanımının hız kazanması ile ekonomik alanda yaşanan hızlı gelişmeler, ülke sınırlarını ortadan kaldırırcasına yeni bir düzen kurmuştur. Kurulan yeni düzenle sınırlar arası serbest dolaşıma dâhil olan sermayenin konuk olduğu ülke ekonomilerini, sermaye birikimi, teknoloji transferi, büyüme ve diğer pek çok ekonomik alanda etkileyeceği beklenmektedir. DYY'nin sınırlar arası hareketliliğinin ekonomilerdeki pek çok alanı etkileyebileceği gibi ülkelerin gelir dağılımlarını da etkileyebileceği düşünülmektedir.

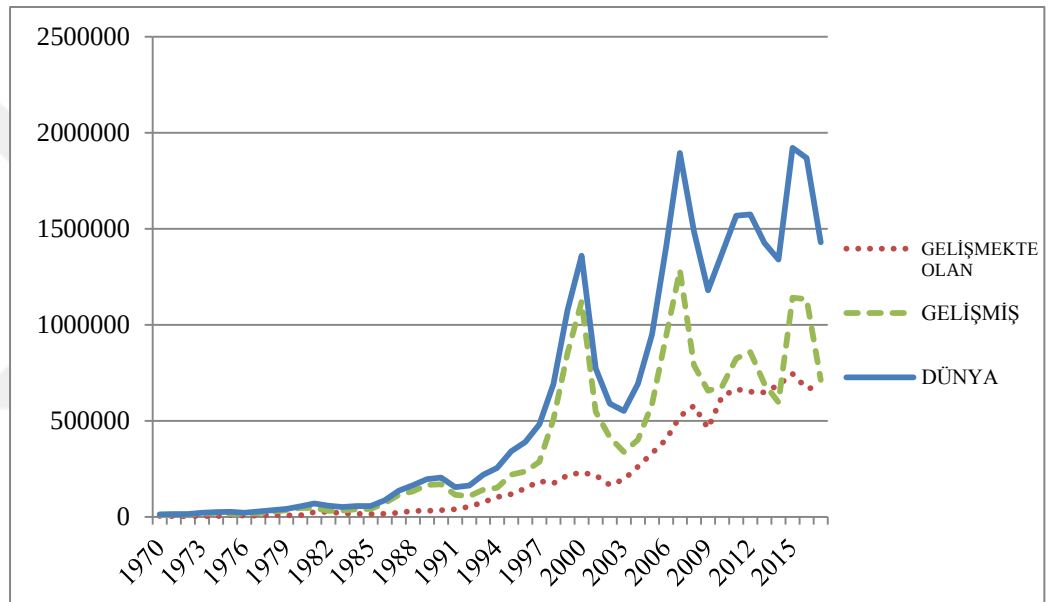
Çalışmanın bu bölümünde veri setine dahil edilen ülkelerde DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin açıklanmasına yönelik ampirik analizler üzerinde durulacaktır. Bu bölümün ilk kısmında doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir dağılımına ait seriler arasındaki ilişkinin açıklanması amacıyla uygulamada kullanılan verilere ilişkin güncel bilgilere ve ardından panel veri analizlerine yer verilecektir. Panel veri analizi birim kök testlerinden başlanacak olup, ardından nedensellik testleri yapılacak ve elde edilen analiz sonuçları rapor edilecektir. Panel ekonometri yöntemleri temel olarak açıklandıktan sonra bu yöntemler ile elde edilen sonuçlara ve değerlendirmelere yer verilecektir.

3.1.1. Ülkelerin DYY ve Gelir Dağılımı İlişkilerine Yönelik Betimsel Analiz

Yeni ekonomik düzenle birlikte ulusların kalkınma, ekonomik, kültürel ve politik alanlardaki karşılıklı etkileşimleri yapısal değişimin de başlangıcı olmuştur. Bu yapısal değişim özellikle 1960'lı yıllarda ortaya çıkmaya başlamış ve son dönemde büyük artış göstermiştir. Özellikle ekonomik alanlarda yaşanan bu yapısal dönüşümde DYY'nin payı büyüktür. Bunun başlıca sebeplerinden biri ülkelerin bir takım ekonomik sorunlarla mücadele edebilmeleri için yurt içi kaynaklarının yetersiz kalması sonucu

yurt dışı kaynaklara ihtiyaç duymasıdır. Böylelikle sermayenin bol olduğu yerden, sermayenin daha az olduğu bölgeye doğru kaynak aktarımı gerçekleşir. Mali küreselleşme süreci, sanayileşmiş ve sanayileşme yolundaki ülke hükümetlerinin aldıkları kararlarla döviz ve sermaye işlemleri üzerindeki kısıtlamaları kaldırarak ulusal piyasalarını dış mali piyasalarla bütünleştirmeleri olarak tanımlanabilir. Mali küreselleşme kapsamında, özel fonlar yüksek getiri hedefi kapsamında ülkeler arasında oldukça serbest bir biçimde dolaşmaya başlamıştır (Seyidoğlu, 2003: 142). Sermayenin uluslararası serbest dolaşımı hem ülke gruplarında hem de dünya genelinde son zamanlarda artış göstermiştir⁶.

Grafik 1: DYY'nin 1970- 2017 dönemine ilişkin seyri

Kaynak: UNCTAD, akım (inflow) DYY'nin verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Grafik 2 'de 1970-2017 arası dönemine ait DYY verilerinin dünya genelinde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yıllara göre artış ve azalışları yer almaktadır. 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yıllarda tüm ülke gruplarında ve dünya genelinde DYY miktarında artış görülmektedir. Bu artış 2000'li yıllara kadar devam etmektedir. Bu dönemde artış gösteren sermaye akımları sebebiyle piyasalar arası uyum süreci artmıştır. Bu hareketlenmelerin bir takım sebepleri bulunmaktadır. Bu dönemde çok uluslu şirketler arasında birleşme ve satın almalar yaşanmıştır. Bunun yanında bölgesel alanlarda kurulan ekonomik yapılanmaların desteğiyle (AB, NAFTA gibi), ticaret

⁶ EK1'de çalışmaya dahil edilen ülkelerin doğrudan yabancı yatırım seviyelerini gösteren grafikler yer almaktadır. Bu grafiklerde de ülkelere yönelik gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım seviyelerinde artış olduğu görülmektedir.

abaları artmıştır. Ayrıca yine bu dönemde Doğu Asya ve Çin’de yaşanan ekonomik hareketlenmeler ile Uzak Doğu pazarları ilgi çekmeye başlamıştır. Bu sebeplerin her birisi DYY’nin söz konusu dönem aralığında artmasını sağlamıştır. Ayrıca bu dönemde gelişmekte olan ülkeler ve gelişmiş ülkelerin aynı trendi yakaladığı da dikkat çekmektedir.

2000’li yıllara gelindiğinde ise dünya genelinde ardı ardına ortaya çıkan krizler dönemi başlamıştır. DYY’nin seyrindenemli bir azalma görülmektedir. Bu döneme girerken, Tayland’da başlayan ve daha sonra Asya ülkelerine yayılan bir kriz gerçekleşmiştir. Dönemi takiben Türkiye (2001), Arjantin ve Rusya’ da yaşanan krizler dünya genelinde piyasalara güvensiz bir havanın hâkim olmasına neden olmuştur. Bu sebeple DYY’nin seyrindenemli bir azalış yaşandığı grafiğe de yansımıştır.

Grafikte görünen bir diğernemli azalma çizgisi ise 2008 küresel krizinin yaşandığı döneme denk gelmektedir. Bu dönemde DYY miktarı hem dünya genelinde hem de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler serisinde düşüş göstermektedir. UNCTAD 2009 raporunda, 2008 küresel krizinin üzerinde durulmuştur. Raporda verilen ana bilgide, DYY trendinin 2008 yılında yaşanan krizdennemlilde etkilendiği belirtilmiştir. Yükselen ekonomilerin, yaşanan sermaye akımlarından aldıkları payın yüksek olması sebebiyle olumsuz etkilendikleri vurgulanmıştır. Bu etkilerin yanında 2008 krizinin şirketleri de (z sermaye, yatırımda kullanılan kazançlar ve şirket kredilerini) etkilemesi sebebiyle olumsuz etkilerin hızla yayıldığı ve DYY’nin dünya genelinde azalış trendine geçtiği söylenmiştir (UNCTAD, 2009: 28).

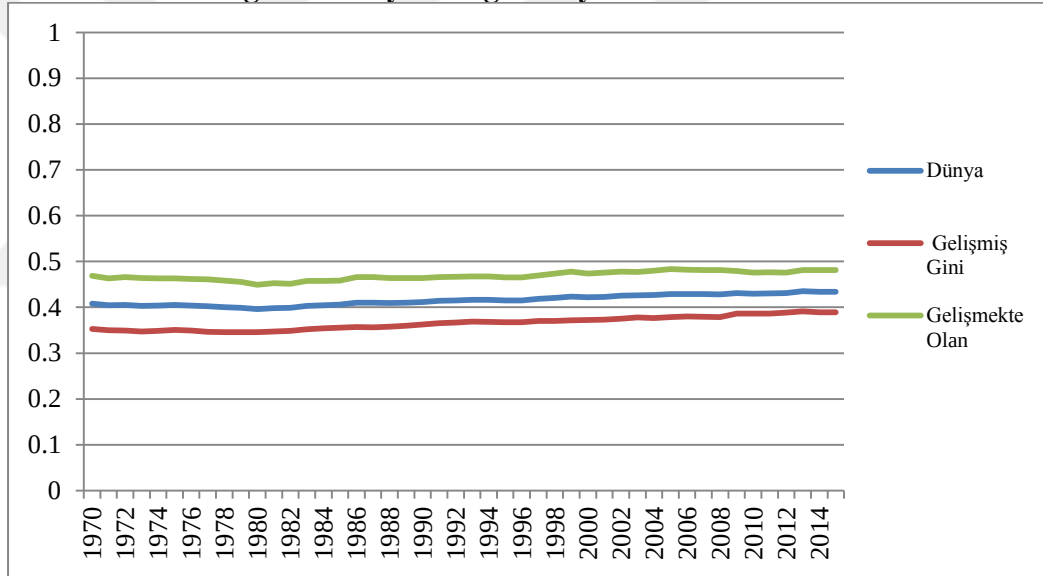
Gelişmiş ekonomilere yapılan DYY akışları, yüzde 27 oranında azalan 2004’ten bu yana en düşük noktaya ulaşmıştır. Birkaç büyük ev sahibi ülkedeki fon geri dönüşleri ve İngiltere’deki büyük düşüş ve olumsuz etkiler nedeniyle Avrupa’ya girişler 200 milyar doların altına inmiştir. ABD’deki yatırım girişleri de yüzde 9 azalarak 252 milyar dolara gerilemiştir. (UNCTAD, 2019: 2)

Gelişmiş ekonomilere yapılan DYY, 2004’ten bu yana en düşük noktasına ulaşarak yüzde 27 oranında gerilemiştir. Avrupa’ya olan akımlar 172 milyar dolardan daha fazla yarı yarıya azalırken, Kuzey Amerika’da bu oranlar % 4 azalarak 291 milyar dolara inmiştir. Sınırötesi birleşme ve satın alma anlaşmasının aktif kalmasına rağmen, vergi reformlarından kaynaklanan ABD dışından gelen doğrudan yabancı yatırımları telafi etmek yeterli değildir. Gelişmekte olan ekonomilere yönelik DYY akışları,

bölgeler arasında önemli farklılıklar göstererek yüzde 2 oranında artmıştır ve 706 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Gelişmekte olan Asya ve Afrika, 2018'de daha yüksek DYY girişleri kaydederken, DYY Latin Amerika ve Karayipler'de daralmıştır (UNCTAD, 2019: 2).

2018 yılında ülkeler 40 uluslararası yatırım anlaşması imzaladılar. En az 24 mevcut anlaşma için, sonlandırmalar yürürlüğe girmiştir. Kilit yatırımcı ülkelerle yapılan bazı büyük anlaşmalar da dâhil olmak üzere yeni anlaşmalardaki yeni özelliklerin küresel rejime etkisi önemli olacaktır. Birçok ülke gelecekteki anlaşma yapımını şekillendirmek için yeni model anlaşmalar ve rehber ilkeler geliştirmektedir. Yeni yapılan anlaşmaların devamında DYY akımlarında gelecek dönemlerde artış olacağı beklenmektedir (Dünya Yatırım Raporu, 2019: 2).⁷

Grafik 2: Gini değerlerinin yıllara göre seyri

Kaynak: Texas Üniversitesi Eşitsizlik Projesinden (EHII) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Yukarıdaki grafik çalışmada kullanılan veriler ülke gruplarına göre sınıflandırılarak elde edilmiştir. Gelişmekte olan ülkelere gelir eşitsizliği 0.50'li rakamlara yaklaşarak dünya rakamlarının üstünde seyretmiştir. Gelişmiş ülkelere ait rakamların ortalama değeri ise 1970'li yıllarda 0.35 düzeyinde iken 2015'li yıllara gelindiğinde 0.40'lı rakamlara ulaşmaktadır. Ancak gelişmiş ülkelere görülen gini rakamları dünya geneli seviyesinden daha düşüktür. Gelir eşitsizliği dünyada bölgeden bölgeye büyük değişiklik göstermektedir. En düşük olduğu yer Avrupa, en yüksek olduğu yer ise Ortadoğu'dur (Chancel, 2018: 4). Günümüzde ülkelerin gelir dağılımları

⁷ En çok doğrudan yabancı yatırımları alan ülkelere ait grafik, EK 3'te yer almaktadır.

hem kendi içlerinde hem de dahil olduğu ülke grupları arasında artmaktadır. Gini katsayılarını dikkate alındığında gelişmiş ülkelerde, gelir eşitsizliğini gösteren rakamların daha düşük seviyelerde olduğu görülmektedir⁸. Ülkelerin kendi içlerinde yaşanan eşitsizlikler, dünya genelinde gerçekleşen eşitsizlik rakamları da artış göstermiştir. 1970’li yıllarda dünyanın geneline ait ortalama rakamlar 0.40 civarında iken, 2015’li yıllara gelindiğinde bu rakam 0.45’li seviyelere yükselmiştir.

Yeni dünya düzeninde tartışılan en önemli konulardan biri de artan eşitsizlikler ve gelir dağılımındaki bozulmalardır. Ancak gelir dağılımında görülen çarpıklığın nedenlerini saptamak kolay değildir. Bu sebeple hem tanımlaması hem de ölçülmesi güç bir olgudur. Ülke grupları arasında ve dünya genelinde artışların olduğu görülmektedir⁹. Çok küçük rakamlarla gösterilmesine rağmen sosyal, siyasi ve ekonomik hayatta sıkça tartışılan ve üzerine araştırmalar yapılan önemli bir konudur.

3.1.2. Ekonometrik Analizde Kullanılan Veriler

Bu çalışmaya başlarken, neredeyse tüm ülkelerin, akım DYY ve Gini serileri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Tüm ülkeler için eksik verilerin olduğu, özellikle Gini değerlerinde önemli eksikliklerin olduğu görülmüştür. Bu nedenle ilgili değişkenlere ait verilerin mümkün olduğunca tam olduğu, yani eksik verilerin en az olduğu ülkeler seçilmiş ve bu veriler üzerine analizler yapılmıştır.

Gelir dağılımı ile ilgili yapılan ampirik çalışmalarda karşılaşılan en büyük sorun, ülke verilerinde eksikliklerin olmasıdır. Deinenger – Squire (1996) bu sorunu çözmek için büyük bir veri tabanı oluşturmuştur. Bunun yanında University of Texas Inequality Project (EHII), OECD Income Distribution Database (IDD), gibi çok sayıda veri tabanı çalışmaları ortaya çıkmıştır.

Literatürde gelir dağılımının ölçülmesi konusunda en çok kullanılan ölçüt Gini katsayısıdır. Bu tez çalışmasında da gelir dağılımı ölçütü olarak Gini katsayısı kullanılacaktır. Yukarıda bahsedilen veri tabanlarından çoğu araştırılmış ve Gini değerlerine ait en çok verinin Texas Üniversitesi’nin gelir dağılımının ölçülmesine yönelik yaptığı çalışmada mevcut olduğu görülmüştür. Bu sebeple çalışmada kullanılan gelir dağılımı ölçütü katsayısına ait veriler ise Texas Üniversitesi’nin University of

⁸ Seçili ülkelere ait GİNİ değerlerinin sıralaması EK 4 ’de yer almaktadır.

⁹Seçili ülkelere ait GİNİ değerlerinin yıllara göre seyri EK 2’de yer almaktadır.

Texas Inequality Project (EHII) isimli projesinden alınmıştır. Gelir eşitsizliği seviyesinin en iyi temsilcisinin hane halkının tahmin edilen eşitsizlik seviyesi olduğu düşünülmektedir (Sylwester, 2005: 292). Bu sebeple En çok verinin olduğu veri kaynakları kullanılmaya çalışılsa da bazı ülkelerin veri setlerinde eksiklikler gözlemlenmiştir. Eksik olan verilerde Sylwester'in uyguladığı yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemle göre ülkelerin gelir dağılımlarını düzeltmeye yönelik, uyguladıkları projelerin etkileri etkisini hemen göstermemektedir. Bu sebeple gelir dağılımında kısa sürelerde düzelmeler olmayacaktır. Bu tez çalışmasında da Sylwester'in uyguladığı yöntem uygulanmış olup, eksik olan verinin yerine, kendisine en yakın olan yılın verisi kullanılmıştır (Sylwester, 2005: 292)¹⁰.

Çalışmada kullanılan bir diğer değişken olan DYY'ye ait veriler ise Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTADstat) veri tabanından alınmıştır. DYY'ye ait verilerin hem bölgesel bazda hem de ülke bazında 2017 yılına kadar bulunabilmesi mümkündür. Ancak Gini değerlerinin en son 2015 yılına kadar bulunabilmesi sebebiyle DYY'ye ait veriler de 2015 yılına kadar alınmıştır. Ayrıca OECD ve diğer veri kaynaklarında hem yıllar 1970'den başlamamakta hem de her ülkenin verisi bulunmamaktadır. Gini serileri ise son derece seyrek.

Çalışmanın ana konusuna bağlı olarak çalışmada 17 tane gelişmekte olan ülkenin akım DYY'ye ait verileri ve gelir dağılımı ölçütü olarak Gini değerleri kullanılmıştır. Çalışmada yer alan gelişmekte olan ülkeler, Meksika, Kenya, Malavi, Mauritius, Tanzanya, Şili, Kolombiya, Ekvador, Uruguay, Hindistan, İran Malezya, Ürdün, Filipinler, Singapur, Kuveyt ve Türkiye'dir. Çalışmanın ana amacı gelişmekte olan ülkelerde DYY'nin gelir dağılımına olan etkisinin incelenmesidir. Ancak konuya ilişkin literatür araştırması yapıldığında bu konuda bir fikir birliğinin olmadığı net bir şekilde görülmektedir. DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin daha iyi analiz edilebilmesi amacıyla 18 tane gelişmiş ülkenin verileri de analize dâhil edilmiştir. Burada amaç DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grupları arasında farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Bu yöntem hem gelişmekte olan ülke gruplarına ait analiz sonuçlarını yorumlamada kolaylık sağlayacak hem de gruplar arasında karşılaştırma yapma imkânı verecektir. Çalışmaya dâhil edilen

¹⁰Ülkelere ait verilerde bazı yıllarda veri eksiklikleri bulunmaktadır. Hangi yıllara ait verilerin eksik olduğu ek 5'de yer almaktadır. Bu yıllara ait verilerin yerine kendisine en yakın olan yılın verisi kullanılmıştır.

gelişmiş ülkeler Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsveç, İngiltere, ABD ve Portekiz'dir.

Çalışmaya 17'si gelişmekte olan 18'i gelişmiş olmak üzere toplamda 35 ülke dâhil edilmiştir. Çalışmaya dâhil edilen ülkeler en fazla gelir dağılımı verisine sahip olan ülkelerdir. Ülkelerin DYY ve gelir dağılımı serilerine ait veriler yıllık olarak alınmıştır. Çalışmada lnFDI ve GİNİ olmak üzere iki değişken kullanılmıştır. Ülkelerin DYY serilerini lnFDI değişkeni, gelir dağılımı serilerini ise GİNİ değişkeni temsil etmektedir. DYY serilerinin, ölçeklendirme açısından daha uyumlu olabilmesi için logaritması alınmıştır. Söz konusu değişkenlere ait veriler 1970- 2015 dönemini kapsamaktadır.

3.1.3. Ekonometrik Yöntemler ve Elde Edilen Bulgular

Farklı birimlerin aynı döneme ait özelliklerinin eş anlı incelenmesine panel veri teknikleri olarak sağlamaktadır. Panel veri, veri setine dâhil edilen her bir kesit elemanının zaman serilerinin toplamından oluşmaktadır (Asteriou, 2011: 16). Örneğin beş yıllık sürede bir şehirdeki en yüksek ciroya sahip on şirketin, o şehrin dış ticaretindeki payları ya da AB ülkelerinin dünya ticaretindeki büyüklüğünün son on yıldaki konumu gibi konular panel analiz yöntemleri ile çalışılabilecek konulardır. Panel veri araştırmaları ekonometrik çalışmalarda gittikçe yaygınlaşmaktadır. Çünkü panel veride hem birçok birim bulunabilmekte hem de bu birimlere zaman boyutu dâhil edilebilmektedir. Bu tez çalışmasında da farklı birçok birimin aynı anda incelenmesine izin veren panel veri analiz yöntemleri kullanılacaktır.

Bu bölümde seçilmiş ülkelerde akım DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik panel veri yöntemleri kullanılarak uygulamalı bir analiz yapılacaktır. Öncelikle çalışmanın konusunu oluşturan lnFDI ve GİNİ serileri için yatay kesit bağımlılığı testleri ve panel birim kök testleri uygulanacaktır. Daha sonra eş bütünleşme analizine geçilecek ve son aşamada DYY ile Gini serilerine ait nedensellik analizleri yapılacaktır. Bahsedilen bu adımlar hem birinci nesil panel analizlerini hem de ikinci nesil panel analizlerini kapsayacaktır.

3.1.3.1. Yatay kesit bağımlılığı testleri

Panel veri araştırmalarında uygulanması gereken ilk adım yatay kesit bağımlılığının olup olmadığının incelenmesidir. Panel veri matrisine dâhil edilen birimlerin birbirini etkileyebileceği, kesitler arası böyle bir etkileşimin olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Birimler arasında oluşabilecek bu ilişkiye yatay kesit bağımlılığı denilmektedir. Kesitlere ait seriler arasında yatay kesit bağımlılığı varken bu durumun dikkate alınmadığı çalışmalarda sonuçlar oldukça değişiklik göstermektedir. Yatay kesit bağımlılığının dikkate alınmadığı sonuçlar gerçek sonuçlardan farklı ve yanıltıcı olacaktır (Pesaran, 2004: 26). Buradan hareketle uygulanması gereken ilk adım yatay kesit bağımlılığının olup olmadığının incelenmesidir. Kesitler arası bağımlılığı test etmek için aşağıdaki panel veri regresyon modelinin tahmin edilmesi gerekmektedir.

$$\Delta y_{i,t} = d_i + \delta_i y_{i,t-1} + \sum_{j=1}^{p_t} \lambda_{i,j} \Delta y_{i,t-j} + u_{i,t}$$

$$i = 1, \dots, N \text{ (kesit sayısı)}$$

$$t = 1, \dots, T \text{ (zaman boyutu)}$$

$$u; \text{ Hata terimi}$$

$$d_i; \text{ sabit ve trend içeren model için deterministik bileşenler}$$

$$p_t; \text{ gecikme uzunluğu}$$

$$H_0 : Cov(u_{i,t}, u_{j,t}) = 0, \text{ tüm } t\text{'ler için } i \neq j \text{ (yatay kesit bağımlılığı yoktur)}$$

$$H_1 : Cov(u_{i,t}, u_{j,t}) \neq 0, \text{ en az bir çift için } i \neq j \text{ (yatay kesit bağımlılığı vardır)}$$

Bu denklemin test edilmesi için Breusch ve Pagan (Breusch, 1980: 247) aşağıdaki Lagrange çarpan (LM) istatistiklerini geliştirmişlerdir:

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{p}_{i,j}^2$$

$\hat{p}_{i,j}$ = birinci denklem için her bir kesitin EKK kalıntısını göstermektedir. Boş hipotez varsayımında LM istatistiği $N(N-1)/2$ serbestlik derecesine sahip ve asimptotik ki - kare dağılımı göstermektedir. Ancak LM istatistiği N'nin nispeten küçük ve T'nin büyük olduğu veriler için geçerlidir. LM istatistiğinin sahip olduğu bu dezavantaj Pesaran (2004) tarafından aşağıdaki test istatistiği ile çözülmeye çalışılmıştır.

$$CD_{lm} = \left(\frac{1}{N(N-1)} \right)^{1/2} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T\hat{p}_{ij}^2 - 1)$$

Önce T ve daha sonra N'nin sonsuza gittiği boş hipotezi altında CD_{lm} test standart normal dağılım göstermektedir. Her ne kadar CD_{lm} testi N ve T' nin büyük olduğu durumlar için kullanılabilse de N'nin büyük ve T'nin küçük olduğu durumlarda test sonuçları bozulmalar sergileyebilmektedir. LM ve CD_{lm} test istatistiklerinin bu eksikliği büyük N ve küçük T serileri için geçerli olan ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan yeni bir teste ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Bu sebeple Pesaran (2004) aşağıdaki test istatistiğini önermiştir. Önce T ve daha sonra N'nin sonsuza gittiği boş hipotezi altında CD test asimptotik standart normal dağılıma sahiptir. Bununla birlikte CD test bazı durumlarda güçsüz kalmaktadır.

$$CD = \sqrt{\left(\frac{2T}{N(N-1)} \right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{p}_{ij}$$

Pesaran vd. (2008), LM istatistiğinin ortalamasını ve varyansını kullanarak LM istatistiğinin değiştirilmiş bir versiyonu olan yanlılık ayarlı (bias-adjusted) bir test önermektedir. İki taraflı ayarlanmış LM testi aşağıdaki formüle edilmiştir.

$$LM_{adj} = \sqrt{\left(\frac{2}{N(N-1)} \right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{p}_{ij} \frac{(T-k)\hat{p}_{ij}^2 - \mu_{Tij}}{\sqrt{v_{Tij}^2}}$$

μ_{Tij} ve v_{Tij}^2 sırasıyla $(T-k)\hat{p}_{ij}^2$ 'nin ortalaması ve varyansıdır. Burada k, sıfır olmayan sonlu bir sabittir. Önce T ve daha sonra da N'nin sonsuza gittiği boş hipotezi altında LM_{adj} test istatistiği asimptotik standart normal dağılıma uyum sağlamaktadır.

Tablo 2: Yatay Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları

	LnFDI		GINI	
	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend
LM (Breusch, Pagan 1980)	3692.087*** [0.000]	4238.817*** [0.000]	5030.153*** [0.000]	5507.502*** [0.000]
CDlm (Pesaran 2004)	89.780*** [0.000]	105.629*** [0.000]	128.569 *** [0.000]	142.406 *** [0.000]
CD (Pesaran 2004)	-4.032*** [0.000]	-3.758*** [0.000]	-2.287** [0.011]	-3.151*** [0.001]
LMadj (PUY, 2008)	86.950*** [0.000]	83.692*** [0.000]	80.844*** [0.000]	128.405*** [0.000]

Not: Her bir bölmedeki değer o teste ait test istatistiğini, köşeli parantez içindeki değerler ise anlamlılık düzeyini (probabilite) göstermektedir. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. Gecikme sayısı 2 olarak belirlenmiştir.

Yukarıdaki tabloda yatay kesit bağımlılığı testlerinin sonuçları yer almaktadır. Tabloda yer alan LM, CDlm ve LMadj testlerinin sonuçlarına göre hem sabit modelde hem de sabit ve trend içeren modelde kesitler arasında bağımlılık yoktur boş hipotezi LM, CDlm ve LMadj, CD testleri için reddedilmektedir. Bu sonuçlardan hareketle her iki değişken için de panel matrisine dâhil edilen kesitler arasında yatay kesit bağımlılığı bulunmaktadır sonucuna ulaşılmaktadır. Başka bir deyişle, panel veri matrisine dâhil edilen ülkelerden birinde yaşanan gelişmenin diğer ekonomileri de etkilemesi beklenmektedir. Bu sonuçlara göre, panel veri için uygulanacak ekonometrik analizlerde yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel analizlerinin kullanılması daha doğru sonuçlara ulaşılması açısından gereklidir.

3.1.3.2. Panel birim kök testleri

Serinin ortalaması ve varyansı sabit bir değer ise seri durağandır. Bu durumda seri belli bir değer etrafında seyir izler. Eğer bir seri durağan değil ise o seriye yönelecek şokların etkileri kalıcı olacaktır. Bu durumda yapılan analizler de sahte regresyonlara sebep olacaktır ve bu sonuçlara güvenilemez. Yapılan analizlerin yanlış

sonuç ve yorumlara neden olmaması amacıyla serilerin öncelikle birim kök içerip içermediğinin incelenmesi gerekmektedir. Burada amaç serilerin durağan süreç özellikleri hakkında bilgi edinmektir çünkü serilerin durağan olup olmaması nedensellik testlerinin seçiminde önemli olmaktadır. Bu sebeplerle ekonometrik analizlere öncelikle birim kök testleri ile başlanacaktır.

Panel veri analizlerinde serilerin durağan olup olmadığının araştırılması için kullanılacak birim kök testleri ikiye ayrılır. Paneli oluşturan birimler arasında yatay kesit bağımlılığının olmaması durumunda birinci nesil panel birim kök testleri kullanılırken, yatay kesit bağımlılığının olması durumunda ikinci nesil panel birim kök testleri kullanılmaktadır. Bu tez çalışmasında söz konusu seriler için hem birinci nesil panel birim kök testleri hem de ikinci nesil panel birim kök testleri uygulanacaktır. Burada amaç yatay kesit bağımlılığını dikkate almadan çalışmanın sürdürülmesi halinde ne gibi farklılıkların oluşacağını ortaya koymak ve nedensellik testlerinin seçiminde en uygun yöntemin bulunmasını sağlamaktır.

3.1.3.2.1. Birinci nesil panel birim kök testleri

Bu bölümde seçilmiş ülkelerin verilerine ait lnFDI ve Gini serileri için birinci nesil panel birim kök testleri uygulanacaktır. Birinci nesil panel birim kök testlerinin temel varsayımı, paneli oluşturan kesitler arasında bir ilişkinin olmadığıdır. Bu bölümde birinci nesil panel birim kök testleri sırayla incelenecek ve temel özelliklerine yer verilecektir. Ardından testlerin uygulamalı analizlerinin sonuçlarına değinilecektir.

3.1.3.2.1.1. Levin, Lin ve Chu test (LLC test)

Levin (2002)'e göre zaman serisi birim kök testleri küçük örnekleme uygulandığında testin gücü azalmaktadır. Ancak panel veri modellerinde zaman boyutunun yanında yatay kesit boyutunun olması testin gücünü arttırmaktadır. Panel bazlı birim kök testi olan bu test orta boyutlu paneller için elverişlidir. Bireysel kesişmelere ve zaman trendinin test edilmesine izin vermektedir. Bunun yanında bireysel regresyon hatalarındaki kalıcılık derecesine (degree of persistence), kesişim ve trend katsayılarının birimler arasında serbest dolaşımına izin verilmiştir. Bunlara ek olarak hata varyansı ve daha yüksek dereceden seri korelasyonun birimler arasında serbestçe dolaşımına izin vermektedir. Ayrıca bu test homojenlik varsayımına dayanmaktadır (Levin, 2002: 2).

Model	$\Delta y_{it} = \alpha y_{it-1} + \gamma_i' Z_t + \varepsilon_{it}$	
Boş model	$Z_t = \{\}$	$\Delta y_{it} = \alpha y_{it-1} + \varepsilon_{it}$
Sabitli model	$Z_t = \{1\}$	$\Delta y_{it} = \alpha y_{it-1} + \gamma_{0i} + \varepsilon_{it}$
Sabit ve trendli model	$Z_t = \{1, t\}$	$\Delta y_{it} = \alpha y_{it-1} + \gamma_{0i} \gamma_{1t} t +$

ε , her bir birim için hata süreci ve α , gecikme uzunluğunu göstermektedir. T ve N'nin sonsuza gittiği ve standart normal dağılım özelliklerine sahip olduğu varsayımları altında test istatistiği ve hipotezleri aşağıdaki gibidir;

$$\hat{t} = t(\hat{\alpha}) = \frac{\hat{\alpha}}{se(\hat{\alpha})}$$

$H_0: \alpha = 0$ bütün i 'ler için (durağan değildir, panel için birim kök vardır)

$H_1: \alpha < 0$ bütün i 'ler için (panel durağandır, panel için birim kök yoktur)

3.1.3.2.1.2. Im, Pesaran ve Shin test (IPS test)

Im-Pesaran ve Shin testi, homojenliği dikkate alan LLC testinin aksine, panel veri matrisine dâhil edilen bütün birimlerin birbirinden farklı olabileceği (heterojenlik) varsayımının test edilmesine olanak sağlamaktadır. Kesitler için $0 < \delta (N_i/N) \leq 1$ koşulunun olması gerekmektedir, bu durum panel istatistiklerinin tutarlılığı için gereklidir (Im, Pesaran ve Shin, 2003: 54). IPS testi her bir kesit için kalıntıların varyansına ve gecikme değerlerine dikkat ederek sınama yapar. IPS testine göre T ve N sonsuza giderken standart normal dağılım göstermektedir. Testin nihai denklemi ve hipotezleri aşağıdaki gibidir.

$$\Delta Y_{it} = \alpha_i + \rho_i Y_{i,t-1} + \sum_{k=1}^n \phi_{i,k} \Delta Y_{i,t-k} + \delta_i t + \varepsilon_{it}$$

ρ_i = uzun dönem çarpan matrisi

$$\bar{t} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N ADF_i$$

$$Wstat = \frac{\sqrt{N}[\bar{t} - \mu_{\bar{t}}]}{\sigma_{\bar{t}}}$$

$H_0: \rho_i = 0$ bütün i 'ler için (seri durağan değildir)

$H_1: \rho_i < 0$ en az bir tanesi için

3.1.3.2.1.3. Maddala – Wu test (MW Test)

Maddala ve Wu, daha önceki birim kök testlerini, eksik verilerin bulunduğu dengesiz (unbalanced) panel modelleri için geliştirmişlerdir ve bu test serbestlik derecesi 2 olan χ^2 dağılımı göstermiştir (Maddala, 1999: 634). Bu testlerin nihai denklemleri ve hipotezleri aşağıda yer almaktadır.

$$Fisher = -2 \sum_{i=1}^N \ln(\pi_i) \sim \chi^2_{2N}$$

π_i ; her bir kesit için ADF_i olasılık değerini ifade eder.

$$H_0: \rho_i = 0 \quad i = 1, 2, \dots, N \quad (\text{birim kök yoktur})$$

$$H_1: \rho_i < 0$$

3.1.3.2.1.4. Choi test

Daha önce önerilen panel testlerden daha geniş varsayımlar altında genişletilmiş bu test sonlu ve sonsuz N'nin olduğu modeller için geliştirilmiştir. Buna ek olarak teste dâhil edilen birimlerin her birinin zaman serisi döneminin farklı olmasına izin vermektedir. Tek değişkenli bir birim kök testinin panel veri matrisindeki her bir kesite uygulanan birim kök testlerinden p (olasılık) değerleri elde eder ve son aşamada bu p değerlerini birleştirir. Ayrıca testler altta yatan testlerin değiştirilmesi durumunda eş bütünleşme analizi için de kullanılabilir (Choi, 2001: 251). Choi, farklı kesit birimleri boyunca aynı çift yönlü hata kovaryanslarına dayanan iki yönlü bir hata bileşeni modeli kullanarak çapraz bağımlılığı modellemekte ve bu standart normal dağılım göstermektedir (Pesaran, 2007: 266). Teste ait test istatistiği ve hipotezler aşağıdaki gibidir.

$$Z_{stat} = \frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{i=1}^N \Phi^{-1}(\pi_i)$$

Φ^{-1} standart normal kümülatif dağılım fonksiyonunun tersidir.

$$H_0: \alpha_i = 1 \quad \text{bütün } i \text{ 'ler için}$$

$$H_1: |\alpha_i| < 1$$

Tablo 3: GİNİ Serisi İçin Birinci Nesil Panel Birim Kök Test Sonuçları

GİNİ	SABİT	SABİT + TREND
Levin- Lin- Chu	-0.75602 [0.2248]	-0.62316 [0.2666]
Breitung	-	-2.11540** [0.0172]
Im, Pesaran- Shin	0.38914 [0.6514]	-1.91570** [0.0277]
Maddala- Wu	64.5938 [0.6600]	85.4419 [0.1011]
Choi	82.8380 [0.1399]	147.260*** [0.0000]

Not: Uygun gecikme sayısının belirlenmesinde Akaike bilgi kriteri temel alınmıştır. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. Her bir bölmedeki birinci değerler uygulanan testin istatistik değerlerine, köşeli parantez içindeki değerler ise o testin anlamlılık düzeyine aittir. Breitung testi sadece trendli modelin test edilmesine olanak sağlamaktadır. LLC testinde Bandwith genişliği Newey-West yöntemi ile belirlenmiş ve Barlett Kernel metodu kullanılmıştır.

Yukarıdaki tabloda GİNİ serisine ait birinci nesil panel birim kök testlerinin sabitli model ile trendli model sonuçları bulunmaktadır. Levin, Lin ve Chu testine göre seride birim kök vardır hipotezi hem sabitli modelde, hem de trendli modelde reddedilememekte yani seride birim kök olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Breitung testi sadece trendli model için analiz yapma imkânı verirken %5 anlamlılık düzeyinde birim kök vardır boş hipotezi reddedilmekte yani birim kök yoktur sonucuna ulaşılmaktadır. Im, Pesaran, Shin testinde serinin birim köke sahip olduğu boş hipotezi sabitli model için reddedilemezken, trendli modelde %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. IPS testinde göre GİNİ serisi için sabitli modelde birim kök olduğu görülmüş, ancak modele trend eklendiğinde birim kökün ortadan kalktığı gözlenmiştir. Maddala-Wu testinin sonucuna gelindiğinde, GİNİ serisinin hem sabitli modelde hem de trendli modelde birim kök yoktur boş hipotezi reddedilememekte, yani birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Choi testinde ise birim kök vardır boş hipotezi sabitli model için reddedilememektedir, birim kök olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak seriye trend eklendiğinde, %1 anlamlılık düzeyinde birim kökün ortadan kalktığı görülmektedir.

Tablo 4: FDI Serisi İçin Birinci Nesil Panel Birim Kök Test Sonuçları

FDI	SABİT	SABİT + TREND
Levin- Lin- Chu Test	-3.03425*** [0.0012]	0.62387 [0.7336]
Breitung Test	-	-4.82454*** [0.0000]
Im, Pesaran – Shin Test	0.35267 [0.6378]	-1.79004** [0.0367]
Maddala – Wu Test	54.7304 [0.9100]	84.8460 [0.1092]
Choi Test	81.7164 [0.1598]	246.829*** [0.0000]

Not: Uygun gecikme sayısının belirlenmesinde Akaike bilgi kriteri temel alınmıştır. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyinde anlamlı olarak ifade edilmektedir. Her bir bölmedeki birinci değerler uygulanan testin istatistik değerlerine, parantez içindeki değerler ise o testin anlamlılık düzeyine aittir. Breitung testi sadece trendli modelin test edilmesine olanak sağlamaktadır. LLC testinde Bandwith genişliği Newey-West yöntemi ile belirlenmiş ve Barlett Kernel metodu kullanılmıştır.

Yukarıdaki tabloda ise lnFDI serisine ait birinci nesil panel birim kök testlerinin sabitli model ile trendli model sonuçları bulunmaktadır. Levin, Lin ve Chu testine göre seride birim kök vardır hipotezi sabitli modelde reddedilmekte birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Seriyeye trend eklendiğinde ise seride birim kök olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sadece trendli model için analiz yapma fırsatı veren Breitung testinde ise %1 anlamlılık düzeyinde birim kök vardır boş hipotezi reddedilmekte yani birim kök yoktur sonucuna ulaşılmaktadır. Im, Pesaran, Shin testinde serinin birim köke sahip olduğu boş hipotezi sabitli model için reddedilemezken, trendli modelde %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. IPS testinde göre lnFDI serisi için sabitli modelde birim kök olduğu görülmekte, ancak modele trend eklendiğinde %5 anlamlılık düzeyinde birim kökün ortadan kalktığı gözlemlenmektedir. Maddala-Wu testinin sonucuna gelindiğinde, GİNİ serisinin hem sabitli modelde hem de trendli modelde birim kök yoktur boş hipotezi reddedilememekte, yani bu teste göre birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Choi testine gelindiğinde ise birim kök vardır boş hipotezi

sabitli model için reddedilememektedir, ancak seriye trend eklendiğinde, %1 anlamlılık düzeyinde birim kökün ortadan kalktığı görülmektedir.

3.1.3.2.1.5. Hadri test

Hadri birim kök testi Lagrange çarpanı (LM) testine dayanır ve en küçük kareler yöntemi ile elde edilen hata terimlerini kullanan bir testtir. En küçük kareler yönteminden elde edilen hata terimleri kullanılarak oluşturulmuştur. Hadri testinin uygulanabileceği en genel panel veri modelleri sabit etkiler modeli ve heterojenlik içeren panel veri modelleridir (Hadri, 2000: 158). Bu test asimptotik normal dağılım göstermektedir.

$$y_{it} = r_{it} + e_{it} \quad \text{sabitli model}$$

$$y_{it} = r_{it} + \beta_i t + e_{it} \quad \text{sabit ve trendli model}$$

$$r_{it} = r_{it-1} + u_{it}$$

Burada r_{it} bir rassal yürüyüş sürecidir ve u_{it} , i.i.d(0, σ_{ui}^2)

$$Z_{u,i} = \frac{\sqrt{N} (\widehat{LM}_{u,i} - \varepsilon_{u,i})}{\varepsilon_{u,i}}$$

$$\varepsilon_{u,i} = \widehat{LM}_{u,i} \xrightarrow{P} E \left[\int_0^1 V(r)^2 dr \right]$$

$\varepsilon_{u,i}$ =hata kalıntılarının toplamı

$$H_0 : \sigma_{ui}^2 = 0 \quad \text{bütün } i' \text{ ler için (Panel durağandır)}$$

$$H_1 : \sigma_{ui}^2 > 0 \quad i = 1, 2, 3, \dots, N_i \quad \text{bütün } i' \text{ ler için}$$

$$\sigma_{ui}^2 = 0 \quad N_1+1, \dots, N$$

Tablo 5: Hadri Testi sonuçları

	lnFDI	GİNİ
Sabit model	23.4511*** [0.0000]	17.8666*** [0.0000]
Sabit ve trendli model	10.7710*** [0.0000]	10.5616*** [0.0000]

Not: Hadri testinin Null hipotezi serinin durağan olduğu yönündedir. Test, Barlett bandı dikkate alınarak yapılmıştır. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. Her bir bölmedeki birinci değerler uygulanan testin istatistik değerlerine, köşeli parantez içindeki değerler ise o testin anlamlılık düzeyine aittir.

Hadri testinin boş hipotezi serinin durağan olduğunu test eder. Ancak yukarıda yer alan test sonuçları incelendiğinde hem lnFDI hem de GİNİ serileri için serinin durağan olduğu hipotezi %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Dolayısıyla bu seriler durağan değildirler. Serinin durağan olmaması demek birim kök içerdiği anlamına gelmektedir. Sonuç olarak Hadri testine göre araştırmaya dâhil edilen panel seriler hem seviyede hem de trendli modelde birim kök içermektedirler.

Birinci nesil panel birim kök testlerinin uygulamalı analizlerinin yapıldığı bu bölümde, testlere ait temel özelliklere ve elde edilen bulgulara yer verildi. Elde edilen sonuçlardan serilerin düzey değerlerinde birim kök olduğu ancak serilere trend faktörünün eklenmesi ile birim kök sorununun ortadan kalktığı görülmektedir. Burada önemle belirtmek gerekir ki bu test sonuçları yatay kesit bağımlılığının dikkate alınmadığı birinci nesil panel birim kök testlerine aittir. Ancak araştırmaya dâhil edilen veri setlerinde yatay kesit bağımlılığının olduğu sonucuna ulaşıldığı daha önce belirtilmişti. Bu sebeple birinci nesil panel birim kök testlerinin sonuçlarına güvenilmeyecek ve yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil birim kök testlerinin analizlerine geçilecektir.

3.1.3.2.2. İkinci nesil panel birim kök testleri

Birinci nesil panel birim kök testleri yatay kesit bağımlılığından kaynaklanan ortak faktör değerini dikkate almadıkları için testlerin güvenilirlikleri azalmaktadır. Yatay kesit bağımlılığının dikkate alınmadığı durumda, elde edilecek bulgular önemli ölçüde etkilemektedir (Pesaran, 2004: 2). Bu sorunu çözmek için yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel birim kök testleri geliştirilmiştir. Çalışmaya dahil edilen DYY ve gelir dağılımı serileri için, yatay kesit bağımlılığının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre DYY ile gelir dağılımı serileri için ikinci nesil panel birim kök testlerinin uygulanması gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel birim kök testlerine yer verilecektir.

3.1.3.2.2.1. Görünürde ilişkisiz regresyonlar testi

Breuer, McNown ve Wallace (2001) genelleştirilmiş Dickey-Fuller birim kök ADF (Augmented Dickey - Fuller) testini Zellner'in (1962) görünürde ilişkisiz regresyonlar (Seemingly Unrelated Regressions) (SUR) panel tahmin metoduna

dayandırarak SUR-ADF testini geliştirmişlerdir. SUR-ADF testi otokorelasyon ve değişen varyansı dikkate alarak tahmin yapan bir testtir. Similasyonlardan elde edilen sonuçlara göre bu test özellikle kesitler arası korelasyonun yüksek olduğu durumlarda Dickey Fuller testlerinin gücünü arttırmaktadır (Breuer, McNown, ve Wallace, 2002: 528). Her bir kesit için katsayıların ayrı ayrı tahmin edilmesine izin veren SUR-ADF test değeri, bootstrap kritik değer ile karşılaştırılır (test istatistiği herhangi bir asimptotik dağılıma uyum sağlamadığı için). SUR-ADF test istatistiğinin kritik değerden küçük olması durumunda ($SUR_{ADF_i} < BCV$) her bir kesit için birim kök vardır boş hipotezi reddedilmektedir. SUR-ADF testinin nihai modeli, test istatistiği ve hipotezleri aşağıdaki gibidir.

$$\Delta y_{it} = \beta_i + \beta_i y_{i,t-i} + \sum_{j=1}^{\phi_i} \beta_{i,j} \Delta y_{i,t-j} + \varepsilon_{i,t}$$

Bu modelde α_i , serinin ortalamasının sıfırdan farklı olması olasılığının test edilmesine izin verir. ϕ_i , her ülke için optimal gecikme uzunluğunu göstermektedir.

$$SUR_{ADF_i} = t_i(\alpha_i) = \frac{\hat{\beta}_i}{se(\hat{\beta}_i)}$$

$H_0^i: \beta_i = 0$ bütün i 'ler için her bir yatay kesit için birim kök vardır.

$H_1^i: \beta_i < 0$ bütün i 'ler için her bir kesit için sabittir.

Tablo 6: Sabitli model için SUR-ADF test istatistiği sonuçları

	lnFDİ		GİNİ	
	SURADF istatistiği	Kritik Değer (%5)	SURADF istatistiği	Kritik Değer (%5)
Meksika	-13.8224	-9.9793	-6.69941	-10.5047
Kenya	-14.18	-12.1357	-7.7424	-10.9235
Malavi	-15.5467	-11.0302	-8.1275	-11.9081
Mauritus	-13.9927	-9.7549	-9.7479	-15.783
Tanzanya	-19.2245	-9.8975	-10.516	-14.8587
şili	-8.5678	-10.1059	-11.1172	-14.4891
Kolombiya	-15.8506	-10.3276	-12.5129	-14.0329
Ekvador	-15.761	-8.0623	-11.3534	-11.8089
Uruguay	-16.5748	-10.5372	-9.9958	-13.6367

Hindistan	-14.7268	-11.6428	-11.7066	-14.9935
İran	-13.5889	-11.9094	-13.1083	-13.2938
Malezya	-14.2117	-13.2699	-12.2783	-14.8088
Filipinler	-6.6395	-8.649	-14.1632	-14.3628
Singapur	-7.578	-11.2302	-13.6518	-15.2763
Ürdün	-9.7111	-10.0258	-13.3137	-16.144
Kuveyt	-15.6175	-11.666	-14.4469	-12.0082
Türkiye	-18.8944	-13.2502	-15.8372	-17.2193
Avusturya	-20.0705	-12.4949	-15.7738	-15.1922
Belçika	-17.3276	-11.1166	-15.7108	-18.0139
Kıbrıs	-18.5667	-10.4534	-16.3511	-14.0189
Danimarka	-14.5332	-10.9116	-18.5617	-15.5303
Finlandiya	-17.605	-10.518	-18.7128	-12.3248
Fransa	-17.4191	-12.9569	-18.153	-15.987
Almanya	-13.467	-12.1933	-17.2343	-11.8992
Yunanistan	-13.4233	-10.7069	-16.9961	-13.4743
İrlanda	-13.8014	-13.8466	-15.4637	-13.1404
İtalya	-13.0771	-14.1484	-15.3544	-16.4345
Hollanda	-15.1709	-14.0311	-15.9028	-13.7647
Norveç	-12.2582	-11.5585	-15.5465	-14.6787
Polonya	-15.2656	-14.3313	-15.5162	-15.2469
İspanya	-18.1726	-11.588	-15.5452	-15.0324
İsviçre	-19.7363	-10.0741	-14.4696	-12.968
İngiltere	-23.1094	-9.2579	-13.3455	-16.2013
Amerika	-21.9095	-9.6895	-11.6515	-15.7355
Portekiz	-18.6537	-8.9908	-11.6216	-9.8594

Not: Schwarz bilgi kriteri dikkate alınarak maksimum gecikme sayısı 2 olarak seçilmiştir. Bootstrap kritik değerleri 1000 döngü ile elde edilmiştir.

SUR-ADF testinin sabitli model için GİNİ ve lnFDI serilerine uygulanması sonucunda ortaya çıkan test istatistiği ve kritik değerler yukarıdaki tabloda yer almaktadır. SUR-ADF test istatistiğinin %5 kritik değerleri ile karşılaştırılması sonucunda her bir kesit için birim kökün olup olmadığı test edilmiştir. lnFDI serisi için sonuçlar değerlendirildiğinde Meksika, Kenya, Malavi, Mauri, Tanzanya, Kolombiya,

Ekvador, Uruguay, Hindistan, İran, Malezya, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre, İngiltere, Amerika ve Portekiz için SUR-ADF test istatistiği, kritik değerlerden küçük çıkmaktadır. Bu durumda sabitli model için yapılmış olan SUR-ADF testi sonucuna göre lnFDI serisinde birim kök vardır boş hipotezi reddedilmekte ve serilerde birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Şili, Filipinler, Singapur, Ürdün, İrlanda, İtalya da ise lnFDI serisinde sabitli model için birim kök olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

GİNİ serisinin sabitli modelde SUR-ADF test istatistiği sonuçları incelendiğinde ise Meksika, Kenya, Malavi, Mauritius, Tanzanya, Şili, Kolombiya, Ekvador, Uruguay, Hindistan, İran, Malezya, Filipinler, Singapur, Ürdün, Türkiye, Belçika, İtalya, İngiltere, Amerika için birim kök vardır boş hipotezi reddedilememektedir. Dolayısıyla bu ülkelerde GİNİ serisi için sabitli modelde birim kök olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kuveyt, Avusturya, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Portekiz, Yunanistan, İrlanda, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre için ise sabitli model için GİNİ serisinde birim kök yoktur sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7: Sabit ve Trendli model için SUR-ADF test istatistiği sonuçları

	lnFDİ		GİNİ	
	SURADF istatistiği	Kritik Değer (%5)	SURADF istatistiği	Kritik Değer (%5)
Meksika	-22.9714	-10.1115	-11.1470	-13.9945
Kenya	-26.6509	-11.8773	-16.3506	-15.2824
Malavi	-22.507	-12.107	-19.6971	-16.1801
Mauritius	-20.6119	-9.4636	-19.8502	-20.465
Tanzanya	-21.6041	-15.1272	-26.8261	-20.2704
Şili	-17.0031	-12.1315	-26.6775	-19.3615
Kolombiya	-23.7554	-14.7143	-27.8808	-18.9236
Ekvador	-20.0362	-10.6502	-25.8287	-17.1491
Uruguay	-26.8371	-11.0226	-19.6474	-18.8655
Hindistan	-21.7904	-14.2192	-19.7482	-19.8456
İran	-23.0251	-14.3167	-22.1821	-18.5885
Malezya	-24.5797	-15.2473	-19.7674	-17.3416

Filipinler	-12.6481	-11.0463	-22.8373	-18.389
Singapur	-14.0969	-13.6587	-21.4647	-20.8098
Ürdün	-18.1852	-13.0101	-18.4300	-19.6997
Kuveyt	-19.9952	-13.5482	-22.1579	-15.1215
Türkiye	-27.8738	-13.5458	-23.7174	-20.5407
Avusturya	-30.5392	-14.8465	-22.5363	-16.2536
Belçika	-27.1498	-11.839	-21.0343	-20.8522
Kıbrıs	-28.1473	-12.6098	-21.9673	-18.348
Danimarka	-22.5892	-12.6548	-23.6892	-19.0775
Finlandiya	-26.2376	-14.1314	-22.9574	-13.9138
Fransa	-30.0536	-17.3726	-21.3516	-21.0424
Almanya	-25.3916	-11.2357	-19.7900	-14.8564
Yunanistan	-16.6334	-12.7881	-20.1397	-17.5413
İrlanda	-19.055	-13.0299	-18.0284	-14.6066
İtalya	-17.247	-16.191	-18.6097	-20.4846
Hollanda	-21.1033	-17.0549	-21.5304	-18.265
Norveç	-18.2632	-12.8244	-21.4226	-19.6703
Polonya	-25.3183	-15.0627	-22.6618	-19.5522
İspanya	-26.285	-14.5467	-22.0703	-17.1372
İsviçre	-25.4896	-13.2892	-21.0532	-15.8928
İngiltere	-33.743	-10.434	-18.8815	-14.4822
Amerika	-34.9026	-12.9206	-17.7581	-18.9913
Portekiz	-27.8337	-14.677	-17.8315	-13.961

Not: AKAİKE bilgi kriteri dikkate alınarak maksimum gecikme sayısı 2 olarak belirlenmiştir. Bootstrap kritik değerleri 1000 döngü ile elde edilmiştir.

Yukarıdaki tabloda ise GİNİ ve lnFDI serilerine ait trend içeren model için SUR-ADF testinin sonuçları yer almaktadır. %5 anlamlılık düzeyinin dikkate alındığı sonuçlara göre lnFDI serisi için her bir kesitte SUR-ADF test istatistiği değerinin, kritik değerden küçük çıkması üzerine birim kök vardır boş hipotezi reddedilmektedir. Bu sonuçlardan hareketle trenli model için lnFDI serisinde tüm kesitler için birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. GİNİ serisine ait sonuçlar değerlendirildiğinde ise Meksika, Mauritius, Hindistan, Ürdün, İtalya ve Amerika'da birim kök vardır hipotezi reddedilememekte bu ülkelerde birim kök olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Kenya,

Malavi, Tanzanya, Şili, Kolombiya, Ekvador, Uruguay, İran, Malezya, İran, Filipinler, Singapur, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre, İngiltere ve Portekiz'in GİNİ serilerinde ise birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

3.1.3.2.2. Bootstrap- IPS testi

Serilerin durağanlığının test edilmesi için Smith vd. (2004) tarafından geliştirilmiş panel bootstrap birim kök testidir. Yatay kesit bağımlılığını dikkate alan bu test Im, Pesaran ve Shin (1997)'in geliştirdiği IPS testi olarak bilinen birim kök testine dayamaktadır. Bootstrap IPS testi bilgisayar yoğun yaklaşımlarla IPS testinin güçlendirilmiş halidir (Smith, Leybourne, Kim, ve Newbold, 2004: 148)

$$\Delta y_{it} = (1 - p_i)M_i + p_i y_{it-1} + \varepsilon_{it}$$

p_i , ilgilenilen birim kök hipotezini göstermektedir.

M_i , deterministic bir öğedir.

Bu testte öncelikle her bir kesit için ADF test istatistiği, daha sonra panel için ADF test istatistiği hesaplanır. Panel ADF test istatistiği değerinin bootstrap kritik değerinden küçük olması ($P_{ADF} < BCV$) durumunda birim kök vardır boş hipotezi reddedilmektedir. Ayrıca bu test asimptotik t dağılımına uyum sağlamadığı için kritik değerler bootstrap ile elde edilmiştir.

$$P_{ADF} = \bar{t} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N ADF_i$$

$H_0: \alpha_i = 0$ for all i (panel için birim kök vardır)

$$H_1: \begin{cases} \alpha_i < 0 & \text{for } i = 1, 2, \dots, N_1 \\ \alpha_i = 0 & \text{for } i = N_1 + 1, \dots, N \end{cases}$$

Tablo 8: Bootstrap-IPS Testi sonuçları

	t-bar istatistiği	
	Sabit	Sabit ve trendli
lnFDI	-4.344*** [0.000]	-8.265*** [0.000]
GINI	-3.251*** [0.001]	-7.082*** [0.000]

Not: Maksimum gecikme seviyesi 2 olarak seçilmiş olup AKAIKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. bootstrap kritik değerleri 1000 döngü ile elde edilmiştir. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. Köşeli parantez içindeki değerler olasılık değerlerini ifade etmektedir.

Bootstrap IPS testi sonuçlarının yer aldığı tabloya göre, lnFDI ve GINI değerleri için, sabitli model ve trendli modelde panel için birim kök olduğu hipotezi, %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Buna göre seriler ne sabit modelde ne de trendli modelde birim kök içermemekte olup durağan özellik göstermektedirler.

3.1.3.2.2.3. CADF ve CIPS testi

Bu test yatay kesit bağımlılığının olduğu dinamik panel modelleri için bir birim kök testi önermektedir. Her bir kesitin zaman etkilerinden farklı etkilendiği varsayımını ve mekânsal otokorelasyonu dikkate alan CADF (Cross-Sectionally Augmented Dickey-Fuller) testi, $T > N$ ve $N > T$ olduğu durumda kullanılmaktadır. Paneldeki mevcut ve gecikmeli değerlere ADF (Cross-Section) prosedürleri uygulanmaktadır. Test istatistiği değerleri Pesaran'ın (2006) simülasyonlar sonucu oluşturduğu CADF kritik tablo değerleriyle karşılaştırılır. CADF istatistiğinin CADF kritik değerinden küçük olması durumunda boş hipotez reddedilir ve birim kök olmadığı sonucuna ulaşılır (Pesaran, 2007: 267). CADF testi hem panelin geneli için hem de her bir kesit için ayrı ayrı birim kök testi yapmaktadır.

$$\Delta y_{it} = \alpha_i + \beta_i y_{i,t-1} + \gamma_i f_t + u_{i,t}$$

$$\alpha_i = (1 - p_i)\mu_i$$

$$\beta_i = -(1 - p_i).$$

$$u_{it} = \pi_i f_t + \varepsilon_{it}$$

μ_i , Deterministik bir öğedir.

$y_{i,0}$ veri olan başlangıç değerleridir.

p_i , ilgilenilen birim kök hipotezini göstermektedir.

Denklemden f_t her bir kesite özgü gözlenemeyen ortak etkileri (common effects), ε_{it} birime özgü (idiosyncratic) hataları göstermektedir. Pesaran (2007)'ye göre yukarıdaki ifadeler yatay kesit ortalamaları gözlemlenemeyen ortak çarpanı ifade etmek amacıyla modele dâhil edilmiştir. CADF testine ait test istatistik değeri aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$CADF_i = t_i(\alpha_i) = \frac{\hat{\alpha}_i}{se(\hat{\alpha}_i)} = \frac{\Delta y_i' M_x y_{i,-1}}{\sqrt{\hat{\sigma}_{\varepsilon,i}^2 (\gamma'_{i,-1} M_x y_{i,-1})}}$$

$$M_x = I_{T-1} - x(x'x)^{-1}x'$$

$$x = \Delta \bar{y}, \bar{y}_{-1}$$

$$\hat{\sigma}_{\varepsilon,i}^2 = T^{-1} \Delta y_i' M_x \Delta y_i$$

$$W_i = (Z_t, \Delta y_{i,-1}, \dots, \Delta y_{i-p_i}, \bar{y}_{-1}, \dots, \Delta \bar{y}_{-p_i})$$

$$\Delta \bar{y} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \Delta y_i$$

$$t = 1, \dots, T \text{ ve } i = 1, \dots, N$$

$$H_0: \alpha_i = 0 \quad \text{her bir } i \text{ için (panel için birim kök vardır)}$$

$$H_1: \begin{cases} \alpha_i < 0 & i = 1, 2, \dots, N_1 \\ \alpha_i = 0 & i = N_1 + 1, \dots, N \end{cases}$$

Her bir yatay kesite uygulanan her bir kesitin birim kök test istatistiklerinin aritmetik ortalaması alınarak panelin genelini ifade eden CIPS istatistiği (Cross-Sectionally Augmented IPS) elde edilir. CIPS istatistiği aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Pesaran, 2007: 276).

$$CIPS = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N CADF_i$$

Tablo 9: CADF ve CIPS test istatistiği sonuçları

	Sabitli Model		Sabit ve Trendli Model	
	FDİ	GİNİ	FDİ	GİNİ
	CADF istatistiği	CADF istatistiği	CADF istatistiği	CADF istatistiği
Meksika	-6.198***	-9.807***	-6.002***	-9.339***
Kenya	-8.723***	-9.9640***	-8.736***	-10.104***
Malavi	-6.282***	-10.849***	-6.258***	-10.814***
Mauritus	-7.887***	-10.291***	-7.740***	-9.981***
Tanzanya	-8.783***	-9.5460***	-5.587***	-9.121***
Şili	-5.323***	-9.452***	-5.130***	-9.106***
Kolombiya	-8.369***	-9.990***	-8.233***	-9.665***
Ekvador	-5.994***	-10.309***	-5.750***	-10.244***
Uruguay	-8.645***	-10.456***	-8.308***	-10.206***
Hindistan	-6.275***	-6.004***	-6.071***	-5.758***
İran	-9.003***	-6.151***	-9.024***	-6.060***
Malezya	-8.658***	-6.343***	-6.564***	-6.231***
Filipinler	-5.950***	-5.584***	-5.785***	-5.588***
Singapur	-6.283***	-5.838***	-5.635***	-5.822***
Ürdün	-5.137***	-6.991***	-7.004***	-7.016***
Kuveyt	-6.821***	-6.879***	-6.686***	-6.792***
Türkiye	-6.983***	-7.200***	-7.002***	-7.118***
Avusturya	-7.473***	-7.022***	-7.353***	-6.957***
Belçika	-6.449***	-4.546***	-6.366***	-4.454***
Kıbrıs	-6.113***	-6.994***	-6.037***	-6.720***
Danimarka	-5.586***	-6.928***	-5.708***	-6.719***
Finlandiya	-5.768***	-4.805***	-5.594***	-4.850***
Fransa	-6.381***	-4.486***	-6.369***	-8.667***
Almanya	-7.486***	-4.400***	-7.368***	-4.933***
Yunanistan	-6.493***	-4.345***	-6.410***	-7.943***
İrlanda	-7.311***	-7.461***	-7.286***	-7.645***
İtalya	-6.052***	-7.716***	-5.751***	-7.581***
Hollanda	-6.110***	-8.828***	-6.013***	-8.614***

Norveç	-6.010***	-6.978***	-5.722***	-6.907***
Polonya	-6.645***	-6.589***	-6.242***	-6.487***
İspanya	-7.479***	-9.438***	-6.048***	-9.343***
İsviçre	-8.425***	-6.444***	-8.433***	-6.355***
İngiltere	-7.801***	-6.049***	-8.029***	-5.976***
Amerika	-8.001***	-6.351***	-8.511***	-6.113***
Portekiz	-6.418***	-6.300***	-7.089***	-6.052***
CIPS (Sabitli)	-6.952***		-7.352***	
CIPS (Sabit ve Trendli)	-6.738***		-7.465***	

Not: Gecikme sayısı AKAIKE bilgi kriteri dikkate alınarak sayısı 2 olarak belirlenmiştir.

CADF Değerleri;

Sabitli Model;	Trendli Model;	Sabitli Model;	Trendli Model;
%1 için, -3.97	%1 için, -4.51	%1 için, -2.30	%1 için, -2.78
%5 için, -3.27	%5 için, -3.80	%5 için, -2.16	%5 için, -2.65
%10 için, -2.93	%10 için, -3.45	%10 için, -2.08	%10 için, -2.58

CIPS Değerleri

Yukarıdaki tabloda, CADF testinin sonuçları yer almaktadır. CIPS değerleri panelin tamamına ait sonuçları göstermektedir. Sabitli model ve sabit ve trendli model sonuçları incelendiğinde birim kök vardır boş hipotezi tüm birimlerde %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmekte olup, birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Sabit ve trendli modelin sonuçları incelendiğinde de yine birimlerde %1 anlamlılık düzeyinde serilerin birim kök içermedikleri durağan oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Panelin geneline ait sonuçlar (CIPS) incelendiğinde ise ne sabitli modelde, ne de trendli modelde birim kökün olduğu sonucuna ulaşılamamıştır. Dolayısıyla lnFDI ve GİNİ serileri, durağan süreç izlemektedirler.

Çalışmanın ekonometrik analizlerine yatay kesit bağımlılığının test edilmesi ile başlandı ve ardından hem birinci nesil hem de ikinci nesil birim kök testlerine geçildi. Karar verme aşamasında dikkate alınması gereken ikinci nesil birim kök testlerine göre lnFDI ve GİNİ serilerinde birim kök olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre seriler I (0) yani seviyede durağandır. Seviyede durağan olmaları sebebiyle eş bütünleşme analizi yapılmamıştır. Eş bütünleşme analizinin yapılabilmesi için ön koşul serilerin I(1) olmaları gerektiğidir (McCoskey ve Kao, 1998: 58). Bu sebeple çalışmada eş bütünleşme analizleri yapılmayacak ve panel nedensellik testlerine geçilecektir.

3.1.3.3. Panel nedensellik testleri

Ekonomide nedensellik bir değişkenin diğer değişkeni tahmin etmesi dolayısıyla nedeni olma kabiliyetini ifade eder (Asteriou, 2011: 322). Nedensellik testleri parametrelerin birbirlerinin nedeni olup olmadığını göstermektedir. Herhangi bir x serisinin geçmişteki değerlerinin herhangi bir y serisinin şimdiki ve gelecekteki değerlerini etkileyip etkilemediğini araştırmak için kullanılır. Çalışmanın bu bölümünde seçilmiş ülkelerde lnFDI ve gelir dağılımı değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkisinin analizleri üzerinde durulacaktır.

Tablo 10: Model İçin Panel SUR Nedensellik Testi

	GINI ~ FDI	FDI ~ GINI
LM (Breusch, Pagan 1980)	26063.98*** [0.000]	12237.471*** [0.000]
CDlm (Pesaran 2004)	738.309*** [0.000]	337.498*** [0.000]
CD (Pesaran 2004)	161.415*** [0.000]	104.077*** [0.001]
LMadj (PUY, 2008)	99.606*** [0.000]	99.278*** [0.000]

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır ve AKAİKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. Bootstrap olasılık değerleri 1.000 döngü ile üretilmiştir. ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. FDI ~ GINI; gelir dağılımından DYY'a yönelik nedenselliği gösterirken, GINI ~ FDI, DYY'dan gelir dağılımına doğru gerçekleşen nedenselliği göstermektedir.

Nedensellik testlerinin hangisinin yapılacağına karar verilebilmesi için modelin, modelin hata terimine yatay kesit bağımlılığı testlerinin yapılması gerekmektedir. Yukarıdaki tabloda nedensellik testlerinin hata terimlerine uygulanan yatay kesit bağımlılığı testlerinin sonuçları yer almaktadır. Bu sonuçlara göre yatay kesit bağımlılığı yoktur hipotezi, bütün test sonuçlarında %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Buna göre nedensellik analizlerinde yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ikinci nesil panel nedensellik testlerinin uygulanması daha doğru sonuçlar vermektedir. Buna ek olarak nedensellik testleri diğer bölümlerde olduğu gibi yine karşılaştırma amacı ile hem birinci nesil nedensellik testlerini hem de ikinci nesil nedensellik testlerini kapsayacak ve ardından analiz sonuçları rapor edilecektir.

3.1.3.3.1. Birinci nesil panel nedensellik testleri

Panel veri nedensellik analizlerinde de yatay kesit bağımlılığının olup olmaması önem göstermektedir. Panel veri nedensellik analizlerinde kesitler arasındaki bağımlılığı dikkate almayan testlere birinci nesil nedensellik testleri denilmektedir. Bu bölümde yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan birinci nesil panel nedensellik testlerine ve testlere ait sonuçlara yer verilecektir.

3.1.3.3.1.1. Standart panel granger nedensellik testi

Bu test heterojen panel veri modelleri için basit bir Granger nedensellik testi önermektedir. Test istatistiği Granger nedensellik konusundaki bireysel Wald istatistiklerine dayanmaktadır. Birim kök ve eş bütünleşmeye duyarlı bir test olmakla beraber tahmin edilen VAR (Vektör Autoregressive) modelinde değişkenler $I(0)$ yani seviyede durağan olmalıdırlar. Yatay kesit bağımlılığının olmadığı varsayımı altında T ve N sonsuza gitme eğilimi gösterirken test istatistiği standart normal dağılım göstermektedir (Dumitrescu & Hurlin, 2012: 10). Bu testte öncelikle her bir kesit için Granger nedensellik hesaplanmakta daha sonra da bu değerlerin toplamından panelin tümü için test istatistiği (W_i) hesaplanmaktadır.

$$y_{it} = a_{0i} + a_{1i}y_{it-1} + \dots + a_{pi}y_{i,t-p} + \beta_{1i}X_{i,t-1} + \dots + \beta_{pi}X_{i,t-p} + \varepsilon_{it}$$

p ; gecikme uzunluğu

$$\bar{W} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N W_i$$

$W_i, H_0 : \beta_i = 0$ testine tekabül eden her bir kesit için bireysel Wald istatistiklerini belirtir.

$\bar{W}$; ortalama panel istatistiğini göstermektedir.

$$W_{i,t} = (T - 2K - 1) \left(\frac{\tilde{e}_i' \phi_i \tilde{e}_t'}{\tilde{e}_i' \mu_i \tilde{e}_t'} \right)$$

Φ_i ve M_i matrisleri idempotent ve simetriktir.

$$H_0: \beta_{1i} = \beta_{2i} = \dots = \beta_{pi} = 0 \quad \text{her bir } i \text{ için (Granger nedeni değildir)}$$

$$H_1: \beta_{1i} = \beta_{2i} = \dots = \beta_{pi} = 0 \quad i = 1, \dots, N;$$

$\beta_{i,j} \neq 0$ ve $\varepsilon_t \sim iid(0, \sigma^2)$ y_t ve x_t seviyede durağan olmalıdırlar.

Tablo 11: Panel Standart Granger Nedensellik Testi Bireysel Sonuçları

	GINI ~ FDI		FDI ~ GINI	
	Wald istatistiği	Olasılık değeri	Wald istatistiği	Olasılık değeri
Meksika	11.161***	0.001	1.238	0.266
Kenya	6.518**	0.011	2.014	0.156
Malavi	4.628*	0.099	3.81	0.149
Mauritus	2.683	0.261	1.963	0.375
Tanzanya	3.423	0.181	1.164	0.559
Şili	4.831**	0.028	7.583***	0.006
Kolombiya	4.427	0.109	6.344**	0.042
Ekvador	1.889	0.389	10.167***	0.006
Uruguay	0.572	0.450	8.768***	0.003
Hindistan	1.554	0.213	8.396***	0.004
İran	1.345	0.510	9.247***	0.010
Malezya	1.734	0.420	11.922***	0.003
Filipinler	0.302	0.860	11.68***	0.003
Singapur	0.824	0.662	10.881***	0.004
Ürdün	1.187	0.552	22.928***	0.000
Kuveyt	7.542**	0.023	27.191***	0.000
Türkiye	8.384**	0.015	31.333***	0.000
Avusturya	5.050*	0.080	38.925***	0.000
Belçika	8.514**	0.014	29.402***	0.000
Kıbrıs	6.521**	0.038	19.244***	0.000
Danimarka	3.184*	0.074	1.186	0.276
Finlandiya	4.932*	0.085	12.512***	0.002
Fransa	4.215	0.122	12.318***	0.002
Almanya	4.757*	0.093	8.09**	0.018
Yunanistan	1.209	0.272	1.334	0.248

İrlanda	6.423**	0.040	4.642*	0.098
İtalya	5.167**	0.023	2.131	0.144
Hollanda	4.520**	0.034	4.355**	0.037
Norveç	4.772**	0.029	1.269	0.260
Polonya	8.242**	0.016	3.499	0.174
İspanya	5.234**	0.022	0.759	0.384
İsviçre	10.876***	0.001	1.909	0.167
İngiltere	6.730***	0.009	3.542*	0.060
Amerika	8.908***	0.003	2.318	0.128
Portekiz	7.785***	0.005	2.402	0.121

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır ve AKAIKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. Bootstrap olasılık değerleri 10.000 tekrarlı dağılımdan üretilmiştir. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. FDI ~ GINI; gelir dağılımından DYY'a yönelik nedenselliği gösterirken, GINI ~ FDI, DYY'dan gelir dağılımına doğru nedenselliğin yönünü göstermektedir.

Yukarıdaki tabloda panel standart Granger nedensellik testinin birimlere özgü sonuçları yer almaktadır. Yatay kesit bağımlılığının dikkate alınmadığı bu testte her bir kesite özgü sonuçlar görülmektedir. %10 anlamlılık düzeyi de dikkate alındığında Meksika, Kenya, Malavi, Şili, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Almanya, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre, İngiltere, Amerika ve Portekiz'de doğrudan yabancı yatırımlardan gelir dağılımına doğru gerçekleşen nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Ancak mauri, Tanzanya, Kolombiya, ekvador, Uruguay, Hindistan, iran, Malezya, Filipinler, Singapur, ürdün, fransa da ise nedensellik yoktur hipotezi reddedilememekte, bu ülkelerde DYY'dan gelir dağılımına doğru bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır.

Gelir dağılımından doğrudan yabacı yatırımlara doğru nedenselliğin olup olmadığı incelendiğinde ise, yine %10 anlamlılık düzeyi dikkate alındığında Şili, Kolombiya, Ekvador, Uruguay, Hindistan, İran, Malezya, Filipinler, Singapur, Ürdün, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, Hollanda ve İngiltere'de nedensellik yoktur hipotezi reddedilmektedir. Söz konusu ülkelerde, gelir dağılımından doğrudan yabancı yatırımlara yönelik nedensellik ilişkisinin varlığı söz konusudur. Meksika, Kenya, Malvi, Mauritius, Tanzanya, Danimarka, Yunanistan, İtalya, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre, Amerika, Portekiz'de ise gelir dağılımından dorpudan yabancı yatırımlara yönelik herhangi bir ilişkinin varlığı bulunamamıştır.

Tablo 12; Panel Standart Granger Nedensellik Testi Sonuçları

	GINI ~ FDI	FDI ~ GINI
Panel Z istatistiği	16.141***	34.837***
Z olasılık değeri	[0.000]	[0.000]

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır ve AKAIKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. Bootstrap olasılık değerleri 10.000 tekrarlı dağılımdan üretilmiştir. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. FDI ~ GINI; gelir dağılımından DYY'a yönelik nedenselliği gösterirken, GINI ~ FDI, DYY'dan gelir dağılımına doğru olan nedenselliği göstermektedir.

Yukarıdaki tabloda ise panel standart Granger nedensellik testinin panelin genelini gösteren sonuçları yer almaktadır. Bu tabloya göre “DYY, gelir dağılımının nedeni değildir” hipotezi %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Buna göre panel veri matrisine dâhil edilen olan ülkelerde DYY'ın gelir dağılımının nedeni olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Gelir dağılımının DYY'ın bir nedeni olup olmadığı incelendiğinde boş hipotez %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Yani gelir dağılımından DYY'e doğru nedensellik ilişkisi olduğu görülmektedir. Standart Granger nedensellik testi sonuçlarına göre DYY ile gelir dağılımı arasında panelin geneli için çift taraflı nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi yatay kesit bağımlılığını dikkate almaması sebebiyle bu testin sonuçlarına güvenilmeyecektir.

3.1.3.3.1.2. Panel Toda - Yamamoto nedensellik testi

Panel Toda-Yamamoto nedensellik testi, zaman serisi nedensellik testlerinin panel veriye uygulandığı son nesil testlerdendir. Bu teste serilerin aynı düzeyde durağan olmadığı durumda, yani serilerin bir kısmı I(0), bir kısmı da I(1) süreç izlediğinde de kullanılabilir. Heterojen paneller için uygun olan bu test, değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisinin olup olmadığını dikkate almadan nedensellik analizi yapmaktadır. Bu testin yatay kesit bağımlılığını dikkate alan ve almayan şeklinde iki versiyonu vardır (Emirmahmutoglu & Köse, 2011: 871).

Panel VAR ($p_i + d_i$);

$$y_{it} = a_{0i} + a_{1i}y_{it-1} + \dots + a_{pi}y_{it-p} + a_{(p+d)i}y_{it-(p+d)} + \beta_{1i}X_{it-1} + \dots + \beta_{pi}X_{it-p} + \beta_{(p+d)i}X_{it-(p+d)} + \varepsilon_t$$

d_i ; maksimum entegrasyon sayısı

p ; gecikme uzunluğu

$$H_0: \beta_{1i} = \beta_{2i} = \dots = \beta_{pi} = 0 \quad \text{her bir } i \text{ için (Nedensellik yoktur)}$$

$$H_1: \beta_{1i} = \beta_{2i} = \dots = \beta_{pi} = 0 \quad i = 1, \dots, N;$$

$$\beta_{i,j} \neq 0 \quad i = N_1 + 1, \dots, N;$$

Bu testin bazı avantajları bulunmaktadır. Testin varsayımlarına göre y_t ve x_t serileri seviyede durağan olmak zorunda değildirler. Buna göre VAR modeli değişkenlerin seviye değerlerinin kullanılmasıyla elde edilir. Bu testte ilk olarak her bir kesit için olasılık değeri elde edilir. Daha sonra bu değerlerin toplamından panel istatistik değerine ulaşılır. Panel istatistiği aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır;

$$\lambda = \sum_{i=1}^N \ln(\tilde{p}_i) \sim \chi_{2N}^2$$

Tablo 13: Panel Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Bireysel Sonuçları

	GINI ~ FDI		FDI ~ GINI	
	Wald istatistiği	Olasılık değeri	Wald istatistiği	Olasılık değeri
Meksika	13.672***	0.000	2.415	0.120
Kenya	9.09***	0.003	3.043*	0.081
Malavi	6.517**	0.038	9.269***	0.010
Mauritus	3.576	0.167	6.853**	0.032
Tanzanya	4.933*	0.085	5.825*	0.054
Şili	6.645***	0.010	6.011**	0.014
Kolombiya	5.76**	0.056	11.673***	0.003
Ekvador	2.929	0.231	15.946***	0.000
Uruguay	1.563	0.211	8.991***	0.003
Hindistan	2.526	0.112	12.255***	0.000
İran	2.832	0.243	14.928***	0.001
Malezya	1.711	0.425	17.444***	0.000
Filipinler	0.832	0.660	14.979***	0.001
Singapur	1.521	0.467	16.272***	0.000
Ürdün	0.768	0.681	23.549***	0.000
Kuveyt	8.428**	0.015	19.888***	0.000
Türkiye	9.517***	0.009	25.188***	0.000

Avusturya	6.07**	0.048	35.551***	0.000
Belçika	9.5***	0.009	32.564***	0.000
Kıbrıs	8.377**	0.015	21.314***	0.000
Danimarka	5.737**	0.017	4.353**	0.037
Finlandiya	4.124	0.127	11.726***	0.003
Fransa	2.882	0.237	12.95***	0.002
Almanya	3.376	0.185	9.742***	0.008
Yunanistan	2.775*	0.096	4.114**	0.043
İrlanda	6.387**	0.041	9.859***	0.007
İtalya	6.999***	0.008	3.251*	0.071
Hollanda	6.302**	0.012	4.942**	0.026
Norveç	6.341**	0.012	2.633	0.105
Polonya	9.766***	0.008	6.088**	0.048
İspanya	6.504**	0.011	3.472*	0.062
İsviçre	13.613***	0.000	4.15**	0.042
İngiltere	9.999***	0.002	5.31**	0.021
Amerika	10.574***	0.001	5.145**	0.023
Portekiz	9.03***	0.003	4.142**	0.042

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır ve AKAIKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. Bootstrap olasılık değerleri 10.000 tekrarlı dağılımdan üretilmiştir. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. FDI ~ GINI; gelir dağılımından DYY'a yönelik nedenselliği gösterirken, GINI ~ FDI, DYY'dan gelir dağılımına doğru olan nedenselliği göstermektedir

Yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan Panel Toda - Yamamoto testinin yukarıdaki taboda yer alan birime özgü sonuçları değerlendirildiğinde DYY, gelir dağılımının nedeni değildir hipotezi, Meksika, Kenya, Malavi, Tanzanya, Şili, Kolombiya, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre, İngiltere, Amerika ve Portekiz'de reddedilmektedir. Söz konusu ülkelerde DYY'dan gelir dağılımına yönelik nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Gelir dağılımından DYY'a yönelik gerçekleşen nedensellik ilişkisi incelendiğinde ise yalnızca Meksika ve Norveçte bir ilişki olmadığı görülmektedir. Çalışmaya dâhil edilen tüm ülkelerde (bu iki ülke hariç) nedensellik ilişkisi yoktur hipotezi reddedilmekte, dolayısıyla gelir dağılımından DYY'a yönelik nedensellik ilişkisinin varlığına rastlanılmıştır.

Tablo 14: Panel Toda - Yamamoto Nedensellik Testi Genel Sonuçları

	GINI ~ FDI	FDI ~ GINI
Panel Fisher istatistiği	249.715***	430.016***
Asimptotik p değeri	[0.000]	[0.000]

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır ve AKAİKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. seçilmiştir. Kritik değerler 1000 bootstrap döngüsü ile elde edilmiştir. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. FDI ~ GINI; gelir dağılımından DYY'a yönelik nedenselliği gösterirken, GINI ~ FDI, DYY'dan gelir dağılımına doğru olan nedenselliği göstermektedir. Asimptotik p değeri, olasılık değerini ifade etmektedir.

Yukarıdaki tabloda Panel Toda - Yamamoto nedensellik testinin sonuçları verilmiştir. Yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan bu sonuçlar değerlendirildiğinde DYY'nin gelir dağılımının nedeni olmadığı varsayımına dayanan boş hipotez reddedilmektedir. Bunun yanında gelir dağılımının, DYY'nin nedeni olmadığı yönündeki boş hipotezi de reddedilmektedir. Başka bir deyişle bu testin sonucuna göre hem DYY hem de gelir dağılımı birbirinin nedenidir, yani DYY ve gelir dağılımı arasında çift yönlü nedensellik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yatay kesit bağımlılığını dikkate almaması sebebiyle bu testlerin güvenilirlikleri azalmaktadır. Dolayısıyla nihai karar almada bu testin sonuçlarına güvenilmeyecektir.

3.1.3.3.2. İkinci nesil panel nedensellik testleri

Yatay kesit bağımlılığını dikkate alarak analizler yapan yeni nesil testlere ikinci nesil panel nedensellik testleri denilmektedir. Panel çalışmalarının tüm adımlarında olduğu gibi nedensellik kısmında da yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı önem göstermektedir. DYY ile gelir dağılımı arasında yatay kesit bağımlılığının olduğu daha önce belirtilmiş ve buna dair sonuçlara yer verilmişti. Çalışmanın bu kısmında yatay kesit bağımlılığını dikkate alarak analizler yapan nedensellik testlere yer verilecektir.

3.1.3.3.2.1. Panel görünürde ilişkisiz regresyonlar nedensellik testi

Konya'nın (2006) bu testi görünürde ilişkisiz regresyon sistemine (Seemingly Unrelated Regressions) (SUR) dayanmaktadır. Birimler arasında yatay kesit bağımlılığına da izin vermesi sebebiyle panel veri için ekstra bilgi sağlamaktadır. Ayrıca bu test için önceden birim kök ya da eş bütünleşme analizlerini uygulamaya gerek yoktur. Her kesit için ayrı ayrı nedensellik analizi yapılabilmektedir ve bu test gecikme sayısına duyarlıdır. Ayrıca her birime özgü bootstrap kritik değerler Wald

testlerine dayalı olarak elde edilmektedir ve test gecikme sayısına duyarlıdır (Kónya, 2006: 979).

$$y_{i,t} = \alpha_{1,t} + \sum_{l=1}^{m/y_i} \beta_{1,i,l} y_{i,t-1} + \sum_{l=1}^{m/x_i} \gamma_{1,i,l} x_{i,t-1} + e_{1,i,t}$$

$$x_{i,t} = \alpha_{2,i} + \sum_{l=1}^{m/y_i} \beta_{2,i,l} y_{i,t-1} + \sum_{l=1}^{m/x_i} \gamma_{2,i,l} x_{i,t-1} + e_{2,i,t}$$

$$i = 1, \dots, N$$

$$t = 1, \dots, T$$

l = Gecikme sayısını göstermektedir

$$H_0 = \text{Cov}(e_{k,i,t}, e_{k,j,t}) = 0 \quad (\text{Nedensellik yoktur})$$

$$H_1 = \text{Cov}(e_{k,i,t}, e_{k,j,t}) \neq 0 \quad (\text{en az bir çift için } i \neq j)$$

Tablo 15: Panel SUR Nedensellik Testi Bireysel Sonuçları

	GINI ~ FDI		FDI ~ GINI	
	Wald istatistiği	Olasılık değeri	Wald istatistiği	Olasılık değeri
Meksika	27.373**	0.021	33.249	0.334
Kenya	196.607**	0.032	44.189	0.284
Malavi	295.227**	0.023	22.761	0.487
Mauritus	147.338	0.215	16.803	0.496
Tanzanya	165.231	0.432	8.371	0.577
Şili	300.667	0.213	25.753	0.291
Kolombiya	132.966	0.502	27.478	0.324
Ekvador	104.531	0.553	45.613	0.327
Uruguay	17.966	0.742	61.521	0.298
Hindistan	99.942	0.264	68.572	0.165
İran	42.617	0.602	37.692	0.347
Malezya	103.52	0.427	52.618	0.299

Filipinler	63.644	0.661	20.705	0.313
Singapur	20.125	0.801	22.842	0.155
Ürdün	2.423	0.927	53.279*	0.070
Kuveyt	131.719	0.262	12.544	0.341
Türkiye	247.577	0.181	5.555	0.523
Avusturya	183.663	0.285	13.516	0.383
Belçika	119.458	0.401	18.236	0.337
Kıbrıs	232.048	0.139	26.561	0.283
Danimarka	203.782	0.277	29.289	0.247
Finlandiya	109.079	0.420	14.601	0.437
Fransa	209.555	0.151	27.248	0.349
Almanya	82.467	0.392	14.14	0.400
Yunanistan	113.566	0.406	19.383	0.236
İrlanda	143.463	0.312	30.713	0.179
İtalya	59.508	0.488	20.663	0.304
Hollanda	149.059	0.326	23.618	0.327
Norveç	258.487	0.151	7.915	0.536
Polonya	377.471*	0.090	7.762	0.547
İspanya	259.923	0.229	14.264	0.388
İsviçre	344.318*	0.054	9.059	0.450
İngiltere	300.686**	0.046	11.507	0.515
Amerika	207.22*	0.091	26.935	0.498
Portekiz	180.209	0.165	16.927	0.457

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır ve AKAIKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. Bootstrap olasılık değerleri 1.000 döngü ile üretilmiştir. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. FDI ~ GINI; gelir dağılımından DYY'a yönelik nedenselliği gösterirken, GINI ~ FDI, DYY'dan gelir dağılımına doğru gerçekleşen nedenselliği göstermektedir.

Yatay kesit bağımlılığı ve heterojenlik varsayımı altında analiz yapan Panel görünürde ilişkisiz regresyonlar testi (SUR) sonuçları yukarıdaki tabloda yer almaktadır. Bu sonuçlara göre hem DYY'nin gelir dağılımının nedeni olmadığı yönündeki boş hipotezi, %10 anlamlılık düzeyi de dikkate alındığında Meksika, Kenya, Malavi, Polonya, İsviçre, İngiltere ve Amerika'da reddedilmektedir. Bu ülkelerde DYY'dan gelir dağılımına yönelik bir nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Gelir dağılımından doğrudan yabancı yatırımlara yönelik gerçekleşen nedensellik sonuçları

incelendiğinde ise sadece Ürdün’de %10 anlamlılık düzeyinde gelir dağılımından doğrudan yabancı yatırımlar yönelik nedensellik ilişkisinin varlığı görülmüştür. Çalışmaya dâhil edilen diğer ülkelerde gelir dağılımından doğrudan yabancı yatırımlara doğru gerçekleşen herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır.

3.1.3.3.2.2. Bootstrap dağılımlı panel toda-yamamoto nedensellik testi

Toda- Yamamoto nedensellik testinde önemli olan VAR modelinin gecikme uzunluğu (k) ve incelenen serilerin maksimum durağanlık seviyesidir (dmax). Bu iki değer belirlendikten sonra VAR modeli kurularak, Toda-Yamamoto testi düzenlenmiştir (Toda & Yamamoto, 1995: 230). Bu test Emirmahmutoğlu ve Köse (2011) tarafından panel nedensellik testlerine uyarlanmıştır. Granger nedensellik hipotezini test etmek için Fisher test istatistiği kullanılmaktadır ve heterojen panellerde güçlü sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu test Monte Carlo simülasyonlarının yardımıyla oluşturulmakta ve dolayısıyla hem yatay kesit bağımlılığını dikkate alan hem de dikkate almayan, T ve N’nin küçük olması durumunda bile çok güçlü sonuçlar ortaya koymaktadır. Ayrıca öncül testlerin yani birim kök ve eş bütünleşme testlerine gerek yoktur (Emirmahmutoğlu ve Köse, 2011: 872). Bununla birlikte bu test hem panele dâhil edilen bireysel sonuçları hem de panelin tamamına ait genel sonuçları vermektedir. Böylece panel hakkında daha fazla bilgi elde edilmesini sağlamaktadır.

Tablo 16: Bootstrap Dağılımlı Panel Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Bireysel Sonuçları

	GINI ~ FDI		FDI ~ GINI	
	Wald istatistiği	Olasılık değeri	Wald istatistiği	Olasılık değeri
Meksika	13.672***	0.000	2.415	0.120
Kenya	9.09***	0.003	3.043*	0.081
Malavi	6.517**	0.038	9.269***	0.010
Mauritus	3.576	0.167	6.853**	0.032
Tanzanya	4.933*	0.085	5.825*	0.054
Şili	6.645***	0.010	6.011**	0.014
Kolombiya	5.76*	0.056	11.673***	0.003
Ekvador	2.929	0.231	15.946***	0.000

Uruguay	1.563	0.211	8.991***	0.003
Hindistan	2.526	0.112	12.255***	0.000
İran	2.832	0.243	14.928***	0.001
Malezya	1.711	0.425	17.444***	0.000
Filipinler	0.832	0.660	14.979***	0.001
Singapur	1.521	0.467	16.272***	0.000
Ürdün	0.768	0.681	23.549***	0.000
Kuveyt	8.428**	0.015	19.888***	0.000
Türkiye	9.517***	0.009	25.188***	0.000
Avusturya	6.07**	0.048	35.551***	0.000
Belçika	9.5***	0.009	32.564***	0.000
Kıbrıs	8.377**	0.015	21.314***	0.000
Danimarka	5.737**	0.017	4.353**	0.037
Finlandiya	4.124	0.127	11.726***	0.003
Fransa	2.882	0.237	12.95***	0.002
Almanya	3.376	0.185	9.742***	0.008
Yunanistan	2.775*	0.096	4.114**	0.043
İrlanda	6.387**	0.041	9.859***	0.007
İtalya	6.999***	0.008	3.251*	0.071
Hollanda	6.302**	0.012	4.942**	0.026
Norveç	6.341**	0.012	2.633	0.105
Polonya	9.766***	0.008	6.088**	0.048
İspanya	6.504**	0.011	3.472*	0.062
İsviçre	13.613***	0.000	4.15*	0.042
İngiltere	9.999***	0.002	5.31**	0.021
Amerika	10.574***	0.001	5.145**	0.023
Portekiz	9.03***	0.003	4.142**	0.042

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır ve AKAIKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. Bootstrap olasılık değerleri 10.000 tekrarlı dağılımdan üretilmiştir. ***,** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. FDI ~ GINI; gelir dağılımından DYY'ya yönelik nedenselliği gösterirken, GINI ~ FDI, DYY'dan gelir dağılımına doğru olan nedenselliği göstermektedir.

Yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Panel Toda - Yamamoto testinin yukarıdaki tabloda yer alan birime özgü sonuçları değerlendirildiğinde DYY, gelir dağılımının nedeni değildir hipotezi, Meksika, Kenya, Malavi, Tanzanya, Şili,

Kolombiya, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre, İngiltere, Amerika ve Portekiz’de reddedilmektedir. Söz konusu ülkelerde DYY’dan gelir dağılımına yönelik nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Gelir dağılımından DYY’ye yönelik gerçekleşen nedensellik ilişkisi incelendiğinde ise Kenya Malavi, Mauritius, Tanzanya, Şili, Kolombiya, Ekvador, Uruguay, Hindistan, İran, Malezya, Filipinler Singapur, Ürdün, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Polonya, İspanya, İsviçre, İngiltere ve Amerika’da (Meksika ve Norveç hariç) nedensellik ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 17: Bootstrap Dağılımlı Panel Toda - Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

	GINI ~ FDI	FDI ~ GINI
Panel Fisher istatistiği	249.715	430.016***
Bootstrap olasılık değeri	[0.996]	[0.000]

Not: Maksimum gecikme uzunluğu 2 olarak alınmıştır ve AKAİKE bilgi kriterine göre karar verilmiştir. Bootstrap olasılık değerleri 10.000 tekrarlı dağılımdan üretilmiştir. ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyi olarak ifade edilmektedir. FDI ~ GINI; gelir dağılımından DYY’a yönelik nedenselliği gösterirken, GINI ~ FDI, DYY’dan gelir dağılımına doğru olan nedenselliği göstermektedir

Yukarıdaki tabloda ise bootstrap dağılımlı panel Toda- Yamamoto nedensellik testinin, panelin geneline ait sonuçları yer almaktadır. Yatay kesit bağımlılığının olması durumunda bootstrap sonuçlarının yorumlanması gerekmektedir. Bu sonuçlara göre 35 ülkenin dâhil edildiği panel veri matrisinde DYY’dan gelir dağılımına yönelik nedensellik olmadığı hipotezi 0.996 gibi yüksek bir olasılıkla reddedilememektedir. Gelir dağılımından DYY’a yönelik nedensellik yoktur hipotezi ise %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Yani bu sonuçlara göre DYY’dan gelir dağılımına yönelik nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır, ancak söz konusu ülkelerde gelir dağılımından DYY’a yönelik nedensellik ilişkisinin olduğu görülmektedir.

Söz konusu tez çalışmasının üçüncü bölümünde 35 tane ülkenin DYY ve gini serilerinin yer aldığı ampirik bulgulara yer verilmiştir. Panel ekonometri çalışmalarında izlenmesi gereken öncelikli süreç yatay kesit bağımlılığının olup olmadığının incelenmesidir. Öncelikle çalışmaya dâhil olan ülkelerde yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı araştırılmıştır. Bu bölümde panel ekonometri yöntemleri birinci nesil ve ikinci nesil yöntemler olarak ayrılmıştır. Burada amaç yatay kesit testlerinin panel ekonometri çalışmalarında uygulanacak yöntemleri tamamen değiştiriyor olduğunu göstermektir.

Yatay kesit bağımlılığı testlerinin sonuçlarına göre yani yatay kesit bağımlılığının bulunması durumunda ikinci nesil analizlerin yapılması gerekmektedir. Yatay kesit bağımlılığının olmadığı durumda ise birinci nesil panel analizlerinin uygulanması gerekmektedir. Söz konusu tez çalışmasında yatay kesit bağımlılığının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple nihai sonuca ikinci nesil panel analizlerinin sonuçları dikkate alınarak karar vermek daha doğru olacaktır.

Çalışmada yatay kesit bağımlılığını dikkate alan panel nedensellik testlerinden panel nedensellik testlerinden panel görünürde ilişkisiz regresyon testi (SUR) ve panel tablo-Yamamoto testlerine yer verilmiştir. Ancak nihai karar verme aşamasında Bootstrop dağılımlı panel Toda-Yamamoto nedensellik testlerinin sonuçları dikkate alınacaktır. Bu seçimi yapmanın bir takım sebepleri bulunmaktadır. İlk olarak panel SUR testi (Konya, 2005), Zellnerin SUR testine dayandığı ve sur testinin T nin daha büyük olduğu durumlarda etkin sonuçlar verdiği belirtilmiştir (Zellner, 1962:351). Bu tez çalışmasında T,46 ve N ise 35'tir. Rakamlar birbirine nispeten yakındır. Buna ek olarak panel SUR nedensellik testinin gecikme sayısına duyarlılığı olduğu belirtilmiştir (Konya, 2005: 979). Ayrıca Konya'nın makalesinde testin boyut ve güç (size and power) analizi hakkında yani testin güvenilirliği hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Bunlara karşılık olarak bootstrop dağılımı panel Toda-Yamamoto testi, N ve T nin küçük küçük veya büyük olduğu durumlarda da etkin sonuçlar vermektedir (Emirmahmuğlu ve Köse, 2011: 871. Ayrıca bu test gecikme sayısına duyarlılık göstermemektedir. Sonuçların değerlendirilmeside bootstrop dağılımlı panel Toda-Yamamoto testinin sonuçlarına göre karar verilecektir. Buna ek olarak panel görünürde ilişkisiz regresyonlar nedensellik testi ve bootstrop dağılımı panel Toda-Yamamoto testlerinin sonuçlarında büyük bir çelişki görülmemektedir.

Yatay kesit bağımlılığını dikkate alan Panel Toda - Yamamoto testinin yukarıdaki tabloda yer alan birime özgü sonuçları değerlendirildiğinde DYY, gelir dağılımının nedeni değildir hipotezi, Meksika, Kenya, Malavi, Tanzanya, Şili, Kolombiya, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsviçre, İngiltere, Amerika ve Portekiz'de reddedilmektedir. Söz konusu ülkelerde DYY'dan gelir dağılımına yönelik nedensellik ilişkisi bulunmaktadır.

SONUÇ

Son yıllarda doğrudan yabancı yatırımlardaki serbestleşme ile birlikte ülkelerin ekonomik yapıları da değişiklikler göstermiştir. Özellikle sermaye kıtlığı yaşayan ekonomilerin sermaye çekmek istemesi ve sermaye fazlasına sahip olanların ise daha elverişli koşullarda, minimum maliyet ile maksimum kar elde etmek istemeleri yabancı sermayenin sınırlararası dolaşım miktarını her geçen gün arttırmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların konuk oldukları ekonomileri pek çok alanda etkiledikleri bilinmektedir. Özellikle ev sahibi ülkede büyüme etkisi, yatırım seviyelerinde artış, yeni istihdam alanları oluşturma, verimlilikte artış sağlama, yeni bilgi yayılımı ve yönetim becerisi, yeni teknoloji girişi ve beşeri sermayede artış yaratmak gibi pek çok alanda etkisinin olduğu görülmektedir. Doğrudan yabancı yatırımların etkilerinin çeşitli alanlara yayılması sebebiyle, gelir dağılımını nasıl etkilediği tartışmalarını da canlandırmıştır. Bununla birlikte gelir dağılımında adaletin sağlanması konusu hem politika yapıcılar hem de ekonomistler arasında sıkça tartışılan bir konu olmuştur. Doğrudan yabancı yatırımlarda küresel boyutta yaşanan artışların, gelir dağılımı eşitsizliğini nasıl etkilediği sorusunu akıllara getirmiştir.

DYY ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiye yönelik araştırma yapıldığında bu konuda bir fikir birliğinin olmadığı görülmektedir. Konu Stolper-Samuelson teorisi ve Kuznet'in ters U teorisi ile dolaylı olarak incelenmektedir. Bu teorilere ek olarak, ekonomik kanalların dikkate alınarak konunun nispeten daha dolaysız incelendiği modernizasyon ve bağımlılık kuramları da bulunmaktadır. Ancak her iki hipotezin de Kuznet'in ters U teorisine dayandırıldığını belirtmek gerekir.

Bu ilişkinin doğrudan incelendiği bir teorik çalışmaya rastlanılamamıştır. Bunun yanı sıra hem DYY hem de gelir dağılımı kavramlarına ait çok çeşitli türler ve ölçüm teknikleri bulunmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada gelir dağılımı eşitsizliğinin en iyi göstergesinin hanehalkı gelir seviyesindeki eşitsizlik olduğu düşünülmüş ve analiz bu verilerle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca doğrudan yabancı yatırım girişlerinin gelir dağılımı üzerinde etkili olup olmadığını incelemek için akım doğrudan yabancı yatırımlara ait veriler kullanılmıştır.

Konuya ilişkin araştırma yapıldığında DYY'nin gelir dağılımını etkileyip etkilemediği konusunda dahi bir fikir birliğinin olmadığı görülmektedir. Bu sebeple daha fazla DYY çekmenin gelir dağılımını olumlu ya da olumsuz etkilediğini söylemek

de çok doğru olmayacaktır. Buna dikkat edilerek çalışmada iki değişken arasında oluşabilecek muhtemel ilişkinin varlığı incelenmiştir, ancak bu şekilde ilişkinin varlığına göre sonuçlarından bahsetmek mümkün olacaktır. Bu amaçla bu tez çalışmasında önceki çalışmalardan farklı olarak iki değişken arasında bir ilişkinin olup olmadığı güncel ekonometrik yöntemler ile incelenmiştir.

Söz konusu çalışmanın amacına uygun olarak DYY ve gelir dağılımı arasındaki ilişki 18'i gelişmiş 17'i gelişmekte olan toplam 35 ülke için incelenmiştir. Çalışmada en fazla veriye sahip olan ülkeler seçilmiş olup, gelişmiş ülkeler karşılaştırma amacı ile çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmanın dönemi diğer çalışmalara kıyasla daha uzun olup, 1970-2015 yıllarını kapsamaktadır. İki değişken arasındaki ilişki ekonometri bilimindeki güncel gelişmeler ışığında önceki çalışmalardan farklı olarak nedensellik analizleri ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasında uygulanan ekonometrik analizlerin sonuçlarına göre, birim bazlı sonuçlar dikkate alındığında aralarında daha çok gelişmiş ülkelerin yer aldığı ülke grubu olan Meksika, Kenya, Malavi, Mauritius, Tanzanya, Şili, Kuveyt, Türkiye, Avusturya, Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Hollanda, Norveç, Polonya, İsviçre, İngiltere, Amerika ve Portekiz'de doğrudan yabancı yatırımlardan, gelir dağılımına doğru gerçekleşen bir nedensellik ilişkisinin olduğu görülmektedir. Nedensellik ilişkisine gelir seviyesi yüksek ülkelerde daha çok rastlanılmaktadır. Dolayısıyla bu ülkeler için doğrudan yabancı yatırım verileri kullanılarak gelir dağılımı hakkında öngörülebilir. Öte yandan Ekvador, Uruguay, Hindistan, İran Malezya, Filipinler, Singapur, Ürdün, Finlandiya, Fransa ve Almanya'da ise nedensellik ilişkisine rastlanılamamıştır. Dolayısıyla ülkeleri birimsel bazda değerlendirmek daha doğru sonuçlara ulaşmamızı sağlayacaktır.

Bu bulguların Kuznet'in ters U hipotezi ile uyum gösterdiğini söylemek mümkündür. Özellikle gelişmiş ülkelerde bu ilişkinin daha fazla var olması bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Dolayısıyla nedensellik ilişkisinin olduğu ülkelerde gelir seviyesinin artması durumunda, gelir dağılımındaki eşitsizlik düzeyinde ilk dönemlerde artışlar yaşanacak, ancak belirli bir seviyeden sonra gelir düzeyi artmaya devam ederken, eşitsizlik seviyesinde azalmalar görülecektir. Özellikle nedensellik ilişkisinin olduğu gelişmiş ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliğinin daha düşük oranlarda olması da bu sonucu destekler niteliktedir. Böylelikle bu sonuçların modernizasyon

hipotezini de desteklediği söylenebilir. Elde edilen bu sonuçlar, Alderson ve Nielsen, 1999; Lee ve Vivarelli, 2006; Mahutga ve Bandelj, 2008; Jin, 2009; Herzer ve Nunnenkamp, 2011; Figini ve Görg, 2011, Teekasap, 2013; Malindini, 2017 ile benzerlik göstermektedir.

Elde edilen bulgulardan başka bir önemli sonucun da ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre panelin tamamına ait sonuçlar değerlendirildiğinde DYY'dan gelir dağılımına doğru gerçekleşen bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Bu sonuca göre panelin veri setine dâhil edilerek elde edilen grup için, doğrudan yabancı yatırımların ülkelerin gelir dağılımı üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Ancak herhangi bir teorik altyapısı olmamakla beraber gelir dağılımından doğrudan yabancı yatırımlara doğru gerçekleşen nedensellik ilişkisinin olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu sonuçlara göre gelir dağılımının daha adil olduğu durumda daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekmek mümkündür. Gelişmiş ülkelerin, düşük enflasyon, istikrarlı büyüme oranları, risk oranlarının daha düşük olması, istikrar seviyeleri gibi ekonomik göstergeleri, gelişmekte olan ülkelere göre nispeten daha iyidir. Bunlar göz önüne alındığında, doğrudan yabancı yatırımlar daha büyük ve güçlü piyasalara sahip olan, alt yapı hizmetlerinin daha iyi ve ortalama gelirin daha yüksek olduğu bölgelere yönelmektedir. Bunun yanında yabancı yatırımları çeken ülkeler daha adil gelir dağılımları olan gelişmiş ülkelerdir. Bu sonuçlara göre ekonomik olarak daha sağlam temellerin olması, ülkeye daha fazla doğrudan yabancı yatırım girişlerini sağlamaktadır. Buna ek olarak daha adil gelir dağılımlarının olması doğrudan yabancı yatırım girişlerini de arttırmaktadır.

Daha önceki bölümlerde doğrudan yabancı yatırımların ülkelerin gelir dağılımlarını dolaylı yollarla etkilediği belirtilmişti. Doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini, ücretler, istihdam, ekonomik büyüme gibi farklı ekonomik kanallar aracılığıyla olumlu veya olumsuz şekilde etkileyeceği belirtilmiştir. Doğrudan yabancı yatırımların seviyelerindeki artışların, ülkelerin ücret dağılımını, gelişim aşamasını ve işgücünün eğitim seviyesini farklı şekilde etkilemesi muhtemeldir. Bununla birlikte doğrudan yabancı yatırımların, ülkelerin gelir dağılımlarını olumsuz bir şekilde etkilediğini söylememek dahi yabancı yatırımların ekonomiye çekilmesi için yeni politikalar geliştirilmesine teşvik edici nitelik taşımaktadır. Bu sonuçlara ek olarak, DYY'nin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin anlaşılması önemlidir, böylece

oluşabilecek olumsuz etkiler en aza indirilebilir ve özellikle büyüme ve diğer kanallar kullanarak DYY'nin faydaları en üst seviyeye çıkarılabilir.

Bazı araştırmacıların iddia ettiği gibi DYY, ev sahibi ülkeye sermaye ve teknoloji girişi sağlar, yerel firmaların yönetim becerisini geliştirir, emek verimliliğini artırır ve ev sahibi ülkede ekonomik büyümeyi teşvik eder. Hükümetler özellikle emek yoğun sektörlerde doğrudan yabancı yatırımlar için uygun zemin oluşturabilirlerse, artan istihdam vasıtasıyla daha yüksek sermaye düzeyleri ile ekonomik büyüme oranlarını yükseltebilecektir. DYY'nin gelir dağılımına olan etkilerine ait görüşlere göre yabancı yatırımlar etkin politikalar ile yönetilirse ekonomik kanallar aracılığıyla, istihdam seviyesinde, verimlilikte, yeni teknoloji seviyesinde, beşeri sermaye miktarında artışlar meydana gelecektir. Bu artışlar aracılığıyla, zamanla daha adil bir gelir dağılımı seviyesi yakalanabileceği düşünülmektedir. Doğrudan yabancı yatırımların yayılmasını artırmak için uygun hükümet politikaları, eğitim kalitesi ve altyapı düzenlemelerinin de DYY girişlerinde artışa yol açacağı düşünülmektedir. Özellikle kurumsallaşma ve daha sağlam ekonomik göstergeler ile doğrudan yabancı yatırım düzeylerinde artış sağlanabilir. Son olarak DYY ev sahibi ülkede ekonomik politikalar açısından belirsizliğe karşı hassastır, bu nedenle uygulanan politikaların daha fazla istikrarlı olması gerektiği de düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D., Simsek, A. Peters, M., (2009). “*Introduction to Modern Economic Growth*”. University Press, New Jersey.
- Adams S. (2008). "Globalization And Income Inequality: Implications For Intellectual Property Rights." *Journal of Policy Modeling*, 30, 725–735.
- Akalın, G. (1986). *Kamu Ekonomisi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Aktan, C., Vural, C., ve İstiklal, Y. (2006). *Çok Uluslu Şirketler Global Sermaye ve Global Yatırımlar*, Çizgi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Assaf, A. A. (2017). "The Impact of Inward FDI Stocks on Income Inequality in Jordan." *Journal of Economics and Sustainable Development*, Vol.8, No.6, 30-36.
- Asteriou, D. (2011). *Applied Econometrics, Second Edition*. Macmillan Publishers Limited, London.
- Asteriou D., Dimelis, S., D. Moudatsou, A.(2014). "Globalization And Income Inequality: A Panel Data Econometric Approach For The EU27 Countries", *Economic Modelling*, 36, s. 592–599.
- Babatunde, M. A. (2018). "Foreign Direct Investment And Income Inequality In Nigeria", *International Journal of Economic Development*, Vol 11, 266-315.
- Basu P., Guariglia A. (2004). "Foreign Direct Investment, Inequality, and Growth" *Working Paper In Economics And Finance*. No. 04/01, 1-37.
- Baykal, M. (2003). "Benefits of FDI For Developing Countries, The Case Of Turkey". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, (I-1-2), 235-251.
- Berndt, D. vd.(2003). “Measuring Health Care and Inequities Using the Gini Index”, *36th Annual Hawaii International Conference on System Sciences*, 3, 159.
- Bhandari, B. (2007). "Effect of Inward Foreign Direct Investment on Income Inequality in Transition Countries". *Journal of Economic Integration*, 22 (4), s. 888-928.
- Birdsall N. (2007). "Income Distribution: Effects on Growth and Development,

Working Paper Number 118, Vol. 22, No. 4, 1-29.

Breuer, B. J., McNown, R., Wallace, M. (2002). "Series-specific Unit Root Tests with Panel Data", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, vol 64, 305-9049, 527-547.

Breusch, T. S., Pagan R. (1980). The "Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics" *Review of Economic Studies*, XLVII, 239-253.

Choi C. (2006). "Does Foreign Direct Investment Affect Domestic Income Inequality?" *Applied Economics Letters*, 13, s. 811–814.

Choi I. (2001). "Unit Root Tests For Panel Data". *Journal of International Money and Finance*, 20, s. 249–272.

Coll, J. (2011). "Understanding Income Inequality: Concept, Causes And Measurement." *International Journal of Economics and Management Sciences*, Vol.1, No.3., s. 42-58.

Çelik, S., Bardas, Ü. (2010). "How Does Globalization Affect Income Inequality? A Panel Data Analysis", *International Atlantic Economic Society*, 16:358–370, 358–370.

Deng, W., Lin, Y. (2013). "Parameter Heterogeneity In The Foreign Direct Investment-Income Inequality Relationship: A Semiparametric Regression Analysis", *Empir Econ*, 45, 845–872.

Dorn F., Fuest, C. ve Potrafke N., (2017). "Globalisation and Income Inequality Revisited", *European Commission*, 056, 5-41

Dumitrescu, E., ve Hurlin, C. (2012). "Testing For Granger Non-Causality In Heterogeneous Panels", *Economic Modelling*, no. 30, s. 1-11

Dünya Yatırım Raporu, (1999). *World Investment Report*. Geneva: United Nations Publication, Genova,

Dünya Yatırım Raporu, (2002). *World Investment Report*. Geneva: United Nations Publication, Genova,

- Dünya Yatırım Raporu, (2019). *World Investment Report*. Geneva: United Nations Publication, Genova,
- Ekinci, A. (2011). "Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme ve İstihdama Etkisi: Türkiye Uygulaması (1980-2010)." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 15(6), s.71-91.
- Emirmahmutoglu, F., ve Köse, N. (2011)." Testing for Granger Causality in Heterogeneous Mixed Panels". *Economic Modelling*, no. 28, s. 870-876.
- Erkal G., Akıncı, M. ve Yılmaz, Ö. (2015). "Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri İçin Ampirik Bir Analiz." *TISK Akademi*, 66-89.
- Ezcurra, R. (2013). "Does Economic Globalization affect Regional Inequality? A Cross-country Analysis", *World Development* , Vol. 52, 92–103.
- Figini, P. Görg, H. (2011). "Does Foreign Direct Investment Affect Wage Inequality? An Empirical Investigation." *The World Economy*, 1467, 1456-1467.
- Florence Jaumotte, S. L. (2008). *Rising Income Inequality: Technology, or Trade and Financial Globalization?* IMF Working Paper.
- Franco C., Gerussi E. (2013). "Trade, Foreign Direct Investments (FDI) And Income Inequality: Empirical Evidence From Transition Inequality" *The Journal of International Trade & Economic Development*, Vol. 22, No. 1–11, s.1131-1160.
- Frebaugh G. (1994). "Does Economic Growth Benefit the Masses? Growth, Dependence, and Welfare in the Third World." *American Sociological Review*, Vol. 59, No. 5, 631-653.
- Gedikli, A. (2011). "Çok Uluslu Şirketler ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınması Üzerine Etkileri." *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (6:1), 97-146.
- Guadalupe C., Rivera J., Castro G. A.. (2013). "Foreign direct investment in Mexico Determinants and its effect on income inequality", *Contaduría y Administración*, 58 (4), s. 201-222.

- Güneş, S. (2007). "Functional Income Distribution in Turkey: A Cointegration and VECM Analysis." *Journal of Economic and Social Research*, 9(2) 23-36.
- Hadri, K. (2000). "Testing for stationarity in heterogeneous panel data." *Econometrics Journal*, vol. 3., 148–161.
- Hayami, Y. (1997). *Development Economics*, Clarendon Press, Oxford.
- Herzer, D. ve Nunnenkamp, P. (2011). "FDI and Income Inequality: Evidence from Europe". *Kiel Working Paper*, No. 1675, s.1-23.
- Hemmer H., Rimbert K. R. (2005). "Foreign Direct Investment and Income Inequality revisited." *Entwicklungsökonomische*, 32, 1-17.
- Hyungsun Chloe Cho, M. D. (2016). "Foreign Direct Investment and Income Inequality in Southeast Asia: a Panel Unit Root and Panel Cointegration Analysis, 1990–2013." *Atl Econ J*, 35,411–424.
- Im K., Pesaran, M.,Shin, Y. (2003). "Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels." *Journal of Econometrics*, 115, 53-74.
- Jedrzejczak. (2015). "Regional Income Inequality in Poland and Italy." *Comparative Economic Research*, Vol 18, NO. 14, 130.
- Jensen, N., Rosas, G. (2007). "Foreign Direct Investment and Income Inequality in Mexico, 1990-2000." *International Organization*, Vol. 61, No. 3, 467-487.
- Jin, F. (2009). "Foreign Direct Investment and Income Inequality in China." *Seoul Journal of Economics*, Vol. 22, No. 3, 311-342.
- Kanberoğlu, Z., Arvas, M. (2014). "Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelir Eşitsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, Cilt: 3 Sayı: 7, 15-30.
- Karabiyik C., Dilber İ. (2016)." Gelir Eşitsizliği ve Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İlişkisi: Panel Veri Analizi" *Journal of Yasar University*, 11/44, 316-325.
- Kónya, L. (2006). "Exports And Growth: Granger Causality Analysis On OECD Countries With A Panel Data Approach", *Economic Modelling*, 23, 978–992.

- Lee, E., Vivarelli, M. (2006). "The Social Impact Of Globalization In The Developing Countries.", *International Labor Review*, no.145, s.167.
- Lheem, H., ve Guo, S. (2004). "Political Economy of FDI and Economic Growth in China: A Longitudinal Test at Provincial Level", *Journal of Chinese Political Science*", vol. 9, no. 1, 44-64.
- Liebrand, J. (2018). *Foreign direct investments and income inequality:an empirical investigation. The impact of sectoral foreign direct investments (FDI) on income inequality within Europe*, (Yüksek Lisans Tezi), Utrecht University, Hollanda.
- Lin, D.(2013). "Foreign Direct Investment And Income Inequality: Human Capital Matters", *Journal Of Regional Science*, 24(8), 874–896.
- Lipsey, R. (2002). "Home- and Host-Country Effects of Foreign Direct Investment", *University of Chicago Press*, 65, 333-384.
- Maddala, G. Wu, S. (1999). "A Comparative Study of Unit Root Tests With Panel Data Aand a New Simple Test", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 0305-9049, 631-654.
- Mah, J. S. (2013). "Globalization, decentralization and income inequality: The case of hina", *Economic Modelling*, 31, 653–658.
- Mahutga, M. ve Bandelj, N.(2008). "Foreign Investment And Income Inequality The Natural Experiment Of Central And Eastern Europe", *International Journal of Comparative Sociology*, 49(6), 429–454.
- McCoskey, S., & Kao, C. (1998). "A Residual-Based Test Of The Null Of Cointegration In Panel Data", *Econometric Reviews*, 17:1 ,57-84.
- McLaren, J. ve M. Y. (2017). "FDI And Inequality In Vietnam: An Approach With Census Data." *Journal of Asian Economics*, 40, 134–147.
- Meschi, E., Vivarelli, M. (2009). "Trade and Income Inequality in Developing Countries." *World Development*, Vol. 37, No. 2, s. 287–302.
- Mihaylova, S. (2015). "Foreign Direct Investment And Income Inequality In Central And Eastern Europe", *Theoretical and Applied Economics*, 22, 2(603), 23-42.

- Milanovic, B. (2006). *Globalization and Inequality*. Edward Elgar Publishing Limited, Northampton
- Moosa, I. (2002). "The Determinants Of Foreign Direct Investment In Mena Countries: An Extreme Bounds Analysis" *Economic Research Forum*, Victoria, 1-15.
- Mugeni, S. (2015). *Foreign Investment, Democracy and Income Inequality: Empirical Evidence*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), University of Ottawa, Kanada.
- Ngwakwe, C., Dzomonda, O., (2018). "Foreign Direct Investment Inflow And Inequality In An Emerging Economy – South Africa". *AUDOE*, Vol 14, no 2, 462-473.
- Nielsen, F. ve Alderson, A. (1999). "Income Inequality, Development, and Dependence: A Reconsideration", *American Sociological Review*, Vol. 64, No. 4 606-631.
- OECD. (1999). *OECD Principles of Corporate Governance*. OECD Publications, Paris.
- Ouah, D. (2002). "One Third of the World's Growth and Inequality", *Journal of Economic Growth*, 56(9), 27-59.
- Pesaran, H. (2007). "A Simple Panel Unit Root Test in the Presence of Cross-Section Dependence", *Journal of Applied Econometrics*, 22, 265–312.
- Pesaran, H. M. (2004). "General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels", *Mimeo, University of Southern California*, 1-40.
- Rodrik, D. (1997). "Has Globalization Gone Too Far? ", *California Management Review* ,39, 29–53.
- Sarisoy İ., Koç, S. (2012)." The Effect of Foreign Direct Investment on Poverty: Panel Regression Analysis for 40 Selected Underdeveloped and Developing Countries " *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 21, Sayı3 , 225-240.
- Seyidoğlu, H. (2013). *Ulusal ve İktisat 18. Baskı*. Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Smith, L., vd., (2004). "More Powerful Panel Data Unit Root Test With an Application to Mean Revision in Real Exchange Rates". *Journal of Application Econometrics*, 19, 147–170.

- Suanes, M. (2016). "Foreign Direct Investment And Income Inequality In Latin America: A Sectoral Analysis", *Cepal Review*, 118, 45-63.
- Sumner, A. (2005). "Is Foreign Direct Investment Good For The Poor? A Review And Stocktake", *Development in Practice*, 64, 269-285.
- Sylwester, K. (2005). "Foreign Direct Investment, Growth And Income Inequality In Less Developed Countries" *International Review of Applied Economics*, Vol. 19, No. 3, 289-300.
- Toda, H., ve Yamamoto, T. (1995). "Statistical Inference in Vector Autoregressions With Possibly Integrated Processes", *Journal of Econometrics*, 66, 225-250.
- Tsai, P.-L. (1995). "Foreign Direct Investment and Income Inequality: Further Evidence", *World Development*, Vol. 23, No. 3, 469-483.
- Ucal, M. Ş. (2014). "Panel Data Analysis of Foreign Direct Investment and Poverty from the Perspective of Developing Countries", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 109, 1101 – 1105.
- Westerlund, J. (2007). "Testing for Error Correction in Panel Data", *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 69, 709-749.
- Westerlund, J., Hosseinkouchack, M., ve Solberger, M. (2016). "The Local Power of the CADF and CIPS Panel Unit Root Tests", *Econometric Reviews*, 35:5, 845-870.
- Wu, H., Hsu, C. (2012). "Foreign direct investment and income inequality: Does the relationship vary with absorptive capacity? " *Economic Modelling*, 29, 2183-2189
- Yang, Y., Greaney, T. (2017). "Economic Growth And Income Inequality In The Asia-Pacific Region: A Comparative Study Of China, Japan, South Korea, And The United States", *Journal of Asian Economics*, 48, 6–22.
- Yanar R., Şahbaz, A. (2013). "Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi IIBF Dergisi*, 8 (3), 55-74.

Yazgan, T. (1975). *Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik*. Fatih Gençlik Vakfı Matbaası, İstanbul.

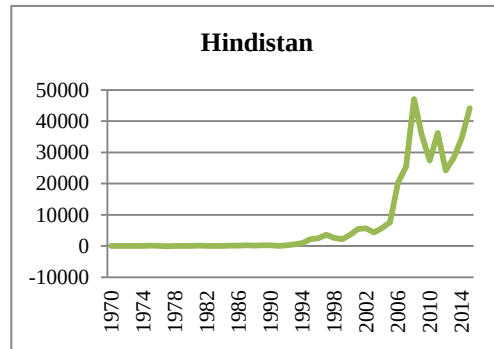
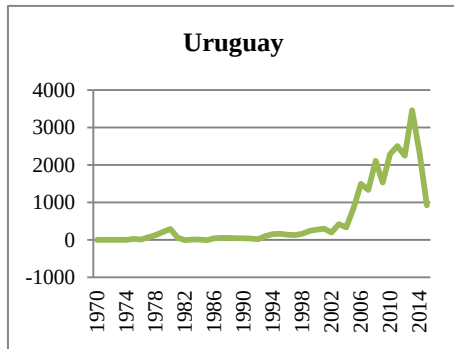
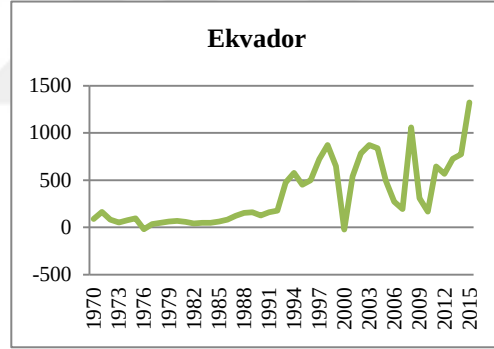
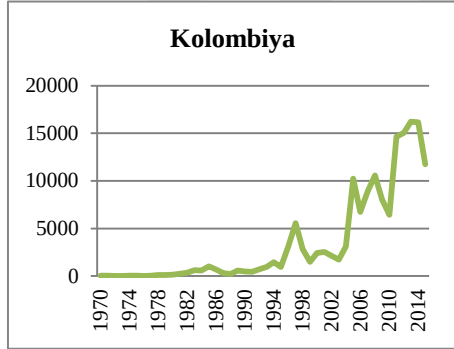
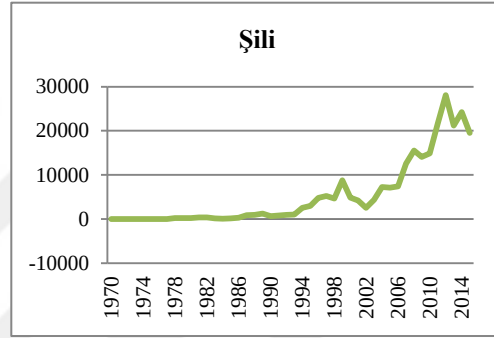
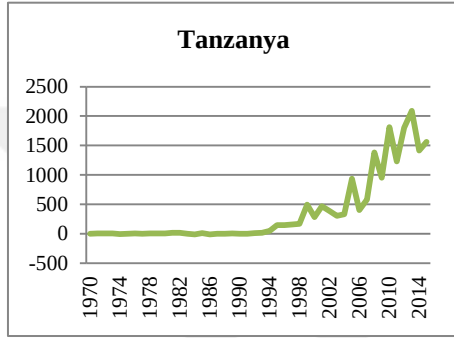
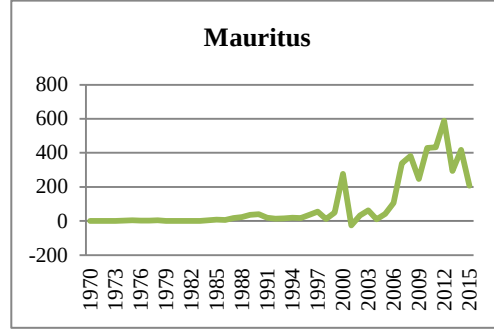
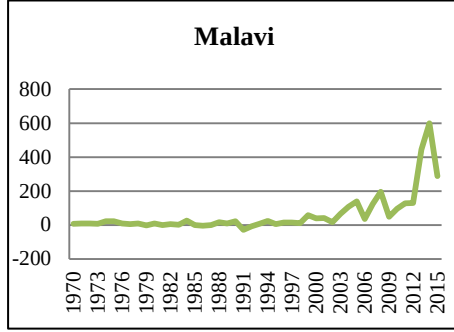
Yu, K. vd., (2011). "Foreign Direct Investment And China's Regional Income Inequality" *Economic Modelling*, 28, 1348–1353

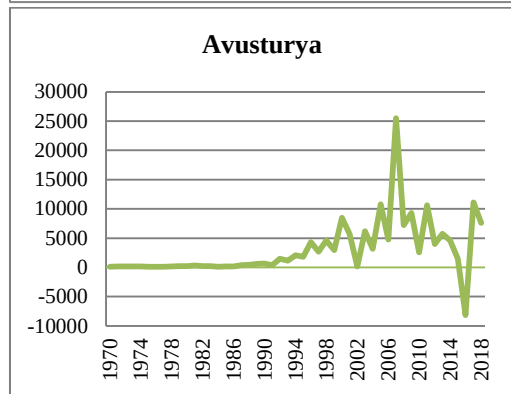
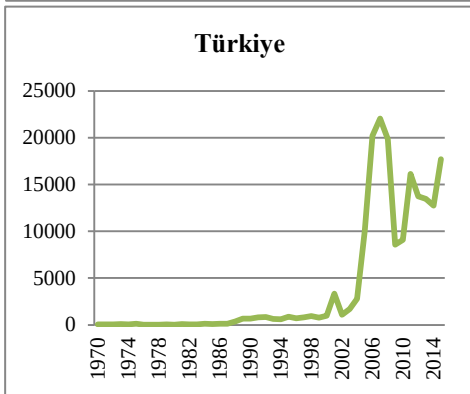
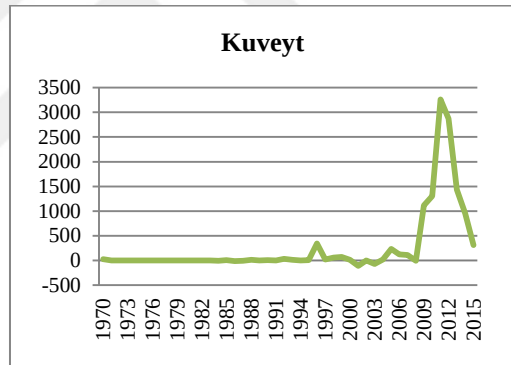
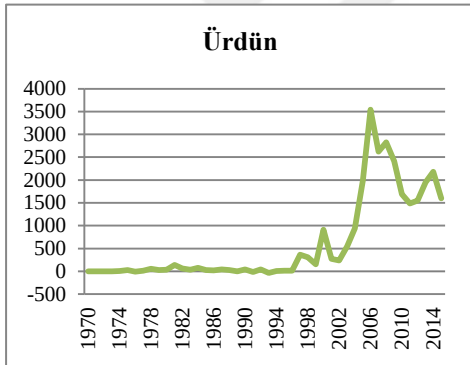
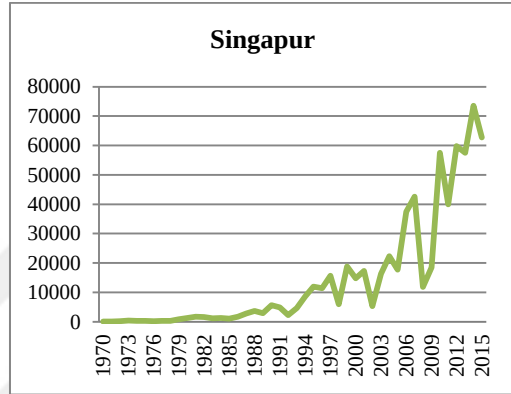
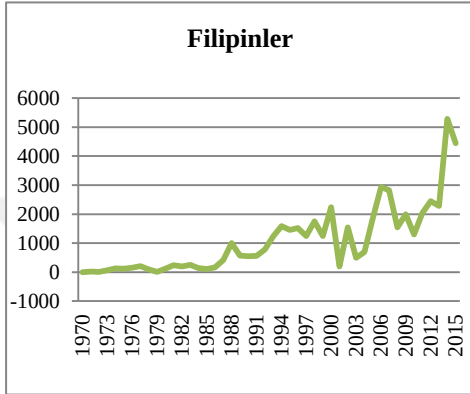
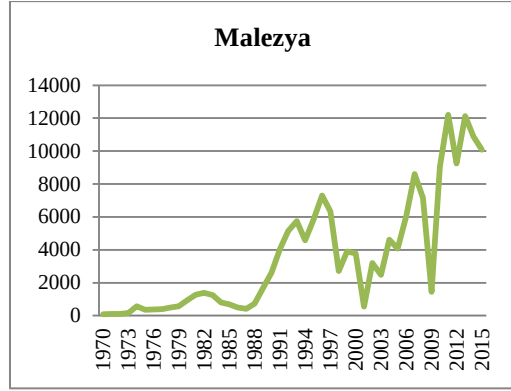
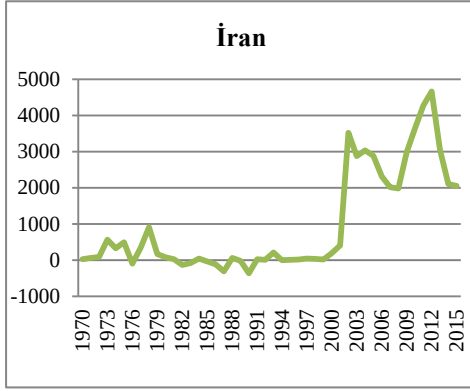
.

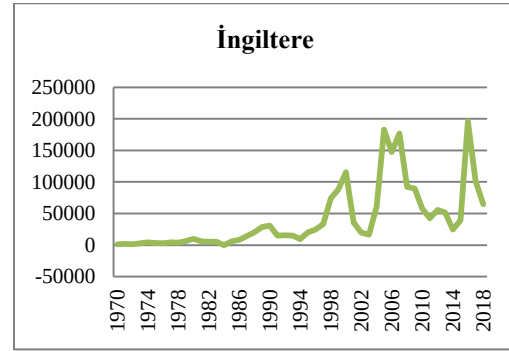
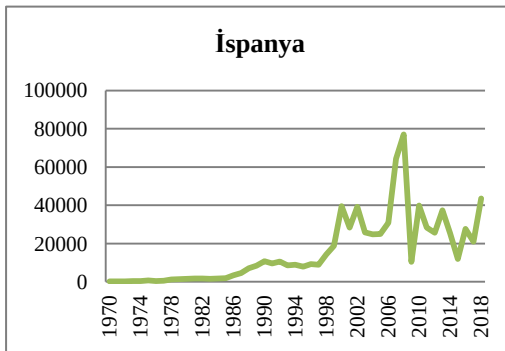
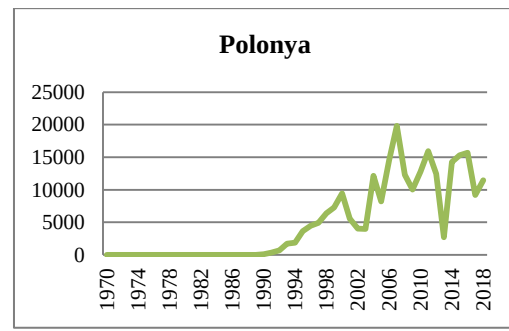
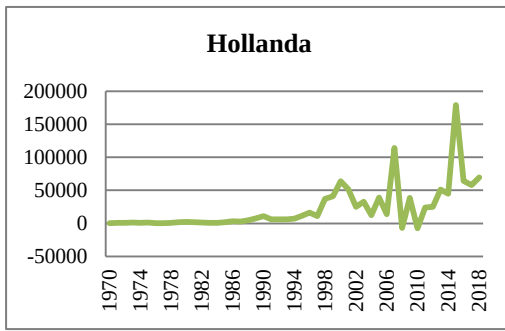
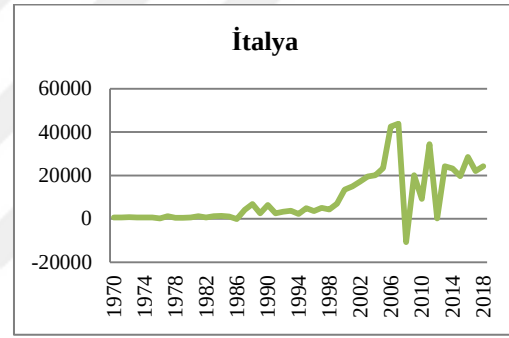
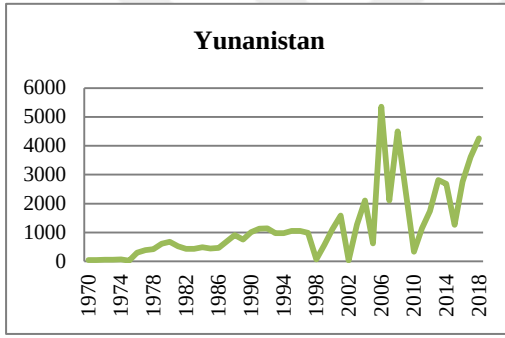
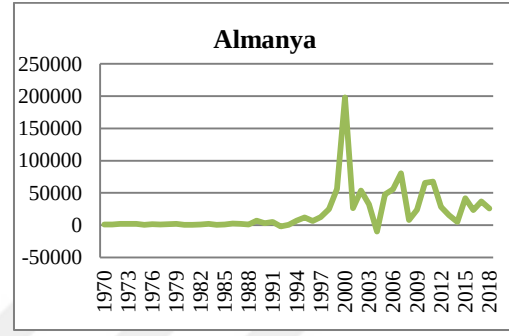
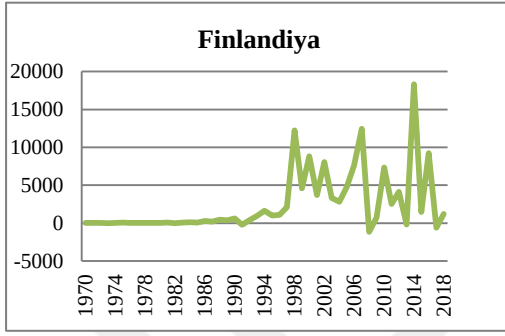
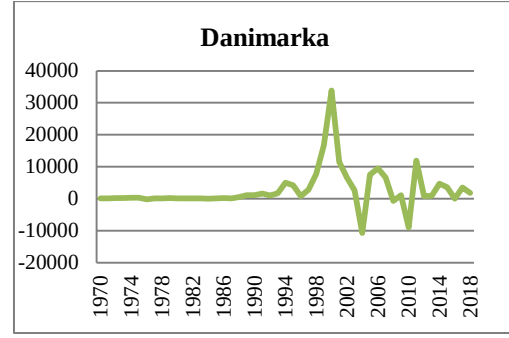
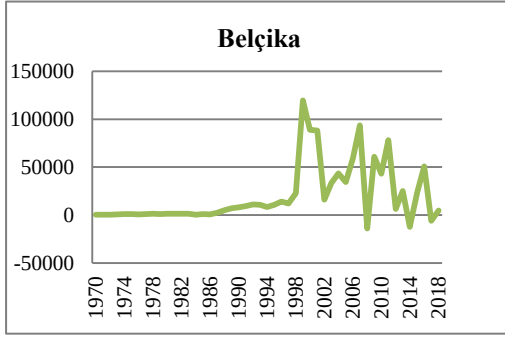

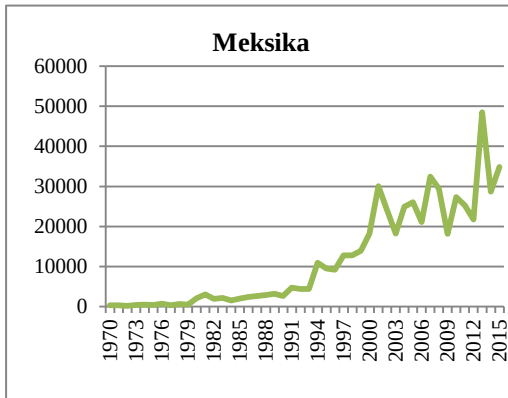
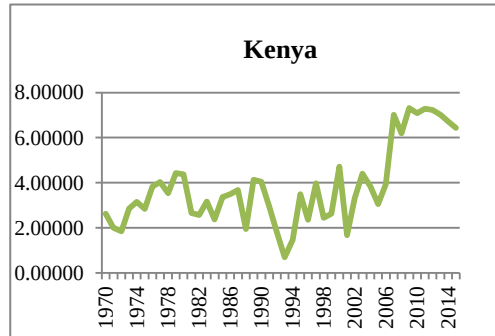
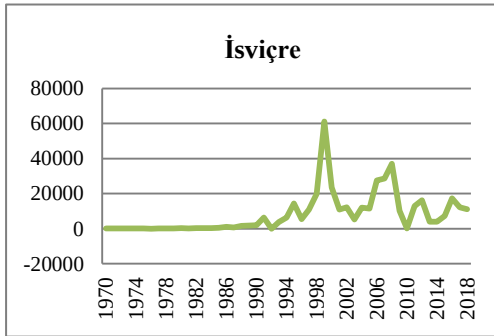
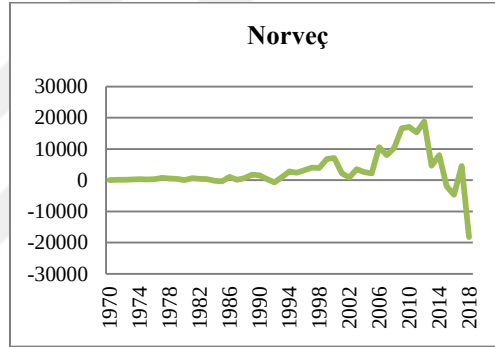
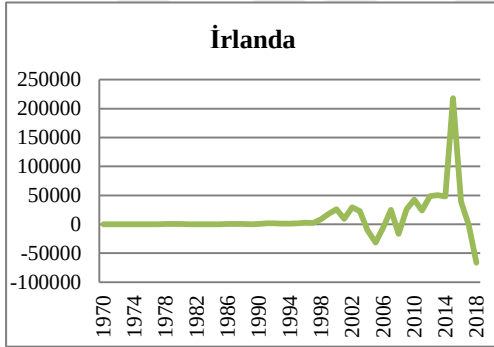
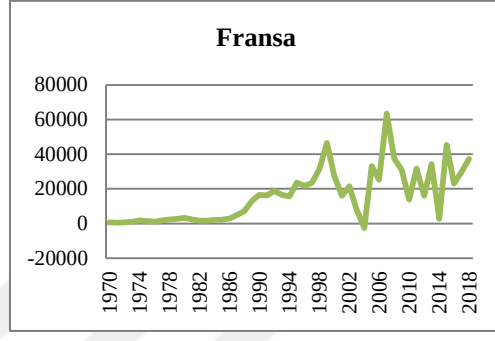
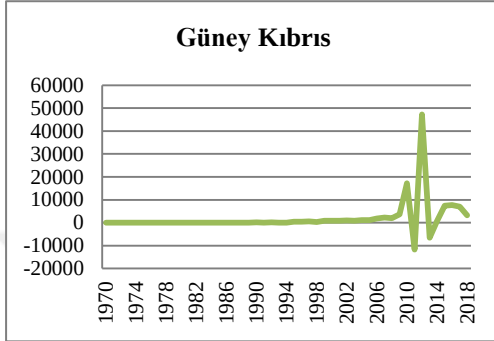
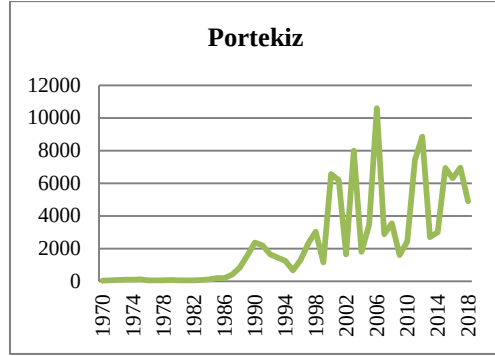
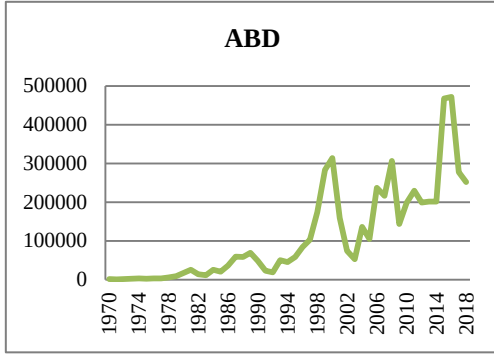

EK.1 Çalışmaya Dahil Edilen Ülkelerin Yıllara Göre Doğrudan Yabancı Yatırım Miktarları

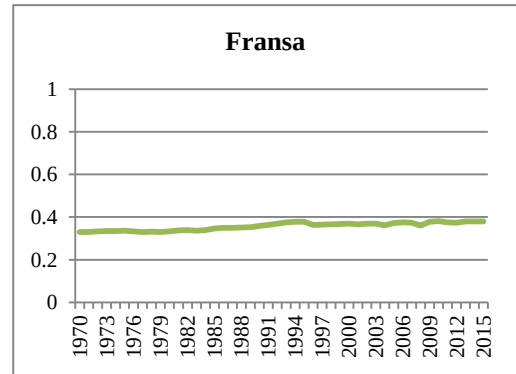
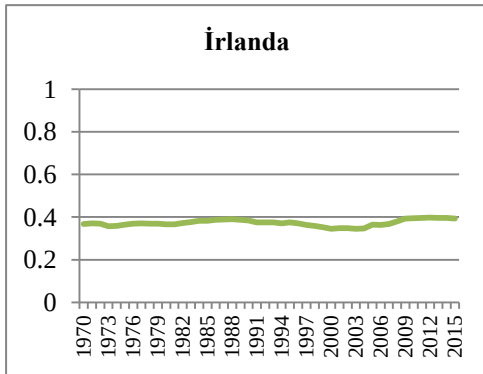
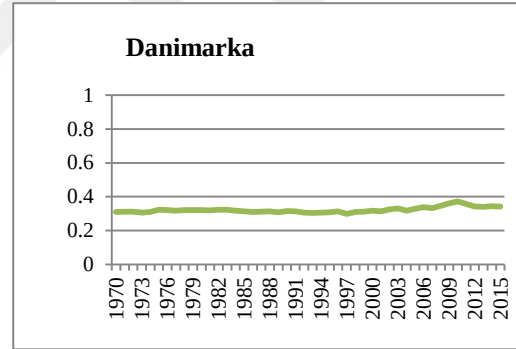
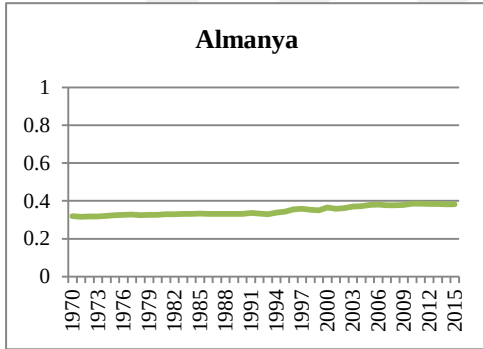
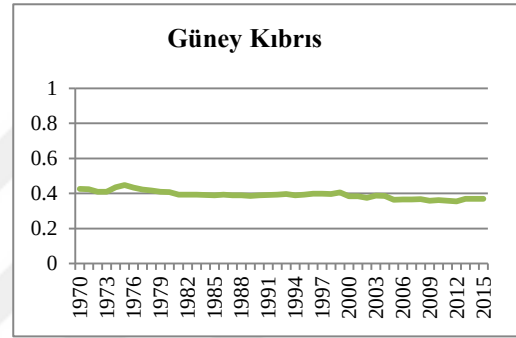
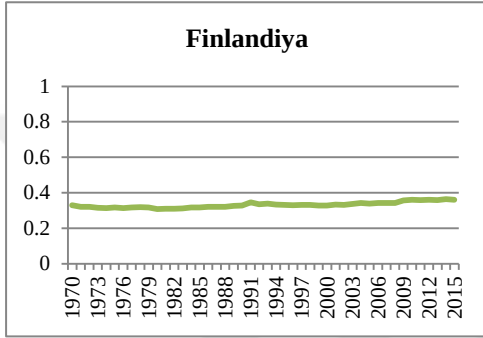
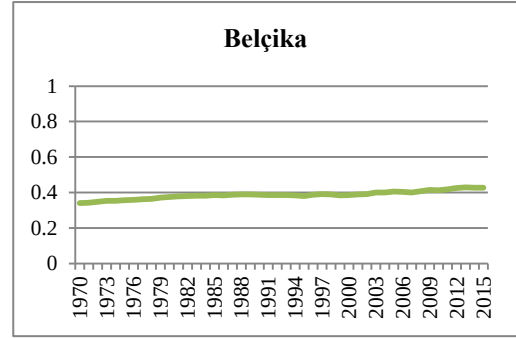
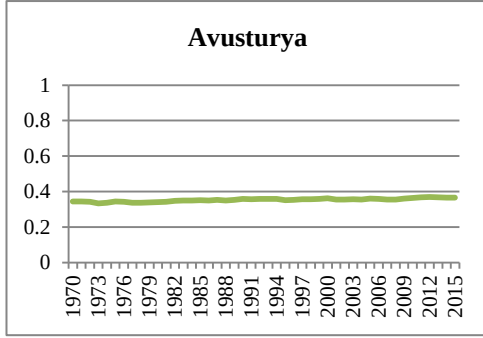

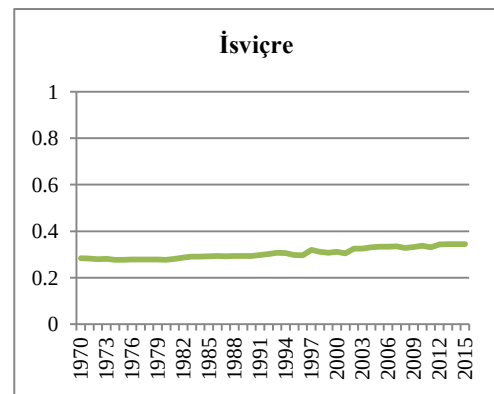
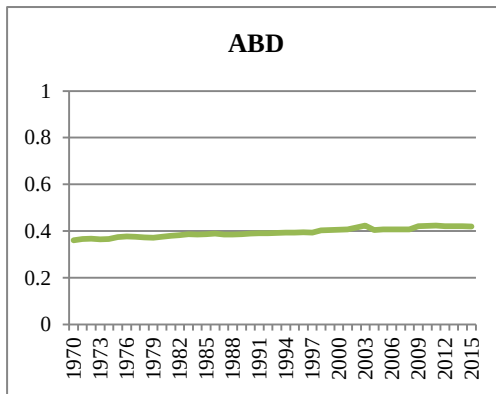
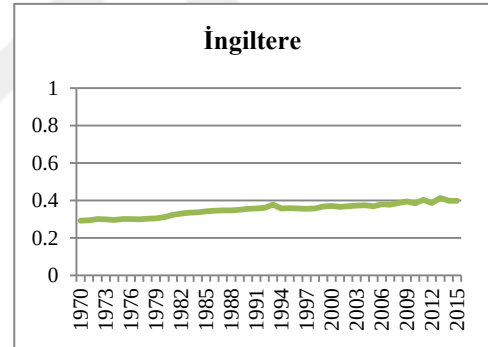
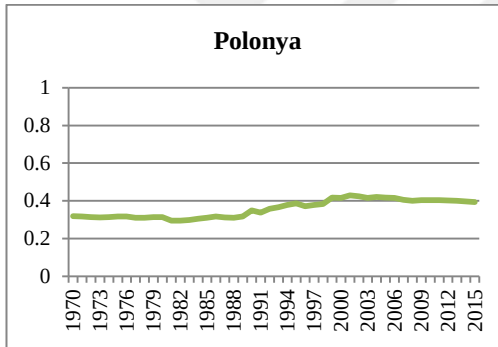
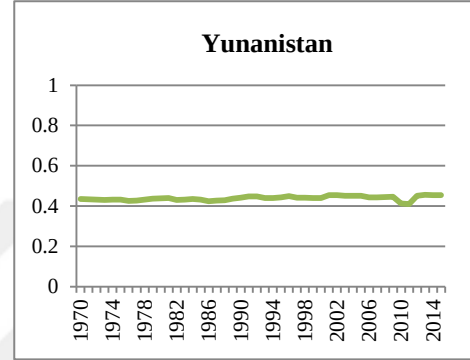
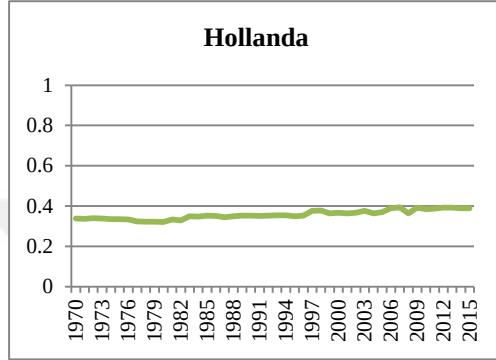
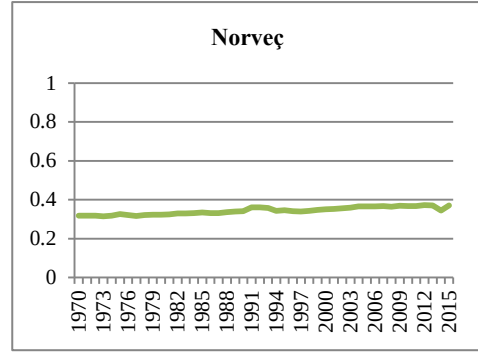
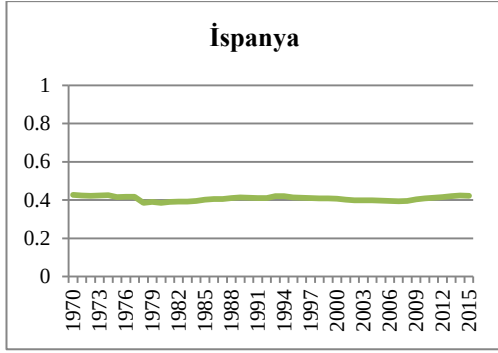

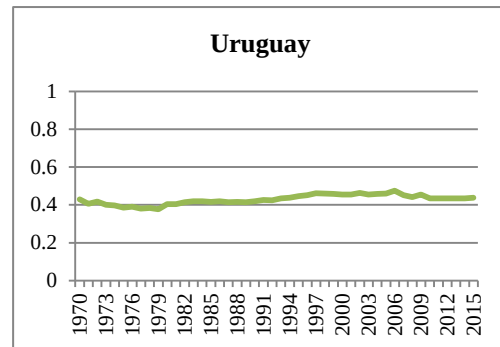
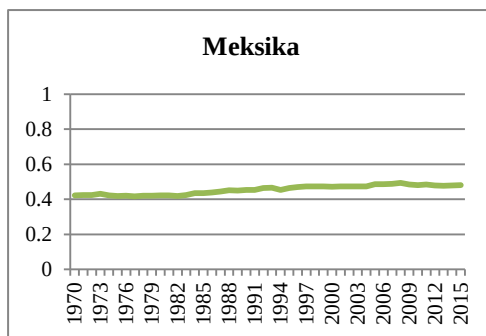
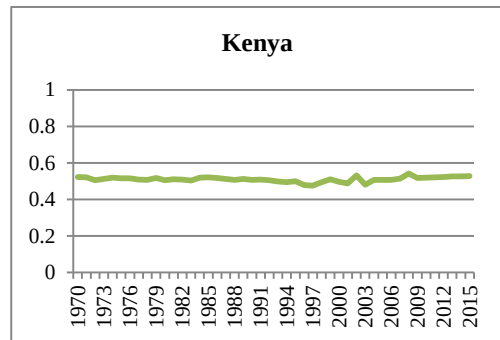
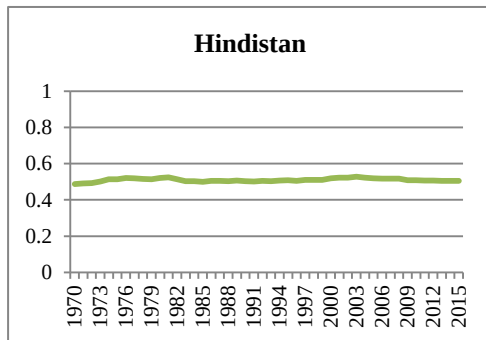
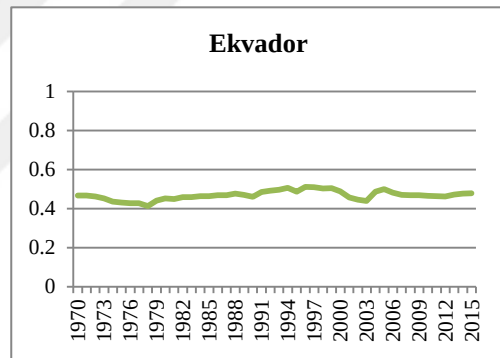
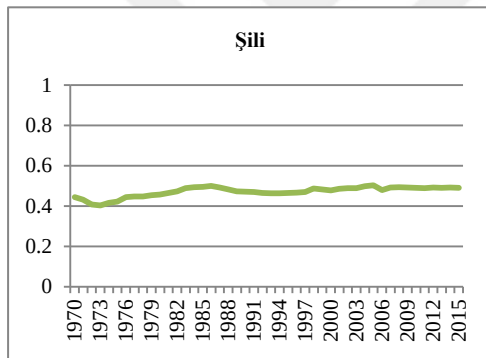
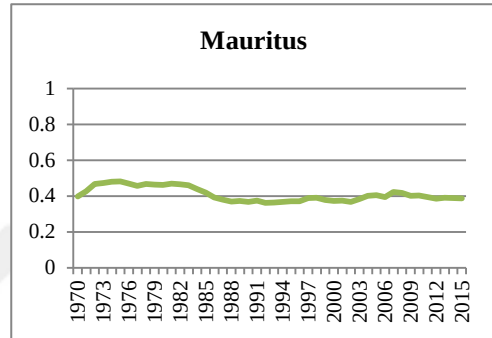
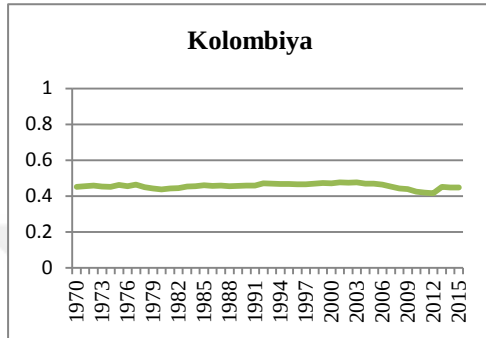
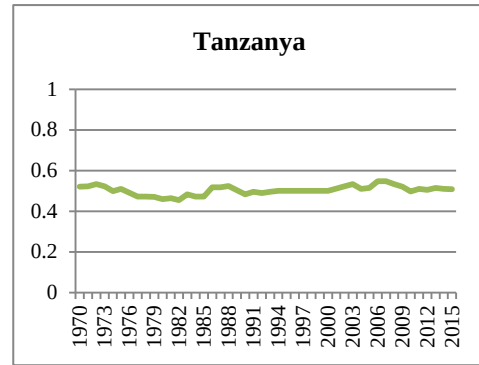
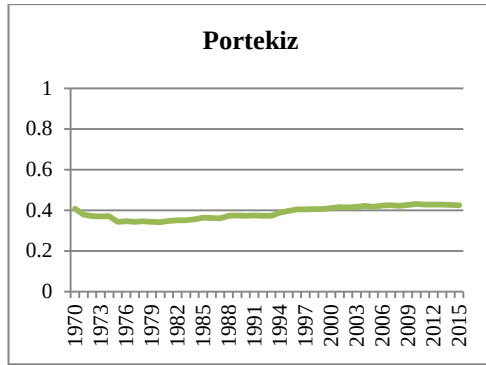

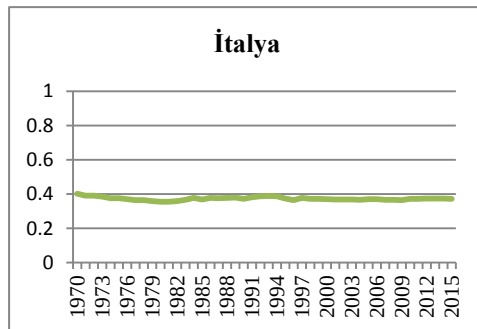
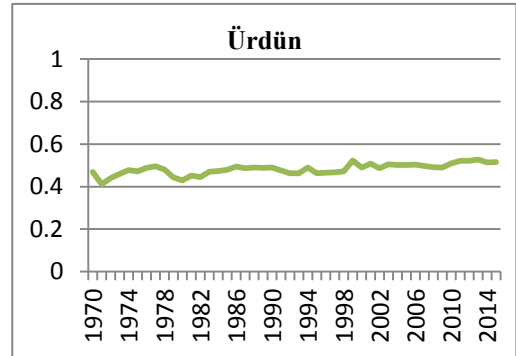
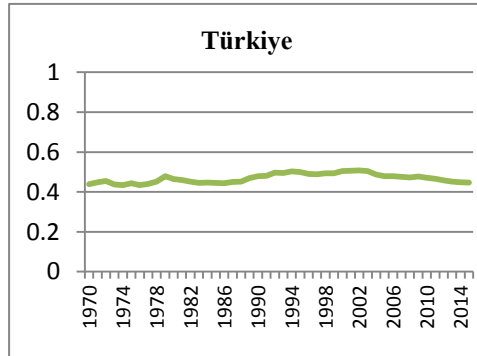
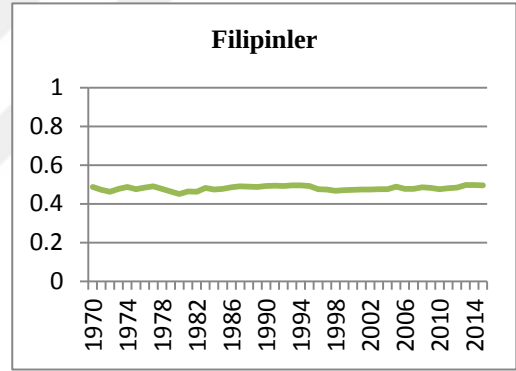
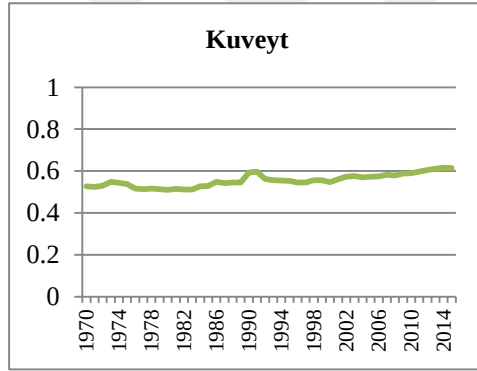
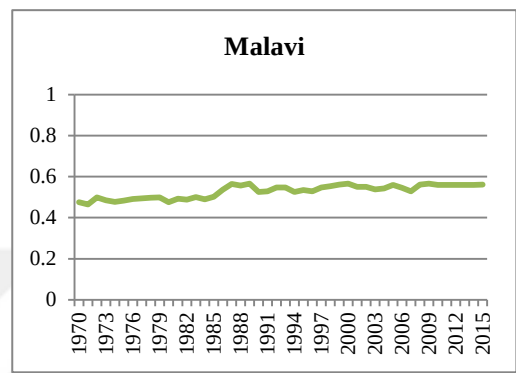
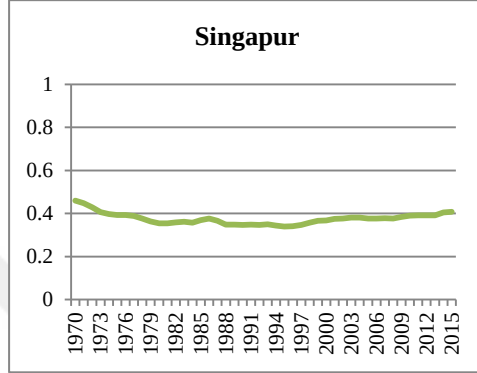
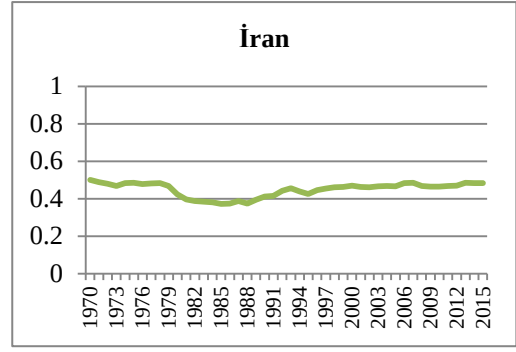
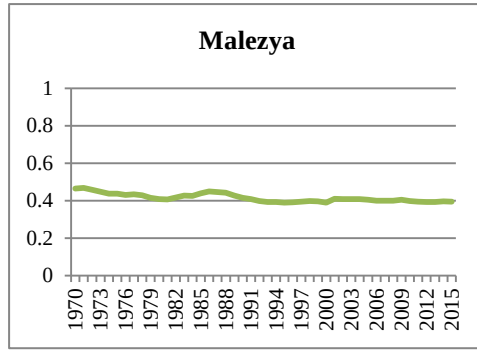

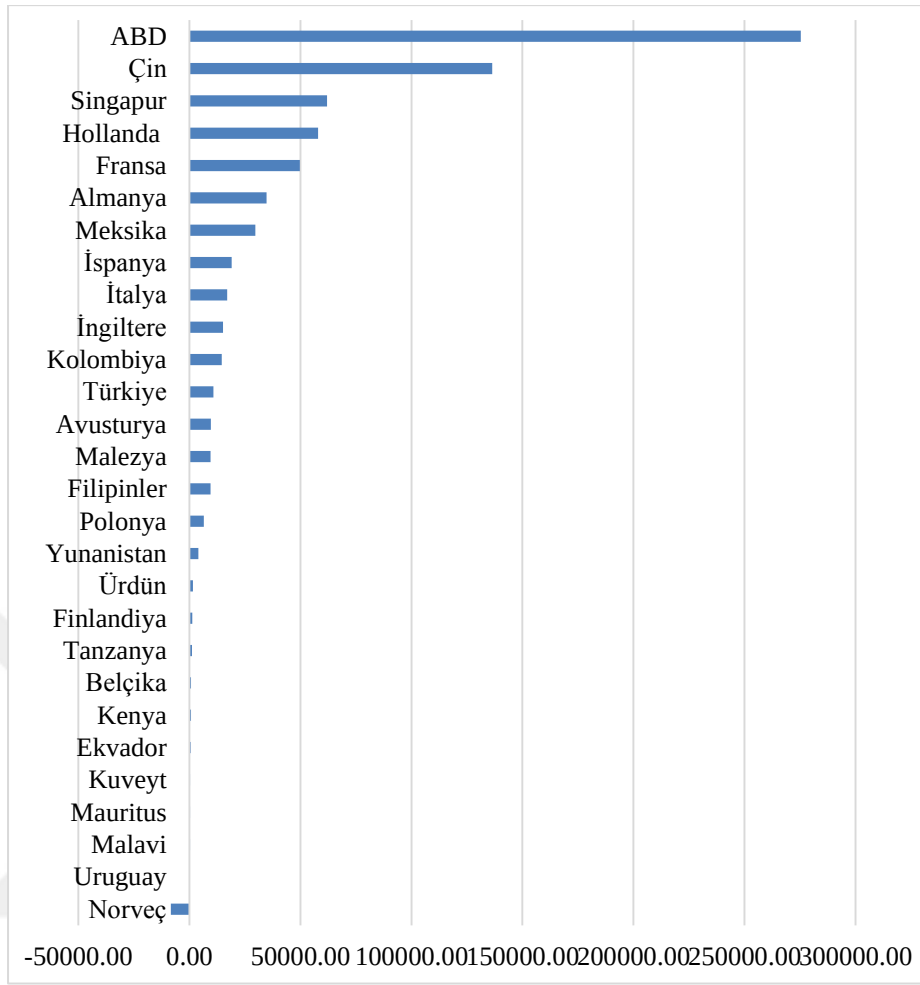
Ek 2. Gini Grafikleri

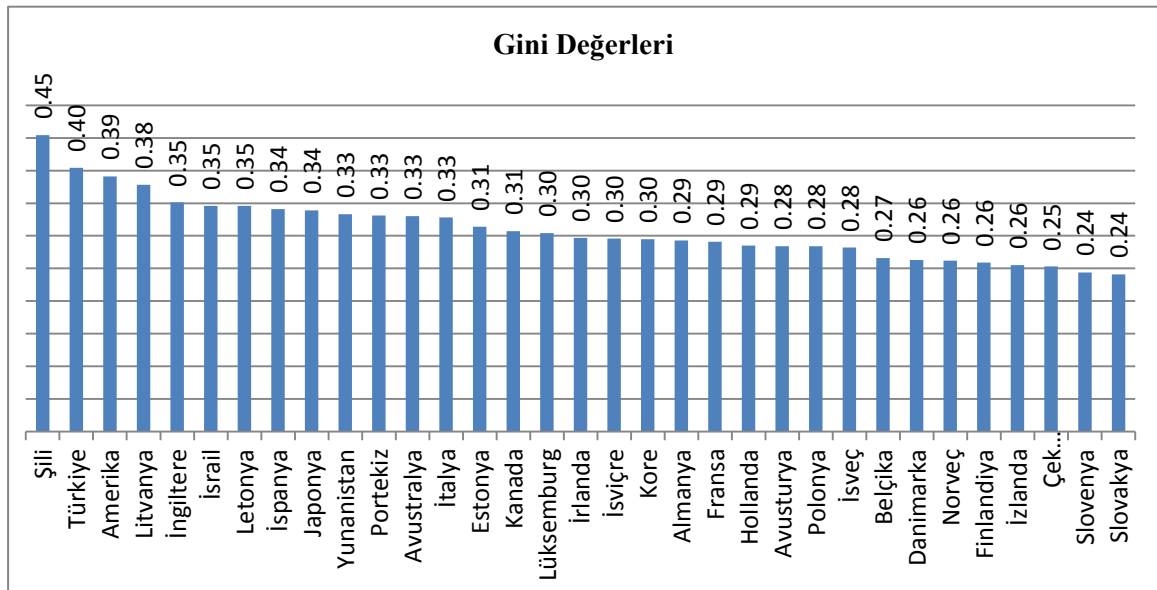

EK 3. Grafik: 3 Seçilmiş ülkelerin 2017 yılına ait akım DYY sıralamaları.

Kaynak: UCTAD istatistiklerinden elde edilen verilerle oluşturulmuştur. (Milyar Dolar)

Grafik 4; Seçilmiş ülkelere ait Gini değerleri

Kaynak : Gini Değerleri, OECD 2017 raporu verilerine dayanılarak hazırlanmıştır. <https://data.oecd.org/>

EK 4**Tablo 18: Eksik Yıllara Ait Veriler**

Meksika	2001-07, 2014,2015
Malavi	1976-78, 2012-15
Mauritius	2011
Tanzanya	1975-77, 1989, 1992-1993, 2000-02, 2008, 2014-2015
Şili	2007-15
Kolombiya	2007,2011
Ekvador	2010-2011,
Uruguay	1970-1975, 2006, 2011-15
Hindistan	2011
İran	2011
Malezya	2011
Filipinler	2011
Singapur	2011
Ürdün	1972-1973, 1989-92
Kuveyt	2011, 2015
Suriye	1989-92, 1996-1997, 2010-15
Türkiye	2001
Avusturya	2011
Belçika	1989-93, 2011
Kıbrıs	2011
Danimarka	2008,2011
Fransa	1970-76
Almanya	1989-92, 2011
İrlanda	2011, 2013-15
İtalya	1989
Hollanda	2011
Norveç	1999-2000
Polonya	2011
İspanya	2011
İsviçre	2015
İngiltere	2008
Portekiz	1991-95,1997

ÖZGEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı :Ayşe Tuncer

Doğum Yeri :Ağrı - Tutak

Doğum Tarihi :12.06.1991

E-posta :aysetuncer020@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise :Nevzat Erten Anadolu Lisesi

Lisans :Pamukkale Üniversitesi

Yüksek Lisans : Pamukkale Üniversitesi

Yabancı Dil ve Düzeyi: Yökdil, 88

İŞ DENEYİMİ : Murat Eğitim Kurumları

ARAŞTIRMA ALANLARI: Kalkınma Ekonomisi